

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

ERZİNCAN KEMALİYE İLÇESİNDEKİ YAYGIN
HALK İNANIŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. İskender OYMAK

HAZIRLAYAN
Hüseyin YILDIRIM

ELAZIĞ-2013

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

ERZİNCAN KEMALİYE İLÇESİNDEKİ YAYGIN HALK İNANIŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. İskender OYMAK

HAZIRLAYAN
Hüseyin YILDIRIM

Jürimiz 19.09.2013 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu Yüksek Lisans Tezini oy birliği/oy çokluğu ile kabul etmiştir.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve Sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Erzincan Kemaliye İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları

Hüseyin YILDIRIM

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Dinler Tarihi Bilim Dalı

Elazığ - 2013, Sayfa: XII + 118

"Erzincan Kemaliye İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları" adlı tezimiz Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; Kemaliye ilçesinin coğrafi konumu, tarihi gelişimi ve ilçenin günümüzdeki durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Kemaliye ilçesinde görülen doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili halk inanış ve uygulamaları Dinler Tarihi açısından gözlem ve mülakat yoluyla tespit edilmiş ve Eski Türklerde görülen inanışlar ile ilgili bağlantısı değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise Kemaliye ilçesindeki tabiat, su, ağaç, taş kültürleri, ziyaret yerleri ve hayvanlar ile ilgili inanışlar ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tezimiz bibliyografya ve ekler kısmıyla sona ermektedir.

Anahtar kelimeler: Kemaliye, Halk İnanışları, Ziyaret Yerleri, Tabiat Kültü

ABSTRACT

Master Thesis

Common Folk Beliefs Kemaliye District of Erzincan

Hüseyin YILDIRIM

Fırat University Social

Studies Institute

The Department of Philosophy and Religion Studies

The History of Religions Department

Elazığ - 2013, Page: XII + 118

“Common Folk Beliefs Kemaliye District of Erzincan” at the outside part of the thesis consists of two parts-in.

In the Introduction, the historic town of Kemaliye, geographic location, sources, location, provides information on the historical development and current status of the district. In the first chapter in the district of Kemaliye birth, marriage and death on the folk beliefs and practices through observation and interview for the History of Religions, Ancient Turks were seen in connection with beliefs. In the second part the district Kemaliye nature, water, wood, stone, cults, beliefs, and beliefs about places to visit and the animals were evaluated for the History of Religions.

Our thesis concludes portion of bibliography and appendices.

Key words: Kemaliye, Folk Beliefs, Places to Visit, The Cult of Nature

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	IX
ÖNSÖZ	X
METOT VE KAYNAKLAR	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KEMALİYE İLÇESİNDE HAYATIN GEÇİŞ SAFHALARI İLE İLGİLİ

İNANIŞ VE UYGULAMALAR	7
1.1. Doğum Öncesi Halk İnanışları.....	7
1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Hamile Kalma.....	7
1.1.2. Gebelikten Korunma ve Düşük Yapma.....	8
1.1.3. Aşerme.....	8
1.1.4. Hamilelik (Gebelik Dönemi).....	9
1.1.5. Çocuğun Cinsiyeti	10
1.1.6. İkiz Çocuk	10
1.2. Doğum ve Doğum Sonrası Halk İnanışları	11
1.2.1. Doğum Sırasında	11
1.2.2. Doğum Sonrası	12
1.2.2.1. Çocuğun göbeği ve eşi.....	12
1.2.2.2. Höllük	12
1.2.2.3. Loğusalık	13
1.2.2.4. Kundak-Beşik	14
1.2.2.5. Müjde götürme.....	14
1.2.2.6. Al Karısı inancı.....	15
1.2.2.7. Kırk basması inancı.....	16
1.2.2.8. Yedi kırk	16
1.2.2.9. Yarı kırk.....	17
1.2.2.10. Kırklama	17

1.2.3. Doğumdan Evlenme Öncesine Kadar Olan Süreçteki Adetler.....	17
1.2.3.1. Ad verme.....	18
1.2.3.2. Süt verme	19
1.2.3.3. Diş hediği.....	19
1.2.3.4. Çocuğun yürütmesi	20
1.2.3.5. Çocuğun konuşması.....	20
1.2.3.6. Çocuğun tırnağının ve saçının kesilmesi	21
1.2.3.7. Çocuğu nazardan koruma	21
1.2.3.8. Huy kesme	21
1.2.3.9. Kız çocuklarında kulak delme	22
1.2.3.10. Çocuğu ölüp yaşamayanlar	22
1.2.3.11. Çocuğa akika kurbanı	22
1.2.4. Sünnet Geleneği.....	23
1.2.4.1. Sünnet çocuğunun yaşı ve sünnet zamanı.....	23
1.2.4.2. Tören ya da düğün hazırlığı	23
1.2.4.3. Çocuğun hazırlanması.....	23
1.2.4.4. Sünnet işlemi ve sünnetçi	23
1.2.4.5. Hediye – Armağan	24
1.2.4.6. Kirvelik	25
1.2.5. Doğumla İle İlgili Değerlendirme	26
1.3. Evlenme Öncesi Halk İnanışları.....	30
1.3.1. Kız Bulma ve Görücü Usulü	30
1.3.2. Kız İsteme ve Söz Kesme.....	31
1.3.2.1. Söz kesme	32
1.3.3. Nişan.....	33
1.3.3.1. Dini nikâh	34
1.4. Düğün İle İlgili Halk İnanışı	36
1.4.1. Düğün Merasimi.....	36
1.4.1.1. Gelin hamamı.....	37
1.4.1.2. Kız tarafı kına gecesi	37
1.4.1.3. Güvey hamamı.....	39
1.4.1.4. Güvey donatma	39
1.4.1.5. Erkek tarafının kına gecesi	39

1.4.1.6. Gelin getirme	40
1.5. Düğün Sonrası Halk İnanışı	42
1.5.1. Düğün Sonrası	42
1.5.1.1. Göre günü	42
1.5.1.2. Kız evi daveti (Baş yıkama).....	42
1.5.1.3. Oğlan evinin daveti	43
1.5.2. Düğünlerde Görülen Halk İnanışları ve Uygulamaları	43
1.5.3. Düğün Sonrası Genel Değerlendirme.....	44
1.6. Ölüm Öncesi İnanış ve Uygulamalar	49
1.7. Ölüm Sırası İnanış ve Uygulamalar	49
1.7.1. Ölüm Sırasında	49
1.7.2. Ölünün Yıkanması.....	50
1.7.3. Kefenleme.....	50
1.7.4. Cenaze Namazı	51
1.8. Ölüm Sonrası ve Defin ile İlgili Uygulamalar	52
1.8.1. Ölünün Gömülmesi	52
1.8.2. Telkin.....	53
1.8.3. Taziye	54
1.8.4. Mezar Ziyareti	54
1.8.5. Cenaze ile İlgili Önemli Günler	55
1.8.6. Ölüm ile İlgili Görülen İnançlar	55
1.8.7. Ölüm ile İlgili Değerlendirme	56

İKİNCİ BÖLÜM

2.KEMALİYE İLÇESİNDE HALK ARASINDA GÖRÜLEN DİĞER İNANIŞ VE UYGULAMALAR	61
2.1. Tabiat ile İlgili Halk İnanışları	61
2.1.1. Güneş Tutulması.....	61
2.1.2. Ay Tutulması	62
2.1.3. Güneş ve Ay ile İlgili Değerlendirme	62
2.1.4. Nevruz ve Hıdrellez.....	63
2.1.4.1. Nevruz.....	64
2.1.4.2. Hıdrellez	65

2.1.5. Nevruz ve Hıdrellez Hakkında Değerlendirme	66
2.1.6. Yağmur Duası.....	69
2.1.7. Yağmur Duası ile İlgili Değerlendirme	71
2.2. Ziyaret Yerleri.....	73
2.2.1. Türbeler	73
2.2.1.1. Yakup Halife.....	73
2.2.1.2. Hıdır Aptal Sultan türbesi	74
2.2.1.3. Koçu Baba türbesi.....	76
2.2.1.4. Evliya Efendi türbesi	76
2.2.1.5. Derviş Ahmet türbesi	77
2.2.1.6. Molla Mehmed türbesi.....	77
2.2.1.7. Nalın-ı Şerif ziyareti	77
2.2.1.8. Kudret camisi.....	79
2.2.2. Mezarlar.....	79
2.2.2.1. Ebu Muhammed b. Ömer b. El Vakkas'ın mezarı.....	79
2.2.2.2. Eren Baba mezarı.....	80
2.2.3. Ağaç Kültü.....	81
2.2.4. Taş Kültü	81
2.2.4.1. Taş yolu.....	81
2.2.4.2. Zincirli kaya.....	82
2.2.4.3. Pulodin kayası.....	83
2.2.5. Su Kültü.....	83
2.2.5.1. Kadı gölü.....	84
2.2.5.2. Kırkgöz	84
2.2.5.3. Çerez	87
2.2.5.4. Ala mağarası	88
2.2.5.5. Koçan şelalesi	88
2.2.5.6. Horozgözü.....	89
2.2.5.7. Güngörmez suları.....	89
2.2.5.8. Killik mağarası.....	90
2.2.5.9. Ençiti (Topkapı) kaplıcası.....	90
2.2.6. Su, Taş, Ağaç Kültü ile İlgili Değerlendirme	91
2.3. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları	93

2.3.1. Hayvanlar ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	94
2.4.Diğer Halk İnanışları.....	94
SONUÇ	97
BİBLİYOGRAFYA	98
EKLER	105
ÖZGEÇMİŞ.....	118

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser.
agtez.	: Adı geçen tez.
Bkz.	: Bakınız.
Bsm.	: Basımevi.
C.	: Cilt.
Der.	: Dergi, dergisi.
Çev.	: Çeviren.
D.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı.
F.Ü.İ.F.	: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
Haz.	: Hazırlayan.
Mat.	: Matbaası, Matbaacılık.
Md.	: Madde.
M.E.B. Yay.	: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Mec.	: Mecmua.
Nşr.	: Neşreden.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
Sad.	: Sadeleştiren.
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı.
Yay.	: Yayın (ları), Yayınevi.

ÖNSÖZ

Kemaliye, Erzincan iline bağlı bir ilçedir. Kemaliye'nin önemli bir geçiş güzergâhında olması ve ipek yolunun bir kolunun bu ilçeden geçmesi, birçok kültür, inanç ve uygulamaların etkisini göstermesine sebep olmuştur. Osmanlı döneminde önceden Harput vilayetine bağlı olan ve "Eğin" olarak bilinen Kemaliye, daha sonra Diyarbakır, Harput (Elazığ), Malatya ve Cumhuriyet döneminde de Erzincan iline bağlanmıştır.

Toplumunu doğru bir şekilde tanıyabilmek için kültürünün bilinmesi gerekmektedir. Kültürü oluşturan önemli unsurlardan birisi de halk inanışlarıdır. Günümüz dünyasında meydana gelen teknolojik gelişmeler, toplumların birçok yeniliklerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu da toplumların sahip olduğu kültürel yapının zaman içinde farklılık göstermesine sebep olmaktadır. Türk kültürünün bir parçası durumunda olan halk inanışlarının gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi önem arz etmektedir.

Her toplumda, yaşamın belirli safhalarında geçiş dönemleri ve bu dönemlere ait bir takım törenler ve uygulamalar bulunmaktadır. İnsanlar bu geçiş dönemlerinde karşılaştıkları bazı problemler karşısında kendi iç dünyalarını rahatlatmak için bir takım şeylere inanma ve problemlerini çözüncüye kadar bu inanışlara sığınmışlardır. Bu inanışlar, insanların karşılaştıkları problemler ve onların çözümü şeklinde ortaya çıkmış, nesilden nesile aktararak çeşitli halk inanışları oluşmuştur.

Çalışmamız, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında Kemaliye İlçesi'nin tarihi, coğrafyası, sosyo-ekonomik durumu ve kültürel yapısı, günümüzdeki durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Kemaliye ilçesi geçiş dönemi inanışları ve uygulamalarından olan doğum, evlenme ve ölüm hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise Kemaliye ilçesinde tabiat olayları, nevrüz, hıdırellez, türbe, su, taş ve ağaç kültü hakkında bilgi verilmiş bunların Eski Türklerin inançlarındaki benzerlikleri araştırılmış ve edilen bilgiler Dinler Tarihi açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmam boyunca bana desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma ve danışman hocam Prof. Dr. İskender OYMAK'a teşekkür ederim.

METOT VE KAYNAKLAR

Metot

“Erzincan Kemaliye İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları” isimli bu çalışmamızın giriş kısmı, ilçenin coğrafi ve tarihi yapısından ibaret olduğu için bu kısım, kütüphane taraması, Kemaliye adına çıkan dergi ve gazeteler, halk eğitim kaynakları, belediyenin çıkarmış olduğu bülten yayınları ve internet sitelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Birinci bölümde Kemaliye ve çevresinde doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili yaygın halk inanışları genelde alan araştırması yapılarak kısmen de olsa Kemaliye ile ilgili çalışmalardan istifade edilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce ilçede belirli uygulamalar tespit edilerek bu bölgelerde alan çalışması yapılmıştır. Doğum sonrası, evlenme ve ölümlerle ilgili uygulamalar yerinde gözlem ve katılım metoduyla tespit edilmiştir. Yerinde gözlenemeyen inanış ve uygulamalar ise bu konulara vakıf yörede yaşayan insanlarla mülakat yapılarak tespit yoluna gidilmiştir.

Çalışmamın ikinci bölümünde ağaç, su, taş kültürü, güneş, ay, nevrüz, hidrellez ve yağmur duası gibi tabiatla ilgili inanışlar mülakat ve gözlem metoduyla tespit edilmiştir. Ayrıca ziyaret yerleri bağlamında türbe, mezar ziyaretleri bunlar çevresinde gelişen inanışlar gözlem ve mülakat metotlarıyla incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada konuyla ilgili yörede yaşayan insanlarla mülakat yapılarak bilgiler derlenmiştir. Doğum konusundaki araştırmalar için, genelde bayanlara, evlilik uygulamalarını incelerken evli çiftlere, ölüm konusunu araştırırken bu konuda tecrübeli olan yaşlılar ve din adamlarıyla görüşülmüştür. Halk inanışları ile ilgili yerlere gidilip bu yerler görülmüş ve bu konuyla ilgilenen kişilerden bilgi alınmıştır.

Araştırmada gözlem ve mülakat teknikleri kullanarak halk inanışları imkân ölçüsünde tespit edilen bilgiler deskriptif metotla ve objektif olarak yazıya geçirilmiştir.

Kaynaklar

Yukarıda da belirtildiği gibi araştırma genel olarak alan çalışması yapılarak ortaya konulmuştur. Alan çalışmasında yöre insanıyla bizzat görüşülerek bilgiler elde edilmiştir. Alan çalışması sırasında görüşülen kişiler bibliyografyada gösterilmiştir.

Tezin giriş kısmında Kemaliye “Eğin” adının kaynağı, tarihi ve ilin coğrafi konumu, Kemaliye “Eğin” kitaplarından, Kemaliye adına çıkmış dergi ve hâlihazırda

çıkan gazetelerden, Erzincan il yıllığı, Kemaliye ile ilgili web sitelerinden yararlanılmıştır.

Kemaliye ilçesindeki halk inanışlarının Eski Türk dini ile karşılaştırılmasında, Harun Güngör ve Ünver Günay'ın, Başlangıcından Günümüze Türklerin Dini Tarihi, Harun Güngör'ün Türk Bodun Araştırmaları, Bahattin Ögel'in Türk Mitolojisi, Abdulkadir İnan'ın Makaleler I-II isimli eserlere müracaat edilmiştir. Kullandığım eserler bunlarla sınırlı kalmayıp konularla ilgili diğer kaynaklara müracaat edilmiş ve bunlara bibliyografya kısmında geniş bir şekilde yer verilmiştir.

GİRİŞ

Kemaliye, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümüne bağlı, Erzincan ilinin güney batısında yer alan bir ilçedir. Kemaliye, Erzincan, Malatya, Elazığ, Sivas ve Tunceli il sınırlarının birleştiği noktada yer alır. Kemaliye İlçesi; doğuda Tunceli'nin Ovacık, batıda Sivas'ın Divriği, güneyde Malatya'nın Arapkir, Elazığ'ın Ağın, Tunceli'nin Çemişgezek, kuzeyde Erzincan'ın İliç ilçeleriyle komşudur. Doğudan Munzur Silsilesi, batıdan ise Sarıççek dağları ile çevrili bir alanda bulunan ilçe merkezi, Fırat nehrinin en büyük kollarından olan Karasu'nun batısında Kuzey-Güney yönünde kıyı boyunca yükselen yamaca kurulmuştur.

Kemaliye ilçe merkezinin bulunduğu çevre, deniz seviyesinden 900-1000 m. yükseklikte olup iklim olarak çevresine göre mikro klima özelliği göstermektedir. Köy yerleşim birimlerinin denizden yüksekliği ise 1000-1700 m arasında farklılıklar gösterir. İlçe toprakları içinden doğup Karasu'ya karışan önemli su kaynakları; merkez ilçenin bağrından kaynayan Kadıgölü, Sarıkonak Köyü suyu, Umutlu (Barasor) deresinin sularını toplayan Ziyaret Suyu ve Kekikpınar köyünden kaynayan Miran çaydır. Ayrıca ilçe merkezine yakın ve çevredeki komşu köylerin bahçelerini besleyen Kırkgöz kaynağı Kemaliye'yi ve Karasu vadisini yüksekten seyreden fevkalade bir güzelliğe sahiptir. Kemaliye'nin dağlık yapısı dağ sporlarının yapılması ve geliştirilmesi bakımından oldukça elverişli bir konumdadır. Ayrıca bu arazi yapısı birçok yabancı hayvanın yörede yaşamasına ve barınmasına olanak sağlamıştır. Yüksek kayalıklar arasında yaşayan dağ keçilerinin zaman zaman su içmek için nehir'e kadar geldiği görülmektedir. Bu da ilçe halkı için eşsiz bir görüntü kaynağıdır. Keban Barajı yapıldıktan sonra yükselen su seviyesi Kemaliye önünde bir göl oluşturmuştur.

Kemaliye'nin 1922 yılından önceki adı Eğin'dir. "Eğin" adının kökeni ile ilgili olarak ancak söylencelere ve varsayımlara dayalı bazı bilgiler yer almaktadır. Eğin, kelimesinin kök itibarıyla öz Türkçe bir isim olduğu "cennet gibi güzel bahçe" anlamlarında kullanıldığı; bir başka rivayete göre de Ermenice "akarsu", "kaynak"¹ anlamında kullanılan "Akn-Agn" kelimesinden geldiği ifade edilir. Şehrin ise II. Asırda Vaspurakan Ermenilerinden bir grup tarafından kurulmuş olduğu rivayet edilmektedir.² Başka bir görüşe göre ise asıl kuruluş hakkında IX. Yüzyılda Paulikanların yerleşmesi

¹ Özaydın, H. Faik, **Kemaliye (Eğin)**, Kemaliye Panayır Broşürü, Ankara, 1970, s.7.

² Özaydın, age, s.7.

sırasında bunların başkanı Karbeas tarafından kurulmuş olduğu yönündedir.³ Türkçe sözlükte, Eğin'nin "sırt, arka" anlamına geldiği belirtilir.⁴

Eğin ismi, Kaşgarlı Mahmud'un Divan-i Lügat'it Türk adlı eserinde, sırtın eğilen kısmı olarak tanımlanmıştır. Aynı eserde, "Eğin" sözcüğünü, "eni bir buçuk karış, uzunluğu dört arşın gelen bir bez" olarak tanımlanmıştır. "Bununla, Suvar Oymağı alışveriş eder." şeklinde bir açıklama da yapmıştır.⁵ Başka bir kaynak da ise, Bizans istilasına uğramış olan şimdiki Kemaliye topraklarını gezen Prenses Eğin, buranın cennet kadar güzel olduğunu görmüş ve çok hoşuna gitmiştir. Burada kurduğu şehre de kendi ismi olan "Eğin" adını vermiştir.⁶ Ayrıca Evliya Çelebi, bir Kayser (Kisravih)'in kızının şehri kurduğu ve Prensesin Eğin'e adını verdiği söylenir.⁷

Tüm bu açıklamalar neticesinde Eğin adının Türk kökenli bir kelime olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber Bizans egemenliği altında daha sonra da Türk ve Ermenilerin bir arada yaşadığı dönemlerde bu bölgenin Eğin adıyla anılması, kelimenin bu kökenlere de dayandığını göstermektedir. Eğin ismi, bir Türk kelimesinde geldiği muhakkaktır. Bilhassa yumuşak (ğ) si ve müzikal iki hecesi ile Kürt-Ermeni isim ve kelimelerine hiç benzememektedir.⁸

Seyyahlardan Evliya Çelebi, Moltge, Cuinet, Yorke, Şarl ve Taxier Kemaliye'yi çeşitli yönleriyle ele alarak seyahatleri esnasında yöreyle ilgili bilgi vermişlerdir. Cihannüma ve Evliya Çelebi Seyahatname'si gibi, XVII. asır kaynakları Eğin'i, bol meyve yetiştiren bağlık bahçelik bir kasaba olarak zikrederler. Evliya Çelebi, Eğin'in Sivas eyaletine bağlı bir kaza olduğunu söyler. Köylerindeki reyanın tekâlifi örfiyesinin Malatya muhassılı tarafından alındığını, kalesinin Çelebi Sultan Mehmed tarafından emân ile alınmış olup, orada yaşayan 300 kadar Hıristiyan'ın vergiden muaf bulunduğunu kaydetmekte, gerek kalede ve gerekse aşağı şehirde 1.000 kadar üstü toprak örtülü mâmur evleri olduğunu söyler. Evliya Çelebi'ye göre, Eğin'in yayları meşhur idi ve şehrin çarşısında, baştanbaşa yaycılar bulunurdu. Daha yakın devirlerde

³ Parmaksızoğlu, İsmet, **Türk Ansiklopedisi**, "Eğin maddesi", C.XIV, Ankara, 1996, s.413.

⁴ Doğan, Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlüğü**, İstanbul, 2001, s. 369.

⁵ Kaşgarlı, Mahmud, **Divan-ı Lügati't Türk Dizini**, (Derleyen: Besim Atalay) Ankara, 1999, s.171.

⁶ Pasin, Hidayet, **Erzincan Tarihi**, Erzincan, 1962, s.44.

⁷ Evliya Çelebi, **Seyahatname**, (Çev: Yücel Dağlı, S. Ali Kahraman), C.III-IV., İstanbul, 1966, s.860-861.

⁸ Sakallıoğlu, Hüsamettin, **"Tarih İçinde Kemaliye (Eğin)"**, (Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Tarih Bölümü Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1994, s.5.

ise, ince pamuklu bezler, ipekli dokumalar, hamam takımları, yazma başörtüleri ve mendiller imâl edilirdi.⁹

XIX. asrın ilk yansına ait kaynaklarda evleri yeşillikler içine yayılmış ilçenin güzelliği methedilir. 1839 Nisan'ında buraya gelen Moltke, Eğin'i, Amasya gibi, Asya'da gördüğü şehirlerin en güzeli olarak sayar. Taxier'e göre, muhtelif mahallelere dağılmış bulunan şehirde Müslüman evlerinin sayısı 2.000 kadardı. Ermeni evlerinin sayısı 700 kadar idi. XIX. asır sonuna doğru şehrin nüfusu, Yorke tarafından, 15.000 ve Cuinet tarafından da 19.000 olarak tahmin ediliyordu. Bu sonuca göre, nüfusun 12.000 kadarı Türk, ancak 7.000'i Ermeni idi. Nüfusun Müslüman kısmı bugün de olduğu gibi, toprak ve bilhassa sürülerinin hâsılatı ile geçinmekte idiler; Ermeniler ise, sanayi ve ticaret ile meşgul olurlardı. Moltke'nin XIX. asrın ilk yarısında işaret etmiş olduğu gibi, Eğinliler öteden beri, İstanbul'a giderek, orada çeşitli işlere girerler; kasaplık, hamallık, bakkallık, yapı kalfalığı, ticaret, sarraflık yapar ve para kazanıp, ihtiyarlayınca, kasabalarına dönerek, inşa ettirdikleri güzel evlere yerleşirlerdi. Eğinliler arasında büyük memuriyetlere erişmiş ve hatta nazır olmuşlar da vardı. Bu göç yalnız kasaba halkına münhasır olmayıp, komşu Arapkir'de olduğu gibi, köylülere de şâmil idi. Eğin, Ermenileri arasında Amerika'ya göç edip, oraya tamamen yerleşenler de olmuş veya sonra memleketlerine dönenler de olmuştur. Bununla beraber Cuinet, 1890 senesine doğru, buraya zenginleşerek dönenler tarafından, binlerce liralık evler yapılmış iken, bunların torunlarının tembellek ve gamsızlık ile servetlerini tükediklerini kaydeder. Mahallî sanayii, Avrupa mamulleri rekabeti yüzünden, gerilemesi ile şehrin daha o zaman ümrانından kaybettiği anlaşılır. Birinci cihan harbi sırasında Eğin çok sarsılmıştır. 1945 sayımının ilk neticelerine göre, kasabanın nüfusu 3.300 idi ve 1333 km2 arazi üzerine yayılmış bulunan kazanın 34 köyü ve 16.900 kadar nüfusu vardır."¹⁰

Eğin ilçesinin tarihi hakkında çeşitli kaynaklarda değişik bilgiler bulunmaktadır. Kemaliye (Eğin) çevresinde yerleşen ilk unsurların Firikler¹¹ olduğu söylenece de Kafkasya üzerinden Anadolu'ya inen Orta Asya Türkleri olduğu hususunda ortak bir kanı vardır. Bölgeye yerleşen Türk boyları, Fırat nehrini izleyerek hayvancılığa en uygun yaylalarda yerleşmiş olmaları bu kanıyı kuvvetlendirmektedir. Eğin kenti, ilk ve orta çağlarda bazen yerli serdergeler, İran ve Romalılar arasında el değiştirerek yönetilmiştir. V. yüzyıl Pers dönemi, VI. yüzyılda ise Bizans dönemidir. VII. yüzyılda

⁹ Evliya Çelebi, age., C. III-IV, s.133-134.

¹⁰ Şimşek, Mehmet- Sezgin, Hazım, **Her yönüyle Kemaliye "Eğin"**, İstanbul, 1996, s.32.

¹¹ Özaydın, age., s.7.

Sasaniler'in eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılışı ile Doğu Roma toprakları içinde kalan Eğin, VII. yüzyılda Arap saldırısına uğramıştır. İslâm-Arap egemenliği XI. yüzyılda, Alpaslan'ın 1071 tarihli Malazgirt Zaferi'yle bölgeye yerleşmesine kadar sürmüştür. Bu dönemin karakteristik özeliği, Bizans ve Arap kültürünün bölgeye hâkim olmasıdır. Türk boylarının Anadolu topraklarına ilk akınları 1015-1016 yıllarına rastlar. Fırat bölgesine yürümleri, Malatya, Harput gibi önem arz eden kentleri zapt etmeleri de 1058 yılındadır. Bu tarihlerde Türk toplulukları bölgeye yerleştirilmiştir. Bölge daha sonra Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlı Devleti ve Akkoyunluların egemenliği altında yönetilmiştir. Bu dönem çok sıkıntılı geçmiş, insanlar göçe zorlanmıştır. Timur istilasından sonra, Çelebi Mehmet döneminde (1413-1421) Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu tarihten sonra kent, "Eğin" adını almıştır. Bu tarihte başlayan Osmanlı döneminde Eğin adı kentte görülen ticari hayatın canlılığı nedeniyle ünlenmiştir. Yavuz Sultan Selim, sosyal ve kültürel önlemlere başvurmuş, Kafkasya'dan tehcir (göç ettirme) ettirdiği aileleri Eğin'e yerleştirmiş ve bunlara geçimlerini sağlamak amacıyla İstanbul'da et satışını yönetmeleri için bir ferman vermiştir. Bu ferman metninde, "Eğin ve 19 pare köyüne..." deyimini bulunmaktadır. Daha sonra, IV. Murad döneminde et kethüdalığının göçü önlemediği görülünce, ayrıca odun ve kömür kethüdalığı verilmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu 18. yüzyılda çete başı kimliğindeki derebeyi ailelerin denetimindeydi. Merkezi denetim zayıflamıştı. Bu dönemde "Eğin Voyvodalığı" (Yönetimi), Kemah Beyleri adıyla anılan Sağırzadeler'in elindeydi. Ortalıkta eşkıya baskınları yaşanır. Bu dönemin güvensizlik ortamından Eğin de payını alır. Yaylak kışlak bulmak amacıyla Rışvan aşireti ve Dersimdeki bazı eşkıyalar Eğin için tehlike unsuru olurlar. Daha sonra Eğin, ticarî hayatında görülen parlak durumu ve etkinliğinin artışı nedeniyle, Sivas Eyaleti'ni yöneten Köse Paşa Hanedanı ile Kemah Beyleri Sağırzadeler arasında Sancakbeyi mücadelesine konu olur. 1801 yılında fermansız ve şartnamesiz Sancakbeyi getirilen Veli Bey, adamlarıyla birlikte Eğin'e baskınlar düzenler. Aynı eylemlerini 1812 yılında tekrarlar. Eğin, 1815 yılına kadar, Veli Bey ve Kemah Beylerinin meydana getirdiği güvensiz ortamla yaşamıştır. Veli Bey, Anadolu Derebeylik döneminin en tipik örneklerinden biridir. Onun Sırp isyanı ile çakışan önemli ayaklanması Divriği, Eğin, Arapkir, Keban, Darende, Akçadağ, Hekimhan çevresini felakete sürüklemiştir.

Eğın, Uzun süre Diyarbakır ve Sivas eyaletlerinin Arapkir Livası'na bağlı kaza merkezi olarak yönetilmiştir. Eğın, 19. asrın ilk yarısında Harput'a,¹² 1878'de Memuretül-aziz vilayetinin Elaziz Sancağı'na bağlı bir kaza merkeziydi. Cumhuriyet döneminden önce Elazığ'a, 1926'da da Malatya iline bağlı bir ilçe merkezi yapıldı. Adı, Mustafa Kemal Atatürk'ten esinlenerek 21.10.1922'de Kemaliye olarak değiştirilmiştir. Daha sonra, 11.5.1938 yılında Erzincan iline baėlanmıştır¹³.

Kemaliye, Erzincan ilinin küçük bir ilçesi durumundadır. Önceleri ticaret kervanları geçtiği için nüfusunun yoğun olduğu söylenir. Bölgede oto yolarının yapılması, 1938 dersim olayları ve ilçede çıkan büyük yangınlar ilçeyi yalnızlaştırmıştır. Kemaliye irili ufaklı birçok yangın geçirmiştir. Bunlardan bazıları, 1903 yılı, Hacı Yusuf mahallesinde 16 ev yanmıştır. 1907 yılı, ilk çarşı yangını çıkmış birçok ev ve dükkân yanmıştır. 1919 yılı, ikinci çarşı yangını olmuştur. 1938 yılı, Belediye binası yanmıştır. 1980 yılı, 3 büyük ev yanmış yangının halkın gayretleri ile söndürülmüştür. Son olarak 30 Ekim 1987 yılında, elektrik kontağından çıkan bir yangınla, dükkânların bulunduğu ve çok güzel bir yapıya sahip olan şehir merkezini (104 dükkân) tümüyle yitirmiştir. Daha sonra yananların yerine yenisi yapılırsa da yeni dükkânlar doğal olarak bu estetiği hiç yakalayamamıştır. Son yangından sonra da ilçeden göçler olmuştur¹⁴.

Yıllardır sorun olan çevre illere ulaşım sorunu yavaş yavaş ortadan kalmaya başlamıştır. Erzincan'a ulaşımında, trene gitmek için kullanılan güzergâhın yolunun yapılması ilçeyi bir nevi rahatlatmıştır. Kemaliye tarihi kentler birliğinin üyesidir. Ayrıca ilçe merkezi sit alanına girdiği için evler restore ediliyor. Yalnız yeni ev yapımı yasak olduğu için ilçeye kimse yatırım yapamıyor bu yüzden nüfus kaybı devam ediyor. İş olanaklarının olamaması nüfusu azaltan bir diğer faktör olarak gösteriliyor.

Son yıllarda ilçede doğa sporları yapılmaktadır. Karanlık Kanyonu'nun¹⁵ görkemli güzelliği ile doğanın adeta bir buluşmasıdır. Kanyona giden taş yolu ise Kemaliyelilerin 100 yıldan fazla süren çabaları sonucu 2002 yılında da tamamlayabildikleri ve çevre köylerde bağlantının sağlandığı yol buradan geçer.

İlkbaharla birlikte hafta sonları tur grupları gelip ilçeyi ziyaret etmektedir. Gezmeye gelenlere ilçeden kano ve teknelerle karanlık kanyon gezdirilir. Ayrıca taş

¹² Özaydn, age., s.7.

¹³ Şimşek-Sezgin, age., s.30-31.

¹⁴ Özel, Necati, "Kemaliye'deki Önemli Yangınlar", Kemaliye Dergin Dergisi, S.4 Şubat-Mart,2007

¹⁵ Karanlık Kanyon: Dünyanın Grand Kanyon'dan sonra ikinci büyük kanyona sahiptir.

yolundan araba ile de kanyon gezilebilir. İlçe merkezde piknik ve mesire alanı oldukça fazladır. Dut, dut pekmezi, bal ilçe merkezinin doğal gelir kaynağıdır. Köylerde, peynircilik, bal, balık, sebzeçilik, alabalık gibi gelir kaynakları vardır. İlçede Kaduka'nın desteklediği gazenne dokuması faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca turizm ve folklor, arıcılık ve avcılık dernekleri de aktif olarak çalışmaktadır. İlçede Erzincan Üniversitene bağlı Hacı Ali Akın Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. Ayrıca iki adet müze bulunmaktadır. Biri yüksekokulunun içinde bulunan ve Türkiye'nin önemli müzelerinden Doğa müzesi diğeri ise Kemaliye ilçesinin kültürel eski ürünlerinin sergilendiği Kemaliye Etnografya Müzesi'dir. Sosyal faaliyet olarak belediye ait yüzme havuzu, halı saha ve çeşitli Kafeler bulunmaktadır. Kışları ilçe dışında gelen misafirlere fasıllar düzenlenmekte ve merkezde pazartesi günleri halk pazarı kurulmaktadır.

Kemaliye ilçesi, 10 mahalle, 2 bucak ve bunlara bağlı 62 adet köy oluşmaktadır. İlçede genel olarak esnaf olarak; 4 fırın, 4 kasap, bir bayan olmak üzere 4 terzi, 4 berber, 1 bayan kuaför, 3 lokanta, 3 otel, 1 benzinlik, 1 pastahane, 4 Kafe, 3 çay ocağı, 3 kahvehane, 3 adet aile çay bahçesi, 2 toplu konut, birkaç konuk evi ve misafirhane, 3 market ve çok sayıda dükkan bulunmaktadır. Erzincan, Malatya, Elazığ illerine her sabah 06.00'da gidiş akşam ise 16.00 dönüş olmak üzere düzenli bir şekilde ulaşım imkânı bulunmaktadır. İlçeye 30 km uzakta olan İliç ilçesi Bağıştaş köyünde bulunan tren istasyonuna ise tren saatlerine göre posta arabası gitmektedir. İlçede diğer ilçelere oranla çok sayı da ticari taksi bulunmaktadır. İki büyük otobüs firması ise yaz kış Kemaliye-İstanbul seferleri düzenlemektedir. İlçe merkezi çevre ilçelerle kıyaslandığında temiz ve düzenlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KEMALİYE İLÇESİNDE HAYATIN GEÇİŞ SAFHALARI İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Aile, bir toplum için çok önemlidir. Çekirdek aileyi oluşturan anne, baba ve çocuktur. Ailenin bireyleri içinde yer alan çocuğun doğumundan ölümüne kadar olan yaşantısında inanç ve uygulamalar vardır. İnsanlığın başlangıcından beri var olan bu gelenek, görenek ve uygulamalar, çeşitli şekillerde günümüze kadar gelmiştir.

1.1. Doğum Öncesi Halk İnanışları

Doğum öncesi gelenek görenek, adet ve inanışlara yönelik uygulamalar; kısırlığı giderme, hamile kalma, aşerme, çocuğun cinsiyetini anlama ve hamilelik esnasında kadının kaçındığı davranışlar çevresinde yoğunlaşmaktadır.

1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Hamile Kalma

Evliliklerde çocuk, aile için önemlidir. Yeni evlenen çiftlerden, akrabaların çocuk beklentisi yüksektir. Çiftlerin çocuk sahibi olması gecikince hemen kadın veya erkekte bir sorun olup olmadığı araştırılır. Kadın veya erkekte bir kusur varsa çiftler tedavi yollarına başvururlar. Halk inanışları içerisinde kısırlığı giderme erkek ve kadın için oldukça önemli bir konudur. Genellikle çocuk sahibi olunamadığı durumlarda kusur kadında aranmakta, uygulama ve pratiklerin büyük çoğunluğu kadın üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çocuğu olmayan kadınlar pek çok inanış ve uygulamalara başvururlar.¹⁶

Kemaliye’de çocuk sahibi olamayan kadınlar, yatırları ve türbeleri ziyaret ederler. Arapkir’de Ömer Efendi türbesi, Yeşilyamaç köyünde Evliya Efendi türbesi ve Bahçe mahallesindeki Sali Baba mezarı ziyaret edilen birkaç kutsal mekândır. Bunun dışında yaşlı kadınların yaptıkları çeşitli ilaçlar tatbik edilir. Hamile kalamayan kadınlar, karasakız, demirci külü ve zeytin çekirdeğinden yapılan bir çeşit macunu beline sürerler. Ayrıca özel olarak okunmuş kuşağı beline bağlarlar. İşin ehli olan yaşlı kadınlara bel çektirirler. Erkek çocuğu olan kadının çocuğunu, kısır olan kadın kucağına

¹⁶ Yılmaz, Şaban, “Hıdır Abdal sultan Tekkesine Bağlı Ocak Köyü Halk İnanışları”, (Fırat Üniversitesi Sos.Bil.Ens.Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2008, s.13.

alır. Düğün zamanı oğlan evine gidilir. Çocuğu olmayan kadınlar, salı günleri helva yapıp, Seyitali mahallesindeki mescide gidip, dua eder ve getirdikleri helvayı yerler. Sonra dualı olan helvayı mahalleye götürüp, duaya gelemeyen komşu ve yakınlarına dağıtırlar.¹⁷

Kemaliye ilçesi Ocak köyüne dışarıdan gelen insanlar ve civar köylüler, Hıdır Abdal türbesinde çocuk olması için niyazda bulunurlar. Dileği gerçekleşen kimse orada ya kurban keser ya da lokma dağıtır.¹⁸

1.1.2. Gebelikten Korunma ve Düşük Yapma

İlçede çok çocuklu ailelerde, daha fazla çocuk istemeyenler ile istekleri dışında gebe kalan kadınlar, düşük yapmak için değişik uygulamalara başvururlar. Kadınların hamile kalmamak için ebegümece,¹⁹ soğan kabuğu ve patlıcan sapını kaynatıp suyunu içmek,²⁰ gibi çeşitli uygulamalar vardır. Düşük yapmak için ise, ağır yük taşımak ve hoplamak, yüksekten atlamak gibi hareketler yapılır. Aileler düşük yapmaya karşı çıkmakta ve istememektedir. Genelde kadınlar düşük yapma işini ailelerinden saklarlar.

1.1.3. Aşerme

Hamile kadın halk deyiimiyle “aşerme” aşamasına gelince bazı şeyleri yapmakta, özellikle belirli nesnelere bakmaktan, yiyecekleri yemekten kaçınmakta ya da tersine bazı şeyleri yemeye özen göstermektedir. Bu türden davranışlar fizyolojik olarak kadının bünyesindeki kimi maddelerin eksikliğini gidermek amacıyla yenilmesi gerekli görülmektedir. Bazı evlerde kim bir şeyler pişirirse, hamile kadınların canı çeker düşüncesiyle hamile kadına ikramda bulunurlar. Günümüzde kendimizde şahit olduğu aşerme konusunda hamile kadın televizyonda gördüğü veya nefsinin çektiği şeyleri istemesidir. Özellikle istediği ürünler genelde mevsim dışında ve evde bulunmayan bir ürün olması ise bu işin herhalde bir özel durumudur. Kocasını aşeren eşinin isteğini yerine getirmek ister. Çünkü aşeren kadının arzu ettiği şeyler verilmezse doğacak çocuğun canının çektiği düşünülür. Bunun da ilerisinde sakat doğum olacağına inanılır.²¹

¹⁷ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı; Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹⁸ Mehmet Demirpolat, 1946 Yukarı Yuvacık Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ocak Köyü, Emekli.

¹⁹ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

²⁰ Sevgi Öztürk, 1975 Manisa Doğumlu, Lise Mezunu, Ev Hanımı.

²¹ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.1.4. Hamilelik (Gebelik Dönemi)

Her toplumda olduğu gibi bizim toplumda da Kadın, gerek hamileliği gerekse lohusalığı süresince çevresi tarafından hasta gibi kabul edilmekte ve buna göre muamele edilmektedir. Bir başka deyişle hamile kadının bağlı bulunduğu grup ya da cemaatin kültürel değerleri kadını hasta kategorisine sokarak ona hasta gözüyle bakmakta ve kadından bu değerlere uygun beklentilere göre hareket etmesini ve rolünü üstlenmesini istemektedir. Anadolu'da hamile kadına; yüklü, iki canlı, gebe, vb. adlar veya 'orta katta kiracı var' deyimini kullanılır.

Kemaliye yöresinde bilhassa gelinler başta olmak üzere diğer bütün kadınların gebeliklerinin belli edecek şekilde davranması veya görmesi çok ayıp sayılır. Öyle haneler öyle gelinler olmuştur ki, kayınpeder gelinin gebe olduğu ancak doğumdan sonra anlar. Bunun için gebe olan bir kadın büyümekte olan karnını saklamak için ne gerekiyorsa yapar. Böyle davranmak aile terbiyesi sayıldığı gibi, İslam dininin bir gereğidir. Bu konu bilahare o hanım ve o aile için iftihar meselesidir.²²

Kadının hamile kaldığı andan itibaren; çocuğu annenin tüm davranışlarından etkileneceği bilimsel olarak kanıtlanmış olup; bu konuyla ilgili olarak Anadolu'nun geleneksel kesiminde çok yaygın olan inanış sistemi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bu inanış sistemi; hamile kadını bir takım davranışları yapmaya ve yapmamaya zorlamaktadır.

Hamile kadınların, yapmaması gereken bazı davranışlar bulunmaktadır. Bunlar; ayıya, maymuna, deveye, yılan, kesilen hayvana bakmaması, gül koklamaması, cenazeye gitmemesi, cesede bakmaması gibi. Ayrıca ziyarete giden kadın eline yüzünü sürmez.²³ Hamile kadını tavşana bakmaz, çocuğun dudağı yarık olur.²⁴ Hamile kadın fazla yorulmasına ve ağır yük kaldırmasına ve ağır iş yapılmasına izin verilmemektedir.²⁵ Mezarlığa gitmez, kırmızı et, yemez.²⁶ Hamile kadından yapılması istenilen davranışlara ise; aya gökyüzüne ve güzel kimselere bakması, ayva, elma, yeşil erik, üzüm yemesi,²⁷ birde yumurta yenilir ki çocuğun gamzesi olsun,²⁸ diye söylenir.

²² Uçar, Mustafa, **Erzincan Örf ve Adetlerimizden Bir Demet**, Erzincan, 1998, s.65.

²³ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

²⁴ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

²⁵ Nurettin Özkaya, 1958 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Kahve İşletmecisi.

²⁶ Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

²⁷ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

²⁸ Berna Kaya, 1986 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Ev Hanımı.

1.1.5. Çocuğun Cinsiyeti

İnsan olarak herkes çocuğu olacağı için heyecan içindedir. Bir kadın hamile kaldığı zaman çocuğun kız mı, erkek mi olacağına ilişkin aile ve ailenin yakınları bir merak içerisinde. Geleneksel kültürümüzde erkeğin ağırlığı ve üstünlüğü düşünülürse, hiç değilse ilk doğan çocuğun erkek olması istenmektedir. Kemaliye ve çevresi çocuğun cinsiyetinin tayini için çeşitli yorumlar yapmaya çalışırlar. Bunun çeşitli örnekler verecek olursak;

- Gebenin karnı sivri olursa erkek, yayvan olursa kızı olur.
- Hamile kadın, altına makas ve bıçak konulmuş minderlere oturtulur ve bakılır; bıçak olana oturursa oğlan, makas olana oturursa kız olur, diye söylenir.
- Annenin yüzü çilli (parlak değilse) ise kız, çilsiz (parlak) ise oğlan, olacağına inanılır
- Hamile kadının yediğine bakılır. Mesela: 'Hamile kadın elma veya ekşi yerse kızı, tatlı yerse oğlu olur.'
- Rüyasında boynuna altın takılmışsa kızı, el bileğine altın takılmışsa oğlu olur.
- Hamile kadının başına tuz konur; eğer kadın burnunu kaşırsa bıyıklı yani erkek, başka bir yerini kaşırsa kız olur.²⁹

Günümüzde ise; çocuğun cinsiyetiyle ilgili geleneksel yorumlardan daha çok modern tıp yöntemlerine başvurulduğu gözlenmektedir. Zaten 4. aydan sonra çocuğun cinsiyeti ultrasonla belli olmaktadır. Yine de bazı çocuklar cinsiyetlerini doğana kadar saklamaktadır.

1.1.6. İkiz Çocuk

İlçede yaşlı kadınlar hamile olan kadınların karınlarına bakarak doğacak olan çocuğun sayısı hakkında tek mi ikiz mi diye tahminde bulunurlar. Bu tahminde bulunurken de çeşitli fikirler öne sürerler. Bunlar; Heybeye oturan gebe kadının ikiz çocuğu olacağı, Sırt üstü yatan gebenin karnı iki tarafa; sağa ve sola düşerse çocuğunun ikiz olacağı inançları mevcuttur.³⁰ Günümüzde ise tüp bebek uygulamalarında genelde çocukların ikiz olma olasılığı biraz daha fazla görülmektedir.

²⁹ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

³⁰ Sevim Çolakgil, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2. Doğum ve Doğum Sonrası Halk İnanışları

1.2.1. Doğum Sırasında

Anadolu'nun kırsal kesimlerinde doğumlar köy ebelerinin yardımlarıyla evlerde yaptırılmakta doğum esnasında yapılan uygulamaların büyük çoğunluğu doğumun kolay olmasına yönelik pratiklerden oluşmaktaydı. Doğum esnasında kullanılacak olan sıcak su, kadının sırtının sıvazlanması, hamile kadını battaniye içine koyup sallama veya zıplatma şeklinde örnekleri sayabiliriz. Ama artık günümüzde hastanelerin yaygınlaşması, ulaşımın kolaylaşması, anne ve çocuğun sağlığına daha fazla önem verildiğinden doğumları hastanelerde yapılıyor.

Kemaliye'de doğumlar, eskiden imkânlar oluşmadığından genellikle evlerde yapılırdı. 'Kemaliye de doğum öncesi hazırlık olarak ilk önce kırmızı toprak elenerek küplere toplanır. Bu toprak her yerden alınmaz; temiz ve el değmemiş olmasına özen gösterilir. Tülbent denilen ince bir bezden zıbınlar dikilerek hazır edilir. Hasadan³¹ kundaklık hazırlanır. İsteğe göre bunun üzerine küçük motiflerle işleme yapılır. Genelde uğurböceği, kedibastı, çilek gibi desenler işlenir. Bebeğin altını bağlamak için patiskadan bezler dikilir. Hazırlıklar bitince kadının sancılanması beklenirdi. Kadına bazen sancı gelir, kızgın taşın üstüne oturlardı; eğer sancı kesilirse doğuma daha vardı, eğer sancı kesilmezse doğum vaktidir, denilirdi. Doğum sancısı başlayınca bir kişi koluna girerek ebe gelinceye kadar odanın içinde gezdirir. Mahalle ebesi olarak doğum işlerinden anlayan bir kadın, doğumu yaptırması için eve getirilirdi. Kazanla ocakta su kaynatılır, temiz havlular hazırlanır. Doğum yaptırılır. Doğumdan sonra bebek besmele ile kucağa alınarak yıkanır.' Doğan çocuğu ilk yıkaması şöyle yapılır. 'Leğenin içine su konulup içine az tuz atılır. Kovanın içindeki bebek suyuna el dokundurulmaz. Bir kişi bebeği elinin üstüne alarak başına biraz yukarıda tutar, kulağına su kaçmaması için pamuk konulur. Bir kişide az sabun sürerek ince ve yumuşak bir lif ile bebeği yıkar. Banyo yaptırılırken bebek ayaklarından tutulup aşağı doğru sarkıtılır. Ağlayıp ciğerleri açılsın diye burnu sıkılır. Alnı düzgün olsun diye alınına masaj yapılır, başı yumuşak olduğundan el ile toplanarak şekil verilir. Burnu da yayvan olmasın diye sıkılarak toplanır. Kolları vücuduna doğru sarılarak kulaç yaptırılır. Elenmiş tülbentten geçirilmiş ince tuzla bebek tuzlanır. Bundaki amaç; bebeğin büyüdükten sonra teninin ağır kokmasını önlemektir.'³²

³¹ Hasa: beyaz bez

³² Rukiye Aydoğar, 1970 Refahiye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2.2. Doğum Sonrası

Doğumdan sonra görülen adetler; çocuğun göbeği ve eşi, bebeğin altı için höllük toprağının hazırlanması, kadının loğusalık durumu, çocuk ve annenin kırkı, kundak ve beşik müjdesi, al karısı inancı, kırk basması, kırklama, yarı kırk ve yedi kırk gibi uygulamalarıdır.

1.2.2.1. Çocuğun göbeği ve eşi

Hamile kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kişilerin, hayvanların ve nesnelere çocuğu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa, çocukla göbeği ve eşi arasında da aynı inanç söz konusudur. Bu nedenle çocuğun geleceğini, ilerdeki işini ve geleceğini etkileyeceği inancıyla göbek ve eşi gelişigüzel atılmaz. Çocuğun eşine veya sonuna çocuktan bir parça hatta çocuğun kendisi gözüyle bakıldığı için doğumdan sonra genellikle temiz bir beze sarılarak, temiz bir yere gömülmektedir. Doğumu yaptıran ebe çocuğun eşini güzel bir beze sarar babasına veya bir yakınına verir ve kimsenin ayak basmadığı yere gömülmesini söyler. Göbek bağına ise aileler kendileri için uygun yere gömerler. Göbek bağına, Cami duvarına, cami avlusuna gömülür ki dinine bağlı, ahıra gömülür ki hayvan sever, Kilim veya bir örtünün altına konur ki kız çocuğunun maharetli ve hamarat, Evin önüne gömerler ki, evine bağlı olsun,³³ Cem evlerine yakın bir yere gömülür.³⁴

Hastanede gerçekleşen doğumlarda çocuğun eşi atılmaktadır. Göbeği ise çoğu zaman atılmakta, yalnızca isteyenlere verilmektedir

1.2.2.2. Höllük

Kuma benzeyen, bulgur gibi taneli ve ısladığında çamurlaşmayan toprağa höllük denir. Herhangi bir tava veya sac içinde ısıtıldıktan sonra kundak bezi üzerine serilir. Kalçası ve ayakları höllük bezi üzerine gelecek şekilde uzatılan bebek bu şekilde kundaklanır. Böylece soğuk gecelerde hem bebek üşümez, hem de altını ıslattığında höllük sayesinde rahatsızlık duymaz. Hem karnı sancılanmaz hem de cildi tahriş etmez. Höllük türkülere de konu olmuştur.³⁵

³³ Hatice Erımre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı; Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

³⁴ Hamza Tatlı, 1944 Ocak köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıktan Emekli.

³⁵ Hanife Yakar, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

Kemaliye’de yeni doğan bebeğe eskiden şu işlemler yapılırmış: ‘Bebeği yıkadıktan sonra doğumdan önce hazırlanmış olan toprak ısıtılır. Elin tersini dayanacak şekilde ısıyı kontrol edilir. Bebeğin altı bağlandıktan sonra zıbın giydirilir. Toprağın üzerine ince bir bez serilir ve bebek üstüne yatırılarak kare işlenmiş hasayla bir ucu içeri katlanarak bebeğin eli ayağı düzletilerek sıkıca kundak edilir. Başına bir tülbent bağlanarak alınına çalma³⁶ bağlanır.³⁷

1.2.2.3. Loğusalık

Yeni doğum yapmış ve henüz yataktan kalkmamış olan kadınlar için loğusa, kırklı ifadeleri kullanılır. Doğumdan sonra kadının yatakta kalma süresi; kadının fizyolojik durumuna, doğumun güç ya da kolay olmasına, iklime, çevre koşullarına göre değişir. Loğusalık süresi içerisinde kadının çeşitli doğaüstü güçlerin etkisinde olduğu Anadolu’da olduğu gibi Kemaliye’de de yaygın bir inanıştır.

Loğusa kadına ilk önce undan hazırlanan ve içerisinde pekmez katılarak hazırlanan kuymak yedirilir. Bu, özel gün yemeği sayılır. Geleneksel olarak sıkça kullanılan “kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur söylencesi” bir inanış vardır. Doğumdan sonra lohusalı kadın yalnız bırakılmaz, evde bir kişi sürekli yanında bekler. Bu yedi gün sürer. Loğusa ve bebek ziyareti, doğumdan iki gün sonra başlar, kırkıncı güne kadar devam eder. Lohusa ziyareti sırasında, hamile veya yeni doğum yapmış başka bir kadının loğusayı ziyaret etmemesine dikkat edilir. Aksi halde doğum yapan kadınların çocuklarının "kırkları karışır" denilir. Bu durumda çocuklar ya hastalanır ya da göze gelirler.³⁸

Kadının doğumdan sonra akrabaları ve yakınları tarafından ziyaret edilmesi, akrabaların yiyecek ve çeşitli hediyeler getirmelerine loğusa ve bebeği ziyaret denir. Loğusa ziyareti sırasında kadının yakınları tarafından altın, nazarlık, künye, küpe, göbek parası yanında pek çok yiyecek; börek, çörek, yumurta, helva, hasude, pilav, kete, tepsi getirirler. Ayrıca ilk çocuktan bir hafta sonra ‘dığarik³⁹’ yapılır. Dığarikte aşçılar tutulur, yemekler hazırlanır. Kız tarafının bütün akrabaları hediyelerle çocuğu

³⁶ Çalma:2-3 parmak genişliğinde ince bir şekilde katlanarak hazırlanan bez parçası.

³⁷ Metin Erımre, 1950 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Bakkal.

³⁸ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

³⁹ Dığarik: Doğumdan birkaç gün sonra bebeği görmek için düzenlenen, ikramlar verilen bir tür merasim

olan çiftin yanına evine gelir. Kızın annesi, kızına baştan aşağı elbise takımı getirir. Damadın ailesi de çocuğa ve annesine çeşitli hediyeler getirir.⁴⁰

1.2.2.4. Kundak-Beşik

Yeni doğan bebeğin kundaklanması ve beşiğe konulması oldukça önemli bir husustur. İlk çocuğun beşik ve yatak takımı kızın annesi tarafından hazırlanır. Beşikler eskiden, evdeki ağaçlara iki taraflı ip geçirilip, arasına odun konulup içinde yatak şeklinde yapılırdı ve kullanılırdı. Günümüzdeki evler genelde beton olmasından dolayı artık hazır beşik kullanılıyor. Eli ayağı düzgün olsun diye kundağa sarılan çocuk dışarıdan gelecek zararlara karşı ve uykudayken düşmemesi, uyanınca rahatlıkla sallanabilmesi için ise beşiğe konur. Günümüzde, kundaklama işine tıbben zararlı olduğu ve yapılmaması gerektiğini söyleyen doktorlar olduğundan kundaklama işinin eskisi gibi yapılmasını istemiyorlar. Beşik ile ilgili bazı inançlar şöyledir:

- Erkek çocuklarının kundakları bunalım geçirmesinler, rahat etsinler diye sıkı bağlanmaz.
- Beşik boşken sallanırsa çocuk bir şeye rast gelir, bebek hasta olur.
- Beşikteki çocuğun yüzüne yazma örtülmezse, sallandığında gözleri şaşırır.
- Kız çocuklarının altı, babası dâhil olmak üzere erkeklerin yanında açılması iyi sayılmaz.⁴¹

1.2.2.5. Müjde götürme

Müjde, güzel ve hayırlı haber götürmektir. Loğusanın yakınlarına, "kız" veya "erkek" çocuğunuz oldu diye müjde götürülür. Müjdeyi götürene hediye veya para verilir. Kemaliye’de müjde götürme işi şu şekilde olur: ‘Öncelikle doğum yaptıran kadına hediye verilir. Bu arada bir kişi de anneanneye müjdecisi olarak gönderilir. Müjdesi karşılığında anneanne de bahşiş⁴² verir. Müjde götürene ayrıca, akide şekeri, mendil, çorap veya oyalı yazma verilebilir.

Görüşüğüm kişi, eşinin hastanede doğum yaptığını doğum yaptıranlara ve orada bulunan personele çocuğu sağlıklı olarak dünyaya geldiği için, ayrıca çocuğunda başı gözü için sadaka mukabilinde hediye olarak bir tepsi tatlı ikram ettiğini söyledi.⁴³

⁴⁰ Kadriye Çobanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

⁴¹ Hatice Yıldırım, 1988 İliç Doğumlu, Ön lisans Mezunu, Ev Hanımı.

⁴² Bahşiş; hediye olarak takılan para

⁴³ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

1.2.2.6. Al Karısı inancı

Loğusa ve kırklı çocuklara sataştığı ve kimi zaman da onları öldürdüğü tasarımlanan al karısı için; cadı, al anası, al karası, gibi isimler kullanılır. Al karısı bazıları tarafından hayalet veya cin olarak da kabul edilir. Uzun saçlı, uzun bacaklı ve yüzü görünmeyen al karısı her zaman herkese görünmez. Anadolu'da ahır, samanlık, değirmen, terk edilmiş virane yerlerde, su kuyusu, su kaynakları ve loğusa kadın ve kırklı çocuğun yalnız olduğu yerlerde bulunduğu inanılan al karısından korunmak için halk birtakım uygulamalara başvurulmaktadır. Hepsinin de dinsel ve büyüsel yönden önleyici bir güce sahip olduğuna inanılır.

Kemaliye'de loğusa kadın 40 gün dışarı çıkarılmaz. Al karısından loğusa kadını korumak için de kapının arkasına süpürge, çocuğun yastığının altına Kur'an-ı Kerim, iğne, çuvaldız konulur.⁴⁴ Küçük çocukları korkutmak amacıyla, 'Fırat'tan Al karısı çıkacak.' diyerek yaramazlık yapmalarını önlemeye çalıştıklarını biliyorum.

Kemaliye'de al karısından korunmak için bazı uygulamalar yapıldı. Bunlar;

- Loğusa ve kırklı çocuğun bulunduğu yere süpürge, bıçak, orak, ekmek, Kuran-ı Kerim, nazarlık asılması, ekmek ufağı ve su konulması.
- Loğusa veya kırklı çocuğun yastığının altına iğne veya çuvaldız sokulması,
- Al karısından korunmak için salâvat getirilmesi. Besmelesiz bir iş yapılmaması gerekir.
- Al karısı kimseye görünmeyip doğum yapan kadına görünür ve "ağzını aç yemek vereceğim." deyip elini ağzına sokup ciğerlerini söker. Bu arada uyandırılırsa kurtulur. Bunun için, doğum yaparken ölen kadınlar için al karısı öldürdü derler.
- Doğum yapan kadın yalnız bırakılmaz.
- Loğusa kadının yanında erkek ya da kadın veya mutlaka bir kimse yatırılır.⁴⁵
- Kırka giren iki kadın karşılaşıncı kırk basmasın diye kırmızı kurdele takarlar, iğne değiştirler, elbise de değiştirenler oluyordu.⁴⁶

⁴⁴ Kadriye Çobanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

⁴⁵ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

⁴⁶ Nurten Özpan, 1972 APCAĞA Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2.2.7. Kırk basması inancı

Anadolu halkı loğusayla kırklı çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisindeki hastalıklarına ve ileriki aylardaki gelişim eksikliğine; kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, loğusa basması, gibi isimler vermektedirler.

Kırk günlük dönem içerisinde loğusa ve kırklı çocuğa birtakım canlı ve nesnelere zarar vereceği inancı yaygındır. Kırk baskınlığını önlemek için yapılan pratik ve uygulamalar oldukça fazladır.

Anadolu'da çocuğa kırk basması çocuğun gelişmemesi ve zayıflamasıyla ilişkilendirilir. Kırk baskınlığını giderme yolunda da dinsel, büyüsel birtakım pratik ve uygulamalara başvurulmaktaydı. Bunlar;

- Anne ve çocuk kırk gün dışarı çıkarılmaz,
- Loğusa kadın ve kırklı çocukların birbirleriyle karşılaştırılmamasına dikkat edilir,
- Kırk gün dolmadan doğum yapmışlardan biri diğerinin kapısından geçerse kırk basar,
- Doğum yapılmış eve gelin götürülürse kırk basar,
- Ölüyü, kırklı kimsenin evinin üst tarafından geçirirlerse bebeği kırk basar,
- Loğusanın evine et gelirse, et kırkı çocuğu basar,
- Kırklı çocuğun evine davul gelmez, evinin önünden cenaze geçmez.
- Kırk basınca mezarlıktan toprak alınır ve çocuğun yıkanacağı leğenin altına konur, yıkama bittikten sonra toprak tekrar alınan yere götürülür.⁴⁷

1.2.2.8. Yedi kırk

Anne doğum yaptıktan sonra yedi gün boyunca yataktan kalkamaz. İşte annenin ve bebeğin doğduktan yedi gün sonra yapılan kırklama törenidir. Yedi kırkı döküldükten sonra bebeğin hem elbiseleri, kundağı, zıbını değişir, hem de yeni giysiler giydirilir. Annesi de aynı şekilde yıkanır ve temiz elbise giyer. Yıkma işi yedinci gün olduğu için, altın yüzük ve yedi tane arpa hazırlanır. Her arpaya karşılık, ele bir tespih tanesi denk gelecek şekilde bir Fatiha ve üç İhlâs okunur. Sonra okunan arpalar, yüzükle beraber sıcak suyun içine atılır. Çocuk yıkandıktan sonra yedi kırk suyu daha sonra temiz yere dökülür.⁴⁸

⁴⁷ Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

⁴⁸ Tülay Yazıcı, 1981 Erzincan Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2.2.9. Yarı kırk

Doğum yapan kadının loğusalığın yirminci günü gelince yarı kırk hamamı yapılır. ‘Kemaliye’de 20 gün sonra yarı kırkı için bebek ve anne banyo yaptırılır. Bebek doğduktan yirmi gün sonra yarı kırkı dökülür. Yarı kırkta yirmi arpa veya tespih taneleri üzerine bir Fatiha, üç İhlâs okunduktan sonra bir altın bilezik veya yüzük ile beraber ısıtılmış suya konur. Bir süzgeçle anne ile kucağındaki bebeğin üzerinden su dökülür, böylece yarı kırk çıkmış olur. Yarı kırk suyu ayak basılmayan, temiz bir yere dökülür.’⁴⁹

1.2.2.10. Kırklama

Loğusa ve kırklı çocuğa kırk basmaması için loğusanın ve çocuğun serbeste çıkması için; kırk gün içerisinde kadın ve çocuğun yıkanması uygulamasına “kırklama” adı verilir. Yaygın olarak kullanılan “kırklama” tanımlanmasının dışında bu olaya halk arasında; “kır dökme”, “kırk çıkarma” isimleri verilir. Çocuğun doğumunun kırkıncı gününde düzenlenen bir törenle çocuk kırklanır. Kemaliye’de ‘40. gün bebeğin suyuna altın yüzük, kırk tane arpa, gendime⁵⁰ veya tespihin her birine bir Fatiha, üç İhlâs okunduktan sonra suya atılır. O su ile bebek ve anne yıkanır. Anne ve çocuğun elbiseleri değiştirilerek temiz elbiseler giydirilir. Kırkıncı gün banyo yapıldıktan sonra bebek yakın akraba veya komşuya götürülür. Buna kırklar uçurma denilir. Kimin evine gittiyse bebeğe veya annesine hediye verilir.’⁵¹

1.2.3. Doğumdan Evlenme Öncesine Kadar Olan Süreçteki Adetler

Doğumdan sonra çocuğun gelişimini izleyen, ailenin diğer üyeleriyle ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenleyen bir dizi kural, adet, tören, işlem ve pratik vardır. Çocuğun korunması, büyütülmesi, giderek bağlı bulunduğu grubun ya da kültürel ortamın benimsediği belli kalıplara, değer yargılarına kısaca modele uyması için birçok aşamadan geçmesi gerekmektedir. Bu işlem ve pratikler, töre ve törenler önem ve sıralarına göre kimi zaman katı kimi zaman da esnek biçimde uygulanmaktadır. Ad verme, süt verme, diş hediği, çocuğun yürümesi... gibi uygulamalar kültürümüzün bir yaşantısıdır.

⁴⁹ Sevgi Erimre, 1965 Karakoçlu Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

⁵⁰ Gendime; aşlık, dövme

⁵¹ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

1.2.3.1. Ad verme

Ad koyma işi her aile için önemli bir süreçtir. Geleneksel kesimde çocuğa ad konması genellikle dinsel nitelikli bir törenle olmaktadır. Çocuğa ad verilmesi gelişmiş güzel olmadığı gibi, oldukça önemli bir hadisedir. Ad vermede çocuğun doğduğu gün, ay, mevsim, yaşanan olaylar, hayranlık ve şükran duyguları, gelenekler, daha önce doğmuş olan çocukların yaşayıp yaşamadıkları gibi pek çok etken rol oynar. Çocuğun adını evin büyükleri koyar. Ad vermede ailenin ölmüş veya yaşayan büyüklerinin isimleri yanında, Kur'an'dan bir isim de seçilebilir. Kur'an'dan seçilen isimlerden üç kez denk gelenin baş harfine bakılır. "Hayır" ve "Şer" kelimelerinin baş harflerinden hangisi çoksa ona göre çocuğa bu ad koyulur.

Yaşamayan çocukları yaşatmak için, adın büyüsel, mistik ve yaşatıcı gücüne inanıldığından, "Dursun", "Durkadın", "Duran", "Durmuş" , "Yaşar", "Yaşariye" gibi adlar konur. Çok çocuklu aileler de, başka çocuk istemedikleri zaman "Songül", "Soner", "Yeter" adlarını; uzun zaman çocukları olmamış aileler ise "İlker", "Nadir", "Hasret" gibi adlar koyarlar. Mübarek ay ve günlerde doğanlara "Ramazan", "Recep", "Şaban", "Bayram", "Kurban", "Hacı", adları konur. Günümüzde iletişim araçlarının etkisiyle, çocuklara "Gökhan", "Burcu", "Ebru", "Yelda", "Selcan", Tolga", "İmge", "Övünç", "Kıvanç", "Cem", "Canan" , "Aykut" gibi moda olan adlar da konulmaktadır.

Çocuğa ad koyma işlemini, bir din görevlisi ya da bu işten anlayan dini kişilikli biri yapar. Önce çocuğu kucığına alır. Sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okur. İsmi üç sefer kulağına söyler. Sonra küçük bir dua eder. Ve ad koyma işlemi biter. Çocuğun ailesi bebeğe isim veren kişiye içinde havlu ve şeker olan küçük bir hediye poşeti verir.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde ad koyma işlemi ve koyulan isimler biraz daha farklı olur. Doğum gerçekleşikten sonra her şey normale dönmüşse ve bir hastalık yoksa birkaç gün, en geç bir hafta içinde bebeğin adı konur. Ad verme geleneği, doğum olayının en önemli unsurlarından biridir, zira çocuğa verilecek isim, bir ömür boyu taşınacaktır. Köydeki Alevîler, isim üzerinde önemle durmakta olup genellikle Ali, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zeynep, Arslan, Ali Ekber, Ali İhsan, Haydar ve Kâzım gibi isimleri tercih etmektedirler. Bunun yanında Bekir, Ömer ve Osman isimlerini çocuklarına vermezler. İsim seçilirken aile büyüklerinin görüşleri alındığı gibi, köyde

eğer varsa dede veya rehber⁵² gibi ileri gelen kişilerin de görüşleri alınır. Eğer dede, törene katılırsa "Allah, analı babalı büyütsün, ismin adınla sanınla çok yaşasın" ya da "Adını ben verdim, yaşını Allah versin, Hak imamlar katarından ayırmasın." der ve etrafındaki kişiler de, "Allah hayırlı etsin." derler⁵³.

Halk arasında çocuğa göbek adı koyma geleneği de yaygın bir uygulamadır. Çocuğun göbeği kesilirken konan ada "göbek adı" denmektedir. Anadolu'da çocuğa göbek adı konulmasının sebebi olarak, kabirde, öte dünyada, tövbe, telkin verilirken göbek adıyla çağrılacağı gibi dinsel nedenlerle açıklanmaktadır. Kişinin asıl adının dışında özellikle yakınları ve bağlı bulunduğu grubun üyeleri tarafından çocuğa verilen ve rahatlıkla kullanılan bir ad konulmaktadır. Buna "takma ad" denmektedir. Her yerde bu lakap denilen takma ad kullanılabilir. Bazen lakap, kişinin isminden önce gelir.

1.2.3.2. Süt verme

Modern tıp ve geleneksel kültür çocuğun en sağlıklı beslenme biçiminin anne sütüyle olduğu konusunda birleşmektedir. Geleneksel kültürde çocuğa ilk süt üç ezan beklendikten sonra verilmektedir. Bu uygulamayla çocuğun ileriki yaşamında sabırlı olacağına inanılmaktadır. Kadının ilk sütüne "ağız" denmektedir. Ağız emmeyen çocuğun ileriki yaşamında zayıf ve güçsüz olacağına inanılmaktadır. Geleneksel kültürde erkek çocukları kız çocuklarına göre daha çok emzirilmektedir. Bu davranışın nedeni oğlan çocuğunun daha güçlü ve kuvvetli olması isteğinden kaynaklanmaktadır.⁵⁴

1.2.3.3. Diş hediği

Çocuğun biyolojik gelişiminin en önemli belirtilerinden birisi olan diş çıkarma halkımız tarafından genellikle bir merasimle kutlanmaktadır. Değişik bölgelerde değişik adlarla anılan bu tören ve eğlencenin halk arasındaki en yaygın adı diş hediğidir. Değişik köylerde ise; "diş aşısı", "diş bulguru", "diş buğdayı" olarak tanımlanmaktadır. Rızık artırma, bereketi çoğaltma ve çocuğun dişlerinin sağlam olması gibi dileklerle yapılan diş hediği töreninde, misafirlere ve mahallelilere hedik denilen kaynatılmış buğday dağıtılır.

⁵² Rehber: Dedenin yardımcısına verilen isim

⁵³ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacılıktan Emekli.

⁵⁴ Şafak Yıldırım, 1960 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı; Nermin Doğan, 1979 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

Kemaliye’de; ‘Bebek ilk dişini çıkarttığıında diş hediği denilen gelenek yerine getirilir. Bebeğin ilk dişini kim görürse bebeğin atletinin yakasını yırtar ve hediyesini verir. Bir gün önce akşamdan misafire verilecek ikramlar hazırlanır. Komşular, akrabalar çağırılır. Buğday kaynatılıp haşlanır, içine isteğe göre ceviz, leblebi, fıstık, nohut, fındık konulur. Bebek orta yerde sofraya bezinin üstüne oturtularak önüne bir tepsinin içinde farklı meslekleri temsil eden nesnelere koyulur. Öğretmen için kalem, terzi için iğne, iplik, makas vs. Bunlardan başka Kuran-ı Kerim de koyulur. Bebek bunlardan hangisi alırsa geleceği ona göre yorumlanır. Örneğin; erkek bebek, Kuran’ı alırsa imam veya hafız gibi meslek sahibi olacağı, kız bebek ise dinine düşkün olacağı düşünülür. Daha sonra bebeğin başından buğday serpilir. Kırk tane buğday sayılarak ipliğe geçirilerek veya bir kese içinde bebeğin boynuna takılır. Nazara karşı geldiği, nazardan koruduğu söylenir. Haşlanan hedik misafirlere dağıtılır, ardından diğer ikramlar sunulur. Onlar da hediyelerini verirler. Bu törenlerde Yasin-i Şerif de okutulur.’⁵⁵

1.2.3.4. Çocuğun yürümesi

Çocuğun yürümesi, çocukluk çağının biyolojik aşamalarından bir dönemdir. Yürümesi gereken zamanda yürüyemeyen, yürümesi geciken ya da yürürken sürekli olarak düşen çocuklar bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda yapılan uygulamalar şu şekildedir: Çocuğun ailesi, fırından büyük bir simit yaptırır. Yaptırılan simit çocuğun başından aşağıya doğru 3 sefer geçirilir. Daha sonra o simit, çocuğun arkadaşlarına dağıtılır ve yenir⁵⁶.

1.2.3.5. Çocuğun konuşması

Anadolu’da konuşamayan ve konuşması geciken çocuklar içinde bir takım çarelere başvurulmaktadır. Bu çareler ve işlemler başlıca üç grupta toplanmaktadır. Bunlar açma, kesme ve okuma işlemleri olarak sınıflandırılmaktadır. Konuşmayan çocuk ziyaretlere götürülerek ağzı anahtar ile açılır veya Cuma günü sela ile ezan arasında anahtar ile ağzı açılır. Dil bağı kesilir. Nefesi kuvvetli hocalara okutulur. Çocuğu Cuma günü annesi cami önüne götürür. Cuma günü camiden ilk çıkan kişiye caminin anahtarı verilir. Anahtarı çocuğun ağzına sokup 3 kere çevirmesi istenir,

⁵⁵ Serap Çobanoğlu, 1974 Narman Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

⁵⁶ Rukiye Aydoğar, 1970 Refahiye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı; Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

sonrada hocaya dua ettirilir. Bazen de daha faydalı olacağını düşündüklerinden cami hocasının anahtarı çevirmesini isterler.⁵⁷

1.2.3.6. Çocuğun tırnağının ve saçının kesilmesi

Çocuğun ilk tırnakları annesi tarafından kesilmeden önce eli, içinde paralar bulunan bir keseye sokturulmaktadır. Çocuğun oradan aldığı para erkek ise büyüdüğü zaman kuracağı işin sermayesine, kız ise çeyizine kullanılacak ilk para olarak saklanmaktadır. Sonra tırnak kesilir. Yeni doğan çocukların saçlarının ve tırnaklarının kesilmesi için değişik uygulamalar vardır. Bebeğin saçları yedi günlük iken kesilir. Yedi günlük iken ailesinin çocuğun kesilmediği saçlarına karşılık ortalama bir tahminle ağırlığınca gr altın veya gr altına karşılık gelen para olarak yoksullara dağıtılır.

1.2.3.7. Çocuğu nazardan koruma

Her türlü canlı, cansız varlıkları tehdit ettiğine inanılan nazar daha çok çocuklar üzerinde etkili olacağı inancı çok yaygındır. Bu nedenle çocukları nazardan korumaya yönelik alınan önlemler geçmişte olduğu gibi günümüzde de oldukça sık rastlanmaktadır. Bu uygulamalara örnek olarak:

- Çocukların isteyerek pis gezdirilmesi,
- Çocukların nefesi kuvvetli birisine okutulması,
- Ziyaret yerlerine götürülmesi,
- Kulak memesine veya yüzüne kara çalınması,
- Omuz başına ya da giysinin iç kesimine nazarlık, muska, çevşen ya da çeyrek altın takılması⁵⁸ şeklinde görürüz.

1.2.3.8. Huy kesme

Sürekli ağlayan çocukların susması, sıkıntılarında kurtulması için yapılan uygulamaya "Huy Kesme" denir. Kötü huyları olan, kendine bilmeden zarar veren ve sürekli ağlayan çocuklar hocaya götürülüp okutulur ya da çocukları ziyaretlere götürürler. Çocuklara gece yatarken ip veya kilit bağlarlar.⁵⁹

⁵⁷ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

⁵⁸ Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı; Serap Çobanoğlu, 1974 Narman Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

⁵⁹ Nurten Özpan, 1972 APCAĞA Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2.3.9. Kız çocuklarında kulak delme

Küpe, kız çocukları ve kadınlar için önemli süs eşyalarından biridir. Kız çocuklarında kulak delme kırk çıtıktan sonra başlar ve ileri yaşlara kadar sürebilir. Kız çocukları kulağını deldirip ip bağlarlardı.

1.2.3.10. Çocuğu ölüp yaşamayanlar

Çocuğu doğup hemen ölenlerin kadınların bununla ilgili çeşitli inançları vardır. Doğup yaşamayan çocukların cenazesini kibleye bakan çeşme suyuyla yıkarlardı.⁶⁰ Çocuğu durmayan (ölen) kadınlar, çocuğunu bir başkasına sattığını söyleyerek durmasını sağlar. Çocuğu ölen kadınlar, yedi evden topladıkları demir parçasını, demirciye götürür, onlardan kesilen bileziği çıkarmamak üzere kollarına takarlar.⁶¹ Çocuğu ölüp yaşamayan kadınlar, Yeşil yamaç köyünde bulunan Evliya Baba'ya dua etmeye gider, dilek diler ve kurban keserler. Mülakat yaptığım kişi, annesinin gittiğini dua edip kurban kestiğini söyledi. Kardeşinin bu dilekten sonra olduğu ve yaşadığı için Yaşar ismini verdiği söyledi. Köyden oraya giden, kız çocuğu olanlar ise Yaşariye ismini koyarlar.⁶²

1.2.3.11. Çocuğa akika kurbanı

Yeni doğan çocuğa kurban kesip eş dostu çağırıp yemek yedirilir. Fakir ailelere sadaka olarak gönderilir. İslam dininde akika olarak geçen yeni doğan çocuğa kurban kesme meselesinde erkek çocuk olursa iki adet, kız olursa bir adet kurban kesilir. Bu İslami inancı, Kemaliye'de bazı aileler uygulamaktadır. Bu kurbanın kemiği de kaynatılıp suyu çocuğa verilir. Çocuğa güç verdiğine inanılır. Ayrıca bu kurbandan akandan dolayı çocuğun her türlü musibetten Allah'ın yardımını ile korunacağı inancı bulunmaktadır.

⁶⁰ Hatice Erımre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

⁶¹ Kadriye Çobanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

⁶² Nurten Özpan, 1972 APCAĞa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

1.2.4. Sünnet Geleneği

1.2.4.1. Sünnet çocuğunun yaşı ve sünnet zamanı

Sünnet çocuğunun yaşı ve töreninin mevsimi konusunda kesin bir kural yoktur. Çocuklar çoğunlukla okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında ergenlik çağına girmeden sünnet edilmektedirler. Ancak son zamanlar da büyük kentlerde kimi anne babalar çocuklarını doğumdan hemen sonra hastanede sünnet ettirmektedirler. Bu çok erken sünnetten amaç çocuğun bilinçli olarak acı çekmesini ve korkmasını önlemektir. Bu türden erken sünnet uygulamalara geleneksel kesimde rastlanmamaktadır. Sünnet zamanı ve mevsimi olarak da en çok ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimi seçilmektedir. Sünnet düğünü ya da töreni için Cumartesi ve Pazar günleri seçilmektedir. Önceden Cuma günlerinin tatil olması ve Cuma gününün uğurlu sayılması nedeniyle sünnetler daha çok Perşembe günleri yapılmaktaydı.

1.2.4.2. Tören ya da düğün hazırlığı

Aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumuna göre çocuklarını sünnet ettireceği zamanı yaklaşık iki ay önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile düğün gününü belirledikten sonra bir hafta on gün öncesinden konuklara haber verir. Bu duyuru; belediye hoparlöründen ilan edilir. Ayrıca davetiye bastırarak yakınlarla dağıtılır. Sünnet evinin bilinmesi için sünnet evinin önüne bayrak asılır.

1.2.4.3. Çocuğun hazırlanması

Çocuk törenden birkaç gün önce hazırlanmaya başlanır. Aslında çocuk çok daha önceden psikolojik olarak hem sünnet olma sevincine hem de korkusuna girmektedir. Sünnet giysisi tören hazırlıklarının en önemli bölümünü oluşturmaktadır. “Maşallah” işlemeli açık mavi bir başlık geleneğin en yaygın giyim öğesini oluşturmaktadır. Yanında sopası ve pelerini ile güzel bir sünnet giysisi oluşturur. Onunla krallar gibi gezer. Sünnet çocuğu, otomobile bindirilerek dolaştırılmakta bu geziye mahallenin öteki çocukları da katılmaktadır. Böylece çocuğun sünnet edileceği bu gezintiyle de halka duyurulmaktadır. Sünnet çocuğunun genellikle kaçtığı görülür.

1.2.4.4. Sünnet işlemi ve sünnetçi

Sünnet olacak çocuğun hazırlıkları bitmiştir. Sünnete hazır olan çocuk, kirvesinin kucağına yoksa bir yakınının kucağına oturtularak bacaklarının iki yana

açılması sağlanmakta, kucağına oturduğu kişi çocuğun kollarını sıkı sıkı tutmaktadır. Bu sırada çocuğa korkmaması için yüreklendirici, erkekliği vurgulayıcı sözler söylenmektedir. Kesilmeden önce ve kesilme sırasında; “Allahu ekber Allahu ekber” denilerek tekbir getirilmekte, ayrıca “oldu da bitti maşallah” diye çok bilinen ve yaygın olarak söylenen tekerlemeyle devam edilir. Böylece sünnet olur. Sünnet olan çocuğun sünnet fazlası evin eşiğinin altına gömülür. Bundaki amaç, evin eri olsun, evine bağlı kalması içindir.⁶³ Sünnetli çocuğun sünnet yarasının kurutulması ve iyileştirilmesi için kurt yemiş ağaçlardaki tozlar yara üzerine serpilerek iyileşmesi sağlanırdı.⁶⁴ Sünnet çocukları on veya on beş gün yatarlardı. Sünnet yarasının çabuk iyileşmesi için acı sakız veya bal mumu yağla kavrulur, ya da hazırlanan yağlı kara yaraya sürülür.⁶⁵

Sünnet düğünü esnasında ve sonrasında değişik eğlenceler yapılır. Akşamları kadınlar defçilerin eşliğinde eğlenir, sünnet çocuğunun yanında oynarlardı. Bu eğlencelerde insanları coşturmak ve daha iyi eğlenmek için defçiye "def bahşişi" verilir, defçi de daha bir coşarak çalar söylerdi. Düğün sahibinin gelini veya kızı oynuyorsa defçiye yüklüce bir "def bahşişi" verilirdi. Sünnet çocuğunun kanaması ve ağrısı olduğundan, kadınların tüm gayreti onu eğlendirmeye ve güldürmeye yöneliktir. Erkekler de odalarda birbirlerine sünnetin güzelliklerini, her Müslümanın sünnet olması gerektiğini ve hatıralarını anlatır; türkü söyler, saz veya def çalar eğlenirlerdi. Sünnet düğününe gelenlere yemekten önce kesme, kesmece, basmaca, çiğit, cemiç, ceviz, elma, armut ikram edilirdi.⁶⁶ Eğlence yapmak istemeyen kişiler ise olan sünnet düğününde mevlit okutur.

1.2.4.5. Hediye – Armağan

Sünnet düğünün çocuk için en güzel zamanı hediye zamanıdır. Çocuğa çeşitli hediyeler takılır veya verilir. Bu hediyeler altın, para, giyecek ve ev eşyalarından oluşmaktadır. Günümüzde sünnet hediyesi uygulaması devam etmektedir. Sünnet çocuğuna düğün yapılan alanda bir sünnet yatağı yapılır. Çocuk oraya yatırılır. Yatak etrafı süslenmiş ve balonlar asılmış olur. Düğünden veya mevlitten ayrılanlar yakınlığa göre çocuğa hediyelerini takarlar veya yastık altına zarf koyarlar.

⁶³ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

⁶⁴ Mehmet Demirpolat, 1946 Yukarı Yuvacık Doğumlu, İlkokul Mezunu, Lokantacılıktan Emekli.

⁶⁵ Yusuf Karaca, 1949 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Serbest Meslek.

⁶⁶ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

Sünnet düğününe giderken hediye götürmeye "haliyet", sünnetten sonra yapılan hediyeli ziyarete de "yoklatma" denir. Yoklatma, sünnet çocuğunun akrabaları ve kirve tarafından yapılırdı. Kirve ve hanımının yoklatması daha farklı olurdu. Kirve hanımı beyaz bir don, gömlek ve çifte hasından elbiseleri alırdı. Sünnet esnasında kirvenin aldığı sünnet elbisesine kan bulaştığından, bu elbise kirve tarafından kirvelik delili olarak saklanırdı. Bu uygulama her aile için geçerli değildir. Sadece varlıklı aileler yapardı. Kirve yoklatmada ayakkabı, koyun vs. alırdı. Yoklatmayı önce kirve yapar. Oğlan tarafı daha sonra kirveye hediye götürürdü. Oğlan tarafı kirveye koç, koyun, at, silah; kirve hanımına tayyör, hırka, patik, entari, zıbın gibi hediyeler götürürdü. Bu hediyeleşme canı gönülden olur ve aileleri daha da yakınlaştırırdı.⁶⁷

1.2.4.6. Kirvelik

Kemaliye yöresinde kirvelige çok önem verilir. Bazı köylerde halen geçerliğinin korumaktadır. Kirvelik; yörelere göre "kirve", "kivra", "kivre" isimleriyle de tanımlanmaktadır. Kirvelik, sosyal ve yakınlık sonucu, sevdiği ailenin sünnet töreninin masraflarını karşılamasıyla oluşan bir akrabalık bağı kurulumdur. Kirvelik kurumu aracılığıyla nasıl çocuklarını birbiriyle evlendiren kimseler bir hısımlık ilişkisi içerisinde iseler, birbiriyle kirvelik ilişkisi içerisine giren ailelerde kalıcı bir dostluk ilişkisi kurarlar. Kirvelik "Peygamber dostluğudur" derler. Onun için kirve olmaya karar verenler, kendilerini artık birbirleriyle akraba sayarlar. Çocuklar ise birbirleriyle kardeş sayılır. Bazı yerlerde çocuk, kirvenin kızıyla evlenemez. Bu âdetin temelinde çocuğun kanının kirvenin kucağına düşmesi yatar.

Kirvelik, Alevî kültüründe önem ve değer verilen geleneksel bir kurumdur. Yörede bir rivayete göre Hz. İsmail ile Cebrail arasındaki ilişkiden, başka bir rivayete göre de Hz. Ali'den kaldığına inanılan kirvelige çok büyük önem verilir. Bu yüzden herkes kirve olamaz; çünkü kirve, baba gibi görülür, baba yerine sayılır ve tıpkı musahip⁶⁸ gibi algılanır. Bu geleneği yeni yetişen kuşak, pek bilmemekle birlikte artık bundan sonra kirve, aileden biri olarak kabul edilir, bundan dolayı da kirve olan kişinin kızı, sünnet olanla evlenemediği gibi, sünnet olan da, onun çocuklarına ileride kız

⁶⁷ Ferit Aydoğar, 1966 Refahiye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Memur; Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

⁶⁸ Muhasip: Ahiret kardeşliği demektir.

veremez. Eğer kirvenin ailesi ile böyle bir ilişkiye girilmişse bu ilişki, düşkünlük olarak kabul edilir.⁶⁹

1.2.5. Doğumla ile İlgili Değerlendirme

Eski Türklerde doğum konusuyla ilgili olarak, özellikle ilk dönemlerine ait bilgiler, oldukça sınırlıdır. Ancak yakın dönemlerle ilgili etnografik çalışmalar, bu bilgilerin çoğalmasını sağlamıştır.⁷⁰

Kemaliye’de Eski Türk kültürü ait izleri rastlamak mümkündür. Eski Türk inanışlarında, bir tür koruyucu ruh ya da melek olarak bilinen Umay adına ilk defa Gök Tanrı yazıtlarında rastlanır. Kül Tegin yazıtında Bilge Hakan “Babam hakan öldüğü vakit küçük kardeşim Kül Tegin yedi yaşında idi. Umay gibi anam hatun sayesinde küçük kardeşim Kül Tegin er-kahraman adını aldı.” diyerek anasını, çocukları koruyan Umay’a benzetmiştir. Yine bu yazıtlarda Türklere yardım eden bir dişi ruh Umay’ın adını, eski Türklerin çocuklara ad olarak verdikleri de belirtilmektedir.⁷¹ Kemaliye’de meleklerin çocukları koruyan bir anne gibi olduğu düşüncesinin var olması, bir kutsalın çocukları yalnızken korunduğu düşüncesi kültürümüze geçmiş olabilir.

Yakutların inançlarına göre “Ogo İmı”ta” denilen bir ruh vardır. Bu “ımı” bir kuş şeklinde çocuğun başı üzerinde öter ve bununla çocuğun neslinin bereketli olacağını haber verir. Umay kültürün izlerine Yakutlarda da rastlanmaktadır. Yakutlarda Umay’ın yerini “Ayısıt” almıştır. Ayısıt; yaratıcı, bereket ve refah sağlayıcı dişi ruhlar zümresine denir. Bunlarda kimi insan ruhlarını ve kadınları kimi de hayvan yavrularını ve dişi hayvanları korurlar. Ayısıtlar dağınık halde bulunan hayat unsurlarını toplayıp birleştirir ve “kut” yaparlar. Bu “kut” denilen nesneyi ana karnındaki çocuğa üflerler. Böylece çocuğa can verirler. Gebe kadınlar daima bu ruhların himayesi altında bulunurlar. Kısır kadınlar çocuk vermesi için Ayısıt’a dua ederler. Gebe kadınlar doğum günleri yaklaştığı zaman odalarını ve evlerinin çevresini çok temiz tutmaya çalışırlar. Komşu çocuklarına ve hayvan yavrularına şefkat gösterir ve onları doyururlar.⁷²

Eski Türk destanlarında da kısırlık, çocuk sahibi olmayla ilgili uygulamalar vardır. Manas Destanında, Yakup Han kısırlığından şikâyet ettiği eşinin, mezarları ziyaret etmediğinden, elmalı yerlere yuvarlanmadığından, kutlu pınarların yanında

⁶⁹ Mustafa Güler, 1942 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilya İmalatçısı.

⁷⁰ Günay, Ünver- Güngör, Harun, **Başlangımdan Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, İstanbul, 2009, s.101.

⁷¹ İnan, Abdulkadir, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976, s. 24.

⁷² İnan, age., s. 26-27.

yatmadığından bahseder. Öyle anlaşılmaktadır ki çocuk sahibi olmak arzusu ile kutsal yerlerin, ağaçların ve mezarların ziyaret edilmesi inanç ve âdeti geleneksel türe dini dönemine uzamakta ve oradan adak ve ziyaret inanç Müslümanlaştırmak suretiyle varlığı sürdürüp günümüze kadar gelmektedir.⁷³ Kemaliye Yakup Halife, Koçu Baba ve Hıdır Abdal Sultan türbelerin ziyaret edilmesi, önemli zamanlarda subaşlarında dilekte bulunulması, bu kutsal güce inanmanın benzer şekliyle devam ettiğini gösteriyor.

Bebek dünyaya geldiği zaman doğum toyu yapılır. Buna şilde hana denir. İkranda bulunur. Yakınlar davet edilip aralarında eğlence yapılır. Anne kutlanır hayıt duası yapılır.⁷⁴ Görüldüğü gibi bu tören Kemaliye’de yapılan diğarik’e aynen benzenmektedir.

Altaylı boylarda ve Kırgızlarda doğum gecikirse ya da zor olursa, albastı ya da al karısı denilen kötü ruhun loğusaya musallat olduğuna inanılır. Doğum olayı gerçekleşirse şenlikler yapılır, kurban adama âdeti görülürdü.⁷⁵

Kemaliye’deki adetleri arasında albastıdan korunmak için başvuru çareleri, Türkiye’nin pek çok yöresinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Lohusanın bulunduğu odada kırk gün ışıkların yanık bırakılması, evden ateş verilmemesi, kırmızı renk, demir, yastık altına bıçak, iğne ortak motifler olarak karşımıza çıkmaktadır. Albastı ile görünüşü ile ilgili inanış ve bütün Türk topluluklarında mevcudiyeti şu şekildedir. Orta Asya Türk topluluklarından Kırgız-Kazak ve Başkurt Türkleri albastıyı keçi veya tilki suretinde, Kazan Türkleri kötü bir ruh olarak, Özbek Türkleri, pejmürde, saçları dağınık bir koca karı suretinde tasavvur etmektedir. Gagauzlar ise albastıyı kötü ruhlu bir dev suretinde düşünmekte, lohusa kadını onun kötülüklerinden korumak için yastığının altına makas koymakta, odasında süpürge bulundurmakta ve lohusa kadının bulunduğu odada kırk gün mum yakmaktadır. Albastının kötülüklerinden korunma Kırgızlarda bağırarak ve tüfek sesiyle, Kırgız-Kazaklar da ocaklı olarak bilinen kişiler ve demirciler aracılığıyla olmaktadır.⁷⁶ Yakut/Saha Türklerinde bebeğin kötü ruhların zararlarından korunmaları için bebeğin yatağının yanına ayı pençesi koyulur. Ayıya ait olan bu pençenin koruyuculuğuna inanılır.⁷⁷ Kemaliye ise al karısını Fırat’tan çıkacak şekilde

⁷³ Günay - Güngör, age.,s.102.

⁷⁴ Kalafat, Yaşar, **Altaylardan Anadolu’ya İnanç Göçü**, Ankara, 2012, s.20.

⁷⁵ Günay - Güngör, age., s.102.

⁷⁶ Acıpayamlı, Orhan, **Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara,1974, s.82-83

⁷⁷ Kalafat, age., s.9.

iğrenç, korkunç yaramaz çocukları yiyecek bir yaratık gibi bahsetmeleri eski inanıştan gelen bir efsane gibi günümüze kadar gelmiştir.

Altay Türklerinde çocuğun adını babası verir ve bu ad çoğu kez, doğumdan sonra eve ilk giren misafirin adı olurdu. Çocuğa ad olarak doğumdan hemen sonra söylenen ilk sözün verildiği de görülmüştür. Balta, Kılıç, Konuk, ya da Güvercin gibidir. Altay ve Yenisey Türklerinin bir dönemde özel adlar taşımadıkları anlaşılmaktadır. Bunlar bu dönemde ya kabilelerinin adını taşıyorlar veya çocuk adsız gezerdi, bir diğer deyimle çocuğun adı "Adsız" olurdu. Ancak üstün yetenek, ya da bir savaşta yararlılık göstermiş olanlar özel ad taşımak ayrıcalığı kazanabilirlerdi. Bu durum Dede Korkut Hikâyelerinde de açıkça görülmektedir: Dede Korkut Hikâyelerinde kahramanların adını veren Korkut Ata'dır. Ana ve babanın verdiği ad gerçek ad değildir, geçici adıdır. Kahraman gerçek adını savaşta bir yararlık, bir kahramanlık gösterdikten sonra alır. Dirse Han'ın oğlu, karşısına çıkan bir boğa ile dövüşüp onu öldürdükten sonra "Boğaç" adını almıştır. Bamsı Beyrek'e, bezirgânların malını soygunculardan kurtarması üzerine bu ad verilmiştir.⁷⁸ Eski Türklerde çocuklarına doğdukları sırada gördükleri nesnelere veya o günlerde olup biten önemli bir olayın adını verdikleri de görülürdü. Saldıran düşmanı yendikleri sırada doğan çocuklara; Yağbastı, Yağbasan, Yağgeldi, Kurtulmuş gibi; güneş doğarken doğan çocuklara: Gündoğdu, Akkuyaş, Güngördü, Akgün gibi; koyunların ağılına kurt saldırdığı gece doğan çocuklara: Kurt, Kurtgeldi, Kurtbeg, Börübeg, Börübay gibi adlar verilirdi. Bundan başka, çocukları yaşamayan aileler, gelenek olan bir inanca göre, çocuğun adı ile onun hayatı ve kaderi arasında yakın bir ilgi olduğuna inandıklarından, çocuklarına: Yaşar, Binyaşar, Ölmez, Ölmezbey, Durdu, Dursun, Tavşan, Kurç (Çelik) gibi adlar verirlerdi. Eski Türklerin bir başka âdetine göre, çocuk yaşasın diye ebe tarafından babasına satıldığı olurdu. Çocuk doğar doğmaz ebe çocuğu kucağına alarak dışarıya çıkarır ve onu güya babasına satardı. Babası da satın aldığı çocuğuna kız ise Satı, erkekse Satılmış adını verirdi. Zamanımızda bu gibi isimleri genellikle bir evliyaya adanmış ve satılmış olarak kabul edilen çocuklara konulduğu görülmektedir.⁷⁹ Yakutlarda ise çocuklara geçici olarak çirkin isimler konulur. Onların korunması nazardan sakındırılması düşünülür.⁸⁰ Kemaliye yöresinde isim konulurken dede veya

⁷⁸ Gençosman, Kemal Zeki, **Türk İsimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1975.

⁷⁹ Kabataş Feyzullah, **"Rize ve Çevresindeki Yaygın Halk İnanışları"**, (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dinler Tarihi Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2006, s.99.

⁸⁰ Kalafat, age., s.9.

ninelerinin isimlerini, mübarek ve önemli gördüklerinin isimlerini, kahramanlık gösteren Alparslan, Fatih, Yavuz gibi, dini hassasiyeti olanların ise Ömer Faruk, Miraç, Berat, İrem, Aleyna, Hatice, Zeynep gibi isimleri koymaları, isim koymada kutsallığın işaretidir. Çocuğa isim veren kişilerin ailenin büyüğü, halkın saygın kişileri ve dini liderleri olması geleneklerden gelen bir uygulamalardır.

Gagauzlar, Çocuk doğduktan kırk gün sonra vaftiz edilir. Adı konulur. Çocuğun göbeği kesildikten sonra, kesilen bu parça ilerde çocuğun ne olması isteniyorsa ona göre muamele görür. Eğer çocuğu çiftçi yapmak istiyorsa bu parça pulluk üzerine, terzi olmak istiyorsa makas üzerine, okuyup adam olması isteniyorsa o zamanda kâğıt parçasına sarılır, eğer çocuk doğduktan sonra üç gün içinde ağlarsa onun kısmetli olacağına, ağlamazsa kaderine razı bir kimse olacağına inanılmaktadır. Çocuğun ilk dişini gören kimse hediye vermek zorundadır.⁸¹ Kemaliye ilçesinde çocuk yarı kırkı ve kırkında yıkanır. Bu yıkama diğerlerinden farklı olarak dualarda yıkanır. Çocuğun adını, dini bilen bir kişiye sağ kulağına ezan sol kulağına kamet getirilerek konulur. Çocuğun göbek bağı din bütün olsun cami minaresine ya da duvarına, evine bağlı evin bir köşesine konulur. Çocuğun ilk dişini gören çocuğun atleti yırtar ve hediyesini verir. Görüldüğü gibi adetlerin günümüze çeşitli şekilde geçtiğini ve devam ettiğini gösteriyor.

Orta Asya da şamanlığı içerisinde yer alan nazar tedavisi ve ondan korunma için başvuru pratikler biri çocuğun ağlamasını kesmektir.⁸² Gagauzlarda nazar inancı çok yaygındır. Bunun için nazar alanlar için Babulara, okuyuculara giderler. Okuyuculuk öğretilmez soydan soya geçer.⁸³ Kemaliye’de doğan çocuğa gözden nazardan korumak için, çeyrek altın ile beraber nazar boncuğu takılır. Bir misafiriğe götürürken veya kalabalığa çıkarılırken alnına kara sürerler. Bu da Türk kültürün bir devamıdır.

Yakut –Saha Türklerinde boş beşik sallanmaz. Boş beşik sallanınca çocuğun hasta olacağına inanılır. Kesilen tırnak geliş güzel atılmaz.⁸⁴ Kemaliye bu inançları görmekteyiz. Doğumla ilgili daha nice benzer özellikler olduğu görülmektedir. Türklerin yaşadığı toplumlarda geleneklerini taşımaları bunun bir göstergesidir.

⁸¹ Güngör, Harun, **Türk Bodun İlimi Araştırmaları**, İstanbul, 2008, s.202.

⁸² Güngör, age., s.107.

⁸³ Güngör, age., s.202.

⁸⁴ Kalafat, age., s.11.

1.3. Evlenme Öncesi Halk İnanışları

Bir kadın ve erkeğin anlaşarak, bir dayanışma içinde aynı evi paylaşmaya karara vermesi ve birbirlerine karşı sevgi, saygı, sadakat ve yardımda bulunmak amacıyla kurmuş oldukları birliktelik evliliğdir.

Evlilik, her din ve toplumda mukaddes ve önemli bir hadise olarak kabul edilir. İnsan hayatının çok önemli bir aşamasıdır. Toplum temel taşı oluşturulan ailenin başlangıç yeridir. Evlilik sadece iki kişinin evlenmesi değil ailelerle ve akrabalarla da yapılan çok geniş kapsamlı bir toplumsal birleşmedir.

Kemaliye’de evlenme, nişan ve sünnet törenleri toplumsal yaşama renk katan başlıca olaylardır. Kızlar genellikle 17-18 yaşından sonra evlendirilir. Erkekler ise askerliği yaptıktan sonra evlendirilir. Büyük kız dururken küçüğünün evlenmesine izin verilmez. Genellikle, evlilik konusunda kızın görüşü alınmakla birlikte son sözü anne-baba verir. Şimdilerde kızların okuması ve iş hayatında daha aktif olmaları sebebiyle, erkekler de ise okuma, kariyer, iş sahibi olmak ve genelde artık askerliği sorun eden bir durumda bulunmadığından evlenme kültürü değişti. Kızlarda 20 ve üzeri, erkekler ise 25 üzeri evlenme yaşı kabul ediliyor.

1.3.1. Kız Bulma ve Görücü Usulü

Kemaliye ilçesinde, her yerde olduğu gibi kız bulmak için çeşitli teknikleri vardır. Mülakat yaptığım kişi kız bulma ve görücü usulünü söyle anlatmaktadır. Evlenecek olan erkek, birkaç şekilde kız bulup evlenme yoluna gider. Bunlardan biri görücü usulüdür. Bir erkek evlenmek isterse, önce erkek annesine söyler, annesi uygun bir dille babası konuşur. Babası uygun görürse ve çocuğu askerlik yapmışsa, çocuğu için uygun bir kız aramaya başlar. Başka bir yakınlarına dostlarına veya akrabalarına oğlu için uygun bir kız olup olmadığını araştırmalarını söyler. Ayrıca evlenme çağına gelen ve askerliğini yapmış oğlunun; evlenmeye niyeti var mı, konuştuğu biri var mı, bu konuda ne düşünüyor diye hanımına, usulünce oğlundan laf almasını söyler. Oğlanın niyeti varsa, oğlunun bir düşündüğü veya konuştuğu varsa o kıza yoksa uygun bir kız aranmaya başlanır. Uygun görülen bir kız tarafı bulunursa, erkek tarafı kız tarafının ailesine haber salar. Kız tarafı uygun görürse buyurun gelin diye haber verilir. Erkek tarafı dost, akraba veya o toplumda sözü geçen kimselerle beraber, damat adayı olmadan kız evine giderler. Bu gidiş bir, iki, üç sefer olabilir. Bu seferler olurken taraflar birbirlerini araştırırlar. Kadınlar ve erkeler evde ayrı ayrı yerde oturup

konuşurlar. Sonra birbirleri ile haberleşerek damat adayını da diğer sefere çağırırlar. Damat adayı hediyesini alır ve babası ile kız evine giderler. Kızın babası kahveler gelsin derse bu iş oldu, manasına gelir. Kahveyi içerler. Sonra kadınlar kendi aralarında konuşarak erkeğin kızla ile konuşması için müsaade alırlar. Eğer ev müsaitse bir odada kapı açık olarak ya da havlu gibi bir yer varsa uygun yerde konuşurlar. Kendi aralarında anlaşılırsa, dağıldıktan sonra erkek ve kız tarafı kendi ailelerine anlaştıklarını söylerler. Sonra damat adayı ailesi ile kızın evinden ayrılırlar. Aileler belli bir zaman yine taraf araştırmasını ailece tanımaya çalışırlar. Kız tarafı erkek tarafına uygun bir zaman verir.

Mülakat ettiğim kişinin babasının dediğine göre, görücü usulü olarak aileler anlaşmışsa, kız ve erkek birbirlerini görmesine gerek olmadığı, aileler hemen kızı istemeye karar verir. Burada kızın ve erkeğin annesi karşı taraf hakkında gördüklerini anlatırlar. Onlarda annesine güvenirler ve kabul ederlerdi.⁸⁵

Başka bir görüşmemde, oğlunu evlendirmeye karar veren aile önce kendilerine uygun, evlenme çağına gelmiş kızların adlarını birer birer sayarlar. Evin yaşlı hanımı da bu adlar sayılırken tespih çeker. Tespih çekerken birisi dur deyince yaşlı duru ve o ismi belirlenen kıza talip olunur. Yaşlı üç isim belirler. Birini istediklerinde vermeyince peşinden diğerini istenir. Damat adayı hangi kızı beğenirse önce ona gidilmesine karar verir.⁸⁶

1.3.2. Kız İsteme ve Söz Kesme

İlçede düğünün ilk aşaması saydığımız kızı isteme ve söz kesme merasimin belli başlı bir düzeni vardır. Anlaşan iki taraf, birbirlerini çoktan araştırmışlardı. Bunun için erkek tarafı, kız evinden izin talep eder. Kız evinin erkeğine “ağa bu akşam size kahve içmeye geleceğiz” der. O da “buyurun” der. Akşam yemeğinden sonra en aşağı üç kişi isteyici olarak kız evine gider. Kız istemeye kadınlı erkekli gidilir ve kadınlı erkekli karşılanırlar. Kahve, çay sunumuyla birlikte sohbet edildikten sonra işin aslına, yani ziyaret nedenine gelinir. İstenilecek kız, misafirlere hizmeti gördükten sonra dışarı çıkar. Oğlan tarafının en yaşlısı veya oraya o iş için getirilen kişi söze başlar: “Allah’ın emri Peygamber Efendimizin kavli ile kızınızı oğlumuza alıp evlat yapmayı isteriz.” denilir.⁸⁷ Aleviler ise isteme şekli aynı yalnız istemede kullanılan lafızlar farklılık

⁸⁵ Ahmet Özpan, 1968 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Fırıncı.

⁸⁶ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli; İbrahim Kıltorba, 1982 Kemaliye Doğumlu, Ön lisans Mezunu, Güvenlikçi.

⁸⁷ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli

gösterir. Kızı isterken; *"Allah'ın emri, Peygamber'in kavli, İmam Cafer'in buyruğu üzerine kızınızı oğlumuz istiyoruz"* diyerek uygun bir dille kızı istemeye geldiklerini bildirir.⁸⁸ Bu konuşmaları kız tarafı dinledikten sonra odada belli bir süre sessizlik olur ve bu kez kız tarafı konuşmaya başlar: "Takdir-i ilahi bozulmaz. Allah yazdıysa ne diyelim?" veya "Kismetse olur. Sizin oğlunuza ve ailenize diyeceğimiz yok. Hep birbirimizi tanırız, fakat bize düşünmek için biraz zaman verin,"⁸⁹ diyerek, düşünmek için zaman ister. Konuştuğum daha yaşlı kişiler ise en az 2 veya 3 sefer istenmeye gidildiğini belirtti. Çünkü ilk gidişte verilerse ayıp karşılanacağını, sanki kızın kusurları var veya elden çıkarmak istiyorlar, gibi yorumlar yapılırdı. Tabi usulü bildikleri için erkek tarafı "bir baltayla ağaç devrilmez" düşüncesiyle tekrar tekrar kız evine gider ve kızı ister.⁹⁰

Kız tarafı düşünüp taşındıktan sonra erkek tarafına bir şekilde gizlice haber yollar. Erkek tarafı zaten hazırdır. Cevap alınınca erkeğin babası veya yakını, geline takılmak üzere "beh" veya "pey" denilen takıyı verir. Bu beh ailenin durumuna göre değişir. Bir iki buçukluk veya bir bilezik olabilir.⁹¹

Bunun haricinde Kemaliye ilçesi merkezinde başlık parası uygulaması bilinmez.⁹² Artık günümüzde birinci isteme ile de kız veriliyor. Ayıp karşılanma olmuyor. Nadir görülse de kız kaçırma olayları oluyor. Tarafların anlaşarak evlenme olaylarının yaygınlaştığı görülmektedir.

1.3.2.1. Söz kesme

Kız tarafı, kendi ailesi arasındaki istişareler sonrası kızını vermeyi kabul ettikten sonra kız tarafı oğlan evine haber gönderir. Bu haber götürene yörede "müjdecî" denir. Müjdecîye, oğlan evi bahşiş verir. İki aile arasında uygun zaman ayarlandıktan sonra söz kesmek için toplanırlar. Oğlan evi kız evine gelir. Usulen isteme işi tekrarlanır. Kız verildikten sonra kahve ikram edilir. Daha sonra kurdeleye bağlı olan söz yüzükleri sol elin parmağına takılır. Kurdele kesildikten sonra kayınvalide kayınbaba tarafından "yüz görümlüğü" denilen hediye; ister altın istenilirse para olarak gelin adayına takılır. Genelde altın bilezik takılır. Erkeğin yengesi veya ablası önden büyüklerin elini öper

⁸⁸ Mustafa Güler, 1942 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilya İmalatçısı,

⁸⁹ Bedir Kıltorba, 1939 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Terzi; İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

⁹⁰ Cevat Karaman, 1933 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

⁹¹ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

⁹² Şimşek, Mehmet – Sezgin, Ahmet Hazım, **Her yönüyle Kemaliye (Eğin)**, İstanbul, 1996, s.489.

damat ve gelin adayı da arkasından büyüklerin ellerini öperek dolaşırlar. Erkek tarafının getirmiş olduğu çikolata misafirlere tutulur. Ardından çayın yanında yapılan yiyecekler misafirlere ikram edilir. Mevsimine göre ikramlarda değişiklik gösterdiği gibi meyvede ikramlar arasında olabilir. Herkes yiyip içtikten sonra oğlan tarafı müsaade ister ve kalkarlar. Aradan kısa bir zaman geçtikten sonra oğlan tarafı kız evine gelir. Nişan ve düğün tarihi kararlaştırılır. Nişanda ve düğünde takılacak takılar konuşulur. Günümüzde düğünlerde artık, erkek ve kız tarafının neler alacakları, tutulacak evden beyaz eşyaya kadar hepsinin ön hazırlık konuşmaları aileler arasında konuşulur. Söz ile düğün arasında dini bayramlar varsa geline çeşitli hediyeler gelir. Erkek tarafı geline bayramlık alarak gelin baştan ayağa giydirilir. Gelin tarafı, erkek evine el öpmeye gittiği zaman altını takılarak bahşişi verilir. Eğer Kurban Bayramı ise süslenmiş, kına yakılmış, boynuzuna kırmızı kurdele ile altın takılmış, kurbanlık bir koçu oğlan evi kız evine gönderir.⁹³

1.3.3. Nişan

Söz kesme ile düğün arasında kızın ve erkeğin aileleri arasında kalabalığı sözden fazla düğünden az olan merasime nişan diyoruz. Nişan, düğüne yakın bir tarihte olur. Nişan için hazırlıklar tamamlanır. Her iki tarafta nişana davet için akraba ve dostlarını bir kâğıda yazarlar. Yazdıkları listeye çağırıcıya verirler. Çağırıcı bu işe yatkın kadın veya erkek olabilir. Çağırıcı bütün davetlileri teker teker çağırır.

Nişan günü ya perşembe ya da pazartesi olur. O akşam davetliler erkek tarafında toplanır. Nişan imam efendiye teslim edilir. Orada davetlilere gösterilir. Nişan erkek tarafının durumuna göre değişir. On adet sarı lira, on adet iki buçukluk veya altın bilezik olabilir. Bunların ortasında ve uçlarında küçük ziynet altınları asılı nazarlık vardır ki buna “mavi taş” denir.⁹⁴ Mavi taşın ucunda yörede penez adı verilen üç tane küçük altın bulunur. Ailelerin yakın çevresinin bulunduğu nişan töreninde kırmızı kurdeleye bağlı yüzükler takılır. Burada kurdeleyi kesecek olan “makas kesmiyor” diyerek erkek tarafından bahşiş almak ister. Bahşiş verilip kurdele kesildikten sonra nişan takıları gelin adayına takılır ve büyüklerin elleri öpülür.⁹⁵ Oğlan tarafı nişanın yanında bir çuval şeker erkekler tarafından kız evine götürülür. Şekerler ezilir, şekeri kız evinin yakınlarından biri olan ya kayın ya da kardeş ezer. Şekeri ezene iç çamaşırları

⁹³ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

⁹⁴ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

⁹⁵ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

da dâhil olmak üzere “kat” verilir. Şerbete kırmızımsı renk vermesi içinde içine nöbet şekeri denilen kırmızı şekerde katılıp, nişan şerbeti gelen misafirlere ikram edilir. Kız tarafı mevsimine göre meyve veya kuruyemiş ikram eder. Şerbetler içildikten sonra damadın yakınları bardakları saklar ve eve getirirler. Böylece güveyiden bahşiş alırlar. Güzel ve süslü bir sürahi içinde şerbet damada verilir. Bu sürahiye damada götüren kişi bahşiş alır.⁹⁶

Birkaç gün sonra da evlenecek erkeğin babası, annesi ve yakınları kızı ziyarete gider. Kız bu gelenlerin yanına çıkmaz. Bu sırada aileler düğün günü tespit ederler. Birkaç gün sonra da kızın yakınları iadeyi ziyaret olarak erkeğin evine giderler. Kızın yakınları bu ziyaret sırasında erkeğin yakınlarının hepsine birer çorap, mendil, kumaş vs. gibi giyim eşyaları getirerek erkeğin babasına verilir. Buna kat veya bohça denir. Ertesi günü getirilen bu eşyalar; akraba ve komşulara gösterilir. Bu durum erkeğe verilen kıymeti ifade eder. Nitekim Eğinlilerin atasözü olarak: ‘Erkeğim erkek olsun da, Yuvam çalı dibi olsun.’ zihniyetine önem verilmiş olunur.⁹⁷ Kemaliye ilçesi Ocak köyünde nişan döneminde *şirinlik* adı verilen *süslü bir koç* gönderilir. Eğer nişanı erkek tarafı bozarsa, hediyeler geri verilir, ya da geri verilmesi gerektiğine inanılır. Yörede genel olarak nişan atana iyi gözle bakılmamaktadır, ayrıca şu ana kadar da nişanı atılan veya boşanan bir çift olmamıştır.⁹⁸

1.3.3.1. Dini nikâh

Resmi nikâhtan sonra dini nikâh yapılır. Yalnız dini hassasiyeti olan aileler dini nikâhı daha önce yapmaktadırlar. Yasalarımıza aykırı olduğu için resmi nikâhtan önceki dini nikâhlar aile içinde gizli oluyor. Çünkü nişanlılık süresince kız ve erkek görüşmeleri olduğu için günah olmasın düşüncesi ailelerde hâkim durumdadır. Dini uygun bir zamanda ailelerin belirlediği zamanda hoca çağırılır. İki türlü nikâh kıyıldığı oluyor. Birincisi kız yerine vekil oluyor, diğeri ise normal kız kendisi nikâhta bizzat bulunuyor. Birinci nikâh şekli olarak, ‘Hoca efendi, erkek tarafında oturur. İçeri odada oturan kıza bir vekil tutarlar. Vekil beni kabul ediyor musun diye kıza sorar. Kız konuşmaz başıyla “evet” der. Vekil tekrar sorar kız cevap vermeyince evet desin diye kızın yengesi veya bir yakını saçlarını çeker. Bu şekilde kızın yerine vekil kılınarak

⁹⁶ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

⁹⁷ Şimşek - Sezgin, age., s.489.

⁹⁸ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıliktan emekli,

nikâh kıyılır. Mehir yerine Kemaliye’de eskiden dini nikâhta 1001 lira para koyarlar. Boşanma sırasında oğlan kıza öder. Şimdi 1001 lira âdeti yok mehir konuşuluyor.’⁹⁹

İkinci nikâh kıyma şekli ise; düğün öncesi veya düğün günü misafirler dağıldıktan evde kıyılır. Sağdıç veya damadın babası önceden hoca ile anlaşmıştır. Hocayı çağırılır, gelin ve damadın bulunduğu yerde şahitlerde zaten önceden bellidir ve hazır bekliyordular. Hoca, aile ile konuşup mehir önceden belirleyip, nikâha ondan sonra geçer. Sonra, iki tarafa sorarak uyuştukları mehir-i müecceli¹⁰⁰ ve mehir-i muacceli¹⁰¹ kâğıda yazar. Sonra istiğfar çeker. Euzü Besmele ve küçük bir aşır okunur. Sonra zevcenin vekiline dönüp: (Allahü teâlânın emri ve Peygamber efendimizin sünneti ile ve amelde mezhebimizin imamı, İmam-ı A’zam Ebu Hanife hazretlerinin içtihadı ile ve hazır olan Müslümanların şahadetleri ile, kızı şu kadar altın mehir-i müeccel veya şu kadar altın muaccel ile, talibi olan oğlu zevceliğe kabul ettin mi, diye sorar erkek “evet” der. Hoca ard arda iki defa daha zevceliğine kabul ettin mi, diye sorar ve damat evet dedikten sonra hoca kıza döner. Sonra yine (Bismillahi ve ala) dan dan başlayıp okur. Damada; kızı şu kadar altın mehir-i müeccel veya aralarında malum olan mehir-i muaccel ile,.....oğlu zevceliğe kabul ettin mi denir. Kızda evet der hoca ona iki defa daha zevceliğe kabul ettin mi, der kız “evet” dedikten sonra hoca şahitlere dönerek sizlerde bu nikâha şahitlik ettiniz mi, der şahitlerden de onay aldıktan sonra; Ben dahi akd-i nikâh ettim der. Nikâh duasını okur. Ailenin de mutlu ve huzurlu yaşaması için duasını eder. Fatiha okunduktan sonra hoca din tavsiyelerde bulunduktan sonra orada bulunanlara lokum ve meyve suyu ikram ederler. Ayrıca hoca giderken, hoca’ya lif, havlu veya küçük hediye ve bahşiş vererek gönderirler. Resmi nikâha gelince onu da nişan döneminde yapıldığı gibi düğün gününde yapıldığı oluyor.

Kemaliye ilçesindeki, Alevilerde isteme şekli olarak aynı olmakla birlikte biraz farklı kelimeler kullanılır. Nikâhı dede kıyar. Kısaca şöyle yapılır; Nikâhı kıyacak olan Dede, önce "*Allah’ın emri Peygamber’in kavli ve İmam Cafer -i Sadık efendimizin buyruğu mezhebi içtihadı üzere kızınızı, oğlumuzaya nikâhlayacağız. Bu nikâha ikinizde hazır mısınız?*" der, onlar da "*hazırız*" derler. Bunun üzerine dede, kızın babasına "*Allah’ın emri, Peygamber’in kavli ve İmam Caferi Sadık Efendimizin buyruğu mezhebi içtihadı üzere kızını oğluna verdin mi?*" der. O da, "*Verdim*" der. Dede, üç defa

⁹⁹ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

¹⁰⁰ Müeccel; sonraya bırakılmış mehir.

¹⁰¹ Muaccel; peşin verilecek mehir.

"verdin mi?" sözünü tekrar eder ve kızın babasından her defasında "verdim" cevabını aldıktan sonra erkeğin babasına dönerek *"Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ve İmam Cafer -i Sadık efendimizin buyruğu mezhebi içtihadı üzere oğluna kızını kabul ettin mi?"* diye yine üç kez sorar. O da üç kez "kabul ettim" dedikten sonra, *Hak işinizi rast getirsin, Hak Muhammed Ali yardımcınız olsun, dilekleriniz kabul olsun, gerçeğe hû"* der, bu arada ahlaki içerikli bir takım nasihatlerde bulunur ve nikâh kıyıldıktan sonra da duası yapar.¹⁰²

1.4.Düğün ile İlgili Halk İnanışı

1.4.1. Düğün Merasimi

Düğün merasimi, artık çoğu safhalar aşılmış ve iş tamamına ermeye kalmıştır. Söz, nişan, alış verişler yapılmış, oturulacak ev düzenlenmiş, gelinlik ve damatlık kıyafetleri alınmıştır. Yaptığım mülakat sonucunda; Nişanda olduğu gibi çağrılacak olan kişilerin isimlerini çağrıcıya verilir. Düğünden bir hafta önce kız ve erkek tarafı ayrı ayrı çağrıcıları haber verirler. Çağrıcılar belli kadınlardı ve herkes bu iş için görevlendirilmezdi. Çağrıcıların güvenilir olması, tatlı dilli, esprili, güler yüzlü, sevilen, sayılan, konuşmasının düzgün olması aranan özelliklerdir. Çağrıcılara düğün evi tarafından hediyeler verilir.¹⁰³

Düğünler genellikle ya pazartesi başlar perşembe biter, ya da cuma başlar, pazar günü sona erer. Eğinde düğünler üç gün sürer. Genellikle ilçede düğünler cuma günü düğünler başlar. Cuma günü kız evine kına götürme ile başlayan düğün, pazar günü gelin getirme ile son bulur. Düğünün akışı programlı bir şekilde sürdürülürdü. Her işe göre yetenekli kişiler görevlendirilir ve herkes görevini büyük bir titizlikle yerine getirmeye çalışırdı. Düğün süresi boyunca yakın komşuların ve akrabaların çok büyük destek ve yardımları olur.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde, düğün, tüm akraba ve komşulara ya sözlü olarak ya da şeker dağıtılarak duyurulur, arkasından da köyde kızın çeyizi, düğünden yaklaşık bir hafta önce kendi evine asılır, böylece gelinin düğün için hazırlamış olduğu her şey bir odada sergilenir. Bu odada gelin kızın bizzat kendi eliyle işlediği danteller, oyalar, yemeniler ve diktiği elbiselerden oluşan çeyizi ile kendi özel eşyaları, ayrıca erkek

¹⁰² Mustafa Güler, 1942 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilya İmalatçısı.

¹⁰³ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı; Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

evinin aldığı bazı eşyalar da hepsi bir arada teşhir edilir ve tüm komşular, çeyiz görmeye gelir. Kız evinde çeyiz görüldükten sonra çeyiz toplanır.¹⁰⁴

1.4.1.1. Gelin hamamı

Cuma günü artık düğün telaşı heyecanı artık başlar. Cuma günü kına günüdür. Cuma sabahı gelin hamam götürülür. Gelinin hamama gitme isteğe kendine bağlıdır. Masraflar hamama götürene aittir. Erkek tarafı gelinin hamama götürülmesine karışmaz. Hamama gidenlerin çoğunluğunu gençler, kızın arkadaşları oluşturur. Kız tarafı gelini alarak hamama gider. Yanlarında dolma, peynir, ekme, üzüm gibi yiyecekler götürürler. Dümbelek (darbuka), tef ile hamamda eğlenirler. Yıkandıktan sonra götürdükleri yiyecekleri de yiyip geri dönerler.¹⁰⁵

İlçe merkezde iki tane hamam bulunmaktaydı. Bunlar, Kemaliye Dört yolağzı Camii'nin yanında ve Orta caminin yanındaki medresenin yan tarafında bulunuyor. Artık ilçe de hamamlar aktif olmadığı için hamama götürme olayları sona erdi.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde ise; hamam kültürü devam etmektedir. Hamamda bazı kadınlar değişik türküler okurlar; bu esnada gelinin arkadaşları, gelini aralarına alarak ellerinde mumlarla beraber türkü okuyan kadınların arasında dolaşırlar, arkasından hamamda yıkanılır. Gelin, büyüklerin ellerini öperek arkadaşları tarafından yine türkü ve manilerle birlikte hamamdan çıkar ve hamamdaki herkes, gelinin evine gelerek yine eğlenirler.¹⁰⁶

1.4.1.2. Kız tarafı kına gecesi

Yaptığım görüşmede; gelin hanımın kına gecesinde; cuma günü gelin hamam gitmiş ise hamam sonrası kız evine gider. Kına için gerekli hazırlıklar yapılır. Kadınlar, yavaş yavaş kız evine kınaya giderler. Kınaya genellikle genç kızlar giderler. Kız evi uzaksa atlarla gidilirdi. Şimdi araba ile gidiliyor. Erkek tarafı kınayı kız tarafına getirirken, kız evinin kapısına yaklaştıkları zaman davul klarnet çalmaya başlar ve “Yol verin odanıza konmaya geldük.” türküsü ile içeri girerler.¹⁰⁷ Gelin için getirilen ve Eğin’de “gövrme” yani kıza alınan elbise, ayakkabı, çanta vs. gösterilir. Erkek tarafından gelin adayına götürülen kına elbisesi (bindallı) kıza giydirilerek kız orta

¹⁰⁴ Mustafa Güler, 1942 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilya İmalatçısı.

¹⁰⁵ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹⁰⁶ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacılıktan Emekli.

¹⁰⁷ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı; Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

yerde ya sandalyeye ya da sedir yastığına oturtturulur. Başına kırmızı, demir pullarla işlenmiş örtü örtülür. Ezilen kına Sala ile öğlen ezanı arasında kızın eline yakılır.¹⁰⁸

Davetliler, “kızardı kayalar”, “aleylim puleylim” türkülerini söyleyerek gelini odadan alır, ortaya getirirler. Gelin ortada yüzü kapalı olarak oturur. Oğlan tarafının getirdiği kına ezilir. Kınayı görümce yakmaya başlar. Kız kına yakılması için elini vermez ve erkek tarafından gelen bir yetkili çağırılarak kızın elini açması için bahşiş istenilir. Kızın eline küçük altın koyularak eli açılır. Kına yakıldıktan sonra bu altın kınanın üstüne konulur ve el bez ile sarılıp bağlanır. Sonra ele kese şeklinde kırmızı, yine demir pulla işlenmiş eldivenler geçirilir. Kına yakılma esnasında gelini ağlatmak için yöresel “Kızardı kayalar”, “Mercimek kilelendi.” gibi türkülerini söylenmeye devam edilir. Gelin türkünün etkisinde kalarak ağlamaya başlar. Yakınları da onun evinden gideceğini, ellere katılacağını düşünerek ve gelinin ağlamasına dayanamayarak ağlarlar. Bazıları da kendilerinin kınası, anasından, babasından, evinden ayrılması aklına gelerek gözyaşı dökmeye başlarlar.¹⁰⁹ Kına yakıldıktan sonra getirdikleri kına yazmasını “goza” gelinin başında üç defa savurup örterler. Bu sırada gelinin küpesini kulağından alıp damada getiren kişi bahşiş alır. Oğlan tarafı kına yüzüğü ve baldız yüzüğü getirir. Baldız yoksa yüzük bir yakına verilir.¹¹⁰

Geline kına yakıldıktan sonra, gelin oynamaya kaldırılır. Gelin ortada oynarken kayınvalide oynayanların başından şeker ve bozuk para atar. Büyük ihtimalle bu bereket ve şeker gibi tatlı, mutlu bir yaşam içindir. Ezilen kınadan isteyenlere dağıtılır. Gençler ortada oynarken bir taraftan da erkek tarafından getirilmiş olan çerez ve meşrubatlar dağıtılır. Kadınlar kına ile meşgullerken, kızın babası davet edilmiş veya hayırlıya gelmiş olan erkeklere ayrı bir oda açarak orada oturur, sohbet ederler ve tebrikleri kabul eder. Kız evinde, misafirin çokluğuna göre keçi, koyun kesilerek müsait bir bahçe veya avluda ocaklar kurularak yemekler pişirilir. Yemekler genellikle keşkek, pirinç pilavı, kızartma, etli nohut, yoğurtlu çorba ve meyvedir.¹¹¹ Yemekler hazır olunca sofralar kurulur ve davetliler sofraya buyur edilir. Yemekler yenildikten sonra erkek tarafı geri döner. Kız tarafını kendi arasında eğlenmeye devam eder. Akşama kız tarafında yakın çevresi toplanarak yine türküler eşliğinde gelinin ayağına ve saçına kına yakılır. Cuma

¹⁰⁸ Sevgi Erimre, 1965 Karakoçlu Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı; Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

¹⁰⁹ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹¹⁰ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

¹¹¹ Emin Ceylan, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli Muhtar.

günü kız tarafı için oldukça yoğun geçerken, erkek tarafında bir faaliyet olmaz. Sadece hayırlıya gelenler olursa odalar açılarak oturulur, sohbetler edilir.

1.4.1.3. Güvey hamamı

Cumartesi günü erkek tarafının hamam ve kına günüdür. Cumartesi, erkek tarafında kapının başına Türk bayrağı asılır. Sabahı erken saatlerde de erkek hamamı yapılır. Buna güvey hamamı da denir. Bu hamama damatla birlikte damadın yakın arkadaşları da katılırlar. Hamamdan çıktıktan sonra damat evine çalgılar eşliğinde çeşitli oyunlar oynanarak birlikte gidilir ve orada da eğlenilir. Ardından damada kız evi tarafından alınan elbise, ayakkabı ve iç çamaşırı gibi eşyalar, kız tarafının gençleri tarafından damat evine getirilir.¹¹²

1.4.1.4. Güvey donatma

Cumartesi, erkekler için köyde akşam vakti damada elbise giydirme töreni yapılır ve buna güveyi donatma denir. Güveyi donatmaya düğüne çağrılı olan erkek misafirler gelir, önce köyün meydanında çeşitli oyunlar oynanarak güveyi donatmaya başlanır. Daha önce tıraş olup temizlenen damadın elbiseleri dualarla giydirilerek merasim bitirilir. Ardından herkes yemeğe davet edilir, yemeğe gelen herkes damadı tebrik eder, hediyelerini damada verirler ve yemekler yenir.

1.4.1.5. Erkek tarafının kına gecesi

Cumartesi akşamı geç saatlerde damadın arkadaşları, davul ve klarnet eşliğinde kına gecesi yapılmakta olan kız evine damat kinasını almaya giderler. Kız evinin önünde de oyunlar oynanır sonra kına alınır. Erkek evine getirilir. Yatsı namazından sonra din görevlisi, damadının sol elinin serçe parmağına kına koyar ve dua eder. Artan kına damadın arkadaşlarına dağıtılır. Kına yakılacağı zaman arkadaşları damadı kaçırmak için sağdıçtan bahşiş alırlar. Erkekler geniş bir düzlükte, harmanda veya köy meydanında eğlenirler. Bunu takiben kına oynatırlar. Kına tepsisine mumlar dikilir ve damadı ile sağdıç da halaya katılırlar. Kına havası olan uçayağı oynanır, türküler söylenir. Halaydan sonra damat, sağdıçın eşliğinde, hoca efendinin, babasının ve büyüklerin ellerini öper ve bir başka odaya gider. Akşam kız ve erkek tarafının evlerinde “hayırlı odaları” açılır. Yöre halkı tebrike gelir. Gelen misafirlere çerez,

¹¹² Dilşat Özpan, 1980 Kemaliye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Güvenlikçi.

meşrubat, vs. ikramlarda bulunulur. Kına gecesi damadın arkadaşları ile beraber sabaha kadar devam eder.¹¹³

Pazar günü öğleye yakın damadın mahallesindeki bütün kadınlar evlerinden davul-zurnayla teker teker toplanırlar. "Düvürcü" denilen bu kadınlar topluluğu gelinin giyeceklerini, gelinliğini alıp çalgıcılar eşliğinde kız evine giderler. Çalgı tekrar erkek evine döner. Bu defa da damat tıraş olmaya gider. Önce damadın arkadaşları, sağdıç ve en son damat tıraş olur. Damadın tıraş parasını sağdıç öder. Damattan sonra kimse tıraş olamaz.¹¹⁴ Damat tıraş yaptıktan sonra o topluluk içinde damadı giydirme işi başlar. Arkadaşları sağdıçtan bahşiş alabilmek için damadın gömleğini, yeleşini, pantolonunu ters giydirmeye çalışırlar. Hatta damadı kaçıırırlar. Sağdıç damadı kaçıranlara yüklü bahşiş vererek damadı kurtarır.¹¹⁵ Öğleden sonra ikiye üçe doğru "alaycı" denilen damadın arkadaşları gelini getirmek için kız evine giderler. Damadın ağabeyi, amcası veya eniştesi, "cibinlik" denilen gelinin bineceği atın üzerine açılacak olan kırmızı ipekten yapılmış gelin örtüsünü getirir. Bu örtünün üzerine bir çevre bağlanır. Kız tarafından kim bu çevreyi kaparsa erkek tarafını bastırmış olup onlardan bir şey koparmak ister. Erkek tarafı da bu çevreyi kaptırmamaya çalışır. Çalgıcılar eşliğinde bu tür şakalar yapılır. Alaycılar güler yüzle karşılanır. İçeri alınıp peksimet ikram edilir. Alaycılar dama yahut bahçeye çıkıp kız evini eğlendiriler. Düğünü idare eden damadın yakını "geç kalıyoruz, gelini hazırlayın" diye kız evini sıkıştırır. Çalgıcılar ve davetliler kapıda toplanırlar. Oğlan evini gençleri "çabuk olun" diye bağırıp, kapı tokmaklarını çalarlar.¹¹⁶

1.4.1.6. Gelin getirme

Gelin getirme, düğünün en önemli ve son işidir. Erkek tarafı kız evine gelini hazırlamaya gider. Ortaya koyulan bakır sini içinde gelin giydirilir. Eskiden eğinde gelinleri çarşaf giyinerek, şimdi ise toplumda olduğu beyaz gelinlik giyerek baba evinden çıkarlardı.¹¹⁷ Ayrıca gelin evden çıkmadan beline bekâretini simgeleyen kırmızı bir kuşak bağlanır. Kuşak kızın kardeşi tarafından üç sefer bağlanıp çözülür ve en son kördüğüm şeklinde bağlar. Kızı babasının evinden çıkarma işi en azından bir saat sürer,

¹¹³ Kadriye Çobanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹¹⁴ Yavuz Eğitimci, 1955 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

¹¹⁵ İsmail Özpan, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

¹¹⁶ Yakup Onay, 1958 Harmanlı Köyü Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Emekli; Yavuz Eğitimci, 1955 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

¹¹⁷ Sevgi Erimre, 1965 Karakoçlu Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev hanımı.

davul bu sırada devamlı olarak “kızardı kayaları” çalar. Ayrı bir odaya alınan gelin burada ailesinden ayrılır.¹¹⁸ Giyindikten sonra damat gelini almak için odaya girmek ister ama kız tarafı kapıyı açmaz ve bahşiş almak ister. İstenilen bahşiş alındıktan sonra damat içeri girer. Gelin annesinin, babasının ve diğer büyüklerinin elini öptükten sonra, damat da gelinin arkasından sıra ile el öper ve davul klarnet eşliğinde çıkarlar. Gelinin sandığını alınırken de sandık üstüne oturularak para istenir.¹¹⁹ Gelin kendisi için hazırlanmış olan ata biner. Çeyizi de başka bir ata yüklenir. Dört tarafında kolu olan cibinlik gelinin üzerine açılır. Gelini ve kısmen de atı örten bu cibinliğin kollarını oğlanın en yakınları tutar. Gelinin başına çökmemesi için cibinliğin içine şemsiye açılır. Atın başını oğlanın bir akrabası çeker. Önde alaycılar, çalgıcılar, arkada ve daha geride de mantın çarşaf giymiş dünürçüler yola koyulurlar. Erkek tarafına yaklaşıncı damadın babası veya amcası geline karşı gelir ve cibinliğin altına girer, gelinin kolundan tutarak atın yanında yavaş yavaş yürür. Gelin alayının yolu sık sık o yol üzerinde oturanlar tarafından kesilir ve sağdıçtan para istenir. Damat ve sağdıç yüksek bir yere çıkar gelin önlerinden geçerken damat elmayı parçalayıp, gelinin başına atar. Bunun dışında şeker, para ve kuruyemiş serper. Gelin attan indirilir. ‘Gelin oğlan evine geldiği için sacı dağıtılır, kurban kesilir.’¹²⁰

Evin kapısında, kaynana ve kaynata ellerini yukarı birleştirir. Gelin bu ellerin altından dualarla geçer, kapının önünde durur hoca sesli şekilde dua eder, sağ ayağını eve atar. Kapı eşliğine büyük bir çivi çakılır. Bunun anlamı gelin eve alışın, beraberlikleri daim ve sağlam olsun. İçeri girerlerken damadın anne ve babası kapı ağzında karşılıklı Kur’an-ı Kerim tutar ve onlarda altında geçerler.¹²¹ Eve girildikten sonra düğün bitmiş olur. Misafirler dağılır.

Akşam yemeğinden sonra davetliler tekrar hayırlı odasında toplanırlar. Yatsıya kadar damat ve sağdıç ile otururlar. Yatsı namazı eve yakın bir camii de kılınır. Namazdan sonra cemaat eve döner. Evin önünde imam ve cemaat tekbir alır, imam efendi dua eder. Damat babasının, imamın ve orda bulunan büyüklerinin elini öper. Sağdıç ve damadın arkadaşları damadın sırtına yumruklar atarak gelin odasından içeri koyar. Damat odaya girdikten sonra iki rekât namaz kılar, dua eder. Gelinin “pullu” denilen örtüsünü açar, hediye takar. Bu hediye, bilezik, lira, altın saat veya gerdanlık

¹¹⁸ Bayram Kesimoğlu, 1969 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Memur.

¹¹⁹ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹²⁰ Yakup Onay, 1958 Harmankaya Köyü Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Emekli

¹²¹ Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

olabilir. Odaya daha önce tatlılarla dolu bir sini konmuştur. Sinide bal, lök, beşateş... vs. tatlılar bulunur. Gelinle damat tatlı yerler. Damat gelinin yüzünü açarken, sözlerinin geçerli olması için birbirlerinin ayaklarına basmaya çalışırlar. Sonra gelin ile damat sohbet ederler ve zifafa girerler.¹²²

1.5.Düğün Sonrası Halk İnanışı

1.5.1. Düğün Sonrası

Düğün merasimi bittikten sonra o hafta, gelin ve damadın aileleri için düğünün devamı sayılan inanç ve çeşitli uygulamalar bulunmaktadır.

1.5.1.1.Göre günü

Gelin geldikten bir gün sonra yani düğün bitiminin sabahı göre günüdür. Oğlan evinde toplanırlar. Gelinin başına pullu yemeni örtülür. Gelin görme ve bahşiş verme töreni ‘göre’ başlar. Geline gelen misafirlerin eli öptürülür. Gelen misafirler bahşiş verirler. Gelinin yüzünü açılır hayırlı olsun dilekleri dilenir. Bir kadın orta yerde oturarak ailelerin taktıkları altınları ve misafirlerin verdikleri paraları yüksek sesle söyler. Kız ve erkek evinin parası ayrı ayrı toplanır. Tören bitince şerbetler içilir, peksimetler yenilir. Helva ikram edilir.¹²³Göre günü eğlence yapanlarda olur. Munzur dağının türküsü genelde her göre’de söylenirdi.¹²⁴ Gelin bebek ve çocuklarda olmak üzere gelen her misafirin önünde yavaş yavaş oturarak elini öper ve yavaş yavaş kalkar. El öpme bitince damat ve sağdıç gelir. Kızın ailesine ve akrabalarına “yüz çıkma” töreni yapılır. Damat biraz oturduktan sonra müsaade ister ve odadan çıkar. Zaten akşam olmuştur. Misafirler dağılır ve göre günü de bitmiş olur.¹²⁵

1.5.1.2. Kız evi daveti (Baş yıkama)

Gelin geldikten bir hafta sonra kızın ailesi yeni gelin ve damadın evine davet edilir. Kızın ailesi gelirken gelinin bütün eskisi, püsküsü getirilir. Kızın ailesi gelirken yanında bir sini de baklava getirir. Yemekler yenilir. İkramlar yapılır. Buna “baş yıkama” denir.¹²⁶

¹²² Uzun, Yılmaz, **Gurbetten Sılaya Beşibirlik**, İstanbul, 2003, s.51-52.

¹²³ Yavuz Eğitimci, 1955 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

¹²⁴ Uzun, age., s.55.

¹²⁵ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber

¹²⁶ Yakup Onay, 1958 Harmanlı Köyü Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Emekli.

1.5.1.3. Oğlan evinin daveti

Evlenen çift bu sefer damadın ailesi ve yakınları yemeğe davet edilir. Damadın ailesi, kız evine siniyle baklava getirir. Buna da “ağır ev” denir. Daha sonra düğünden kırk gün sonra gelin ve damat kız evine gider. Gelin ve damat üç gün kız evinde kalırlar.¹²⁷

1.5.2. Düğünlerde Görülen Halk İnanışları ve Uygulamaları

- Gelin ayakkabısının altına ya da gelinliğin eteğine ismini yazmak.
- Kına gecesinde çıkarılan duvağı, kısmeti kapalı olduğuna inanılan kızın başına takmak.
- Gelin evden giderken, arkada kalan evlenmemiş kızlar süpürsün diye süpürge bırakmak.
- Gelin duvağından gelin teli koparmak.
- Gelin oturacağı eve geldiğinde, sağ koltuk altına Kur-an, sol koltuk altına ise ekmek konur. Sonra bunlar alınır ve ekmekten birer lokma koparılarak "darısı sizin başınıza" diyerek kızlara dağıtılır, kızlar da sözde utanarak, sıkılarak ekmek parçalarını yerler.
- Söz kesmeye gidildiğinde, sözü kesilecek olan kız misafirlerin bulunduğu odaya ayaklarını sürüyerek girerse, o semtin kızlarının kocaya erken gideceğine inanılır.
- Geline kına yakıldıktan sonra, kalan kına evlenmemiş kızlara yakılır. Ayak kınasından alınarak kızların başına sürölür ve "bahtları açılısın" denir.
- Nişan yüzüklerindeki kurdeleden bir parça alan kızın kısmetinin açılacağına inanılır.
- Düğünde gelinin ve damadın başı üstüne atılan paradan almak da, uğur sayılır.
- Kısmeti kapalı kızlara gelin, erkeklere de damat hamamda başlarından aşağı su dökerek, kısmetlerinin açılmasını sağlarlar.¹²⁸

¹²⁷ Kadriye Çobanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

¹²⁸ Bedir Kıltorba, 1939Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Terzi; Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanım; Nurten Özpan, 1972 Apcāđa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı

1.5.3. Düğün Sonrası Genel Değerlendirme

Kemaliye ilçesinde yapılan düğünlerin değerlendirirken şimdi yapılan düğünlerin eski hali, yeni hali ve bunun eski Türklerde görülen uygulamalar eşliğinde değerlendirmesi yaptım. Son zamanlarda düğünler ilçede, şehir düğünleri gibi yapılmaktadır. Eskiye uygun yapılan düğünlerde ise birçok adet yerine getirilmemektedir. “Gövürme” denilen ağır sırmalı gelin elbisesinin yerini modern gelinlikler, atların yerini arabalar aldı. Düğünlerimiz artık iki çeşit oluyor. Birincisi eskisi gibi olmasa da davul ve klarnetli, ikincisi mevlitle düğünler oluyor. Birde önce mevlit okutup ardından eğlence düzenlenen düğünlerde var. Düğünlerimiz Kemaliye Kaymakamlığı halı sahası, Kemaliye Belediyesi havuz başı tesislerinde, Apçağa köyü kayabaşında, Özden Abdülkadir Duru Tesislerinde, Bozkurt Lokantası teras katında, köy ve mahallelerde nadirde olsa köy ve mahalle meydanında yapılıyor. İlçe merkezi düğünleri cumartesi ve pazar günleri 18.00 ve 24.00 arası yapılıyor. İlçe merkezindeki düğünlerde yemek organizasyonu yok denenecek kadar az, yalnız köy düğünleri genelde yemekli oluyor. Düğün sahibi, düğün yapılan mekânın kapısında gelenleri karşılıyor. Orada Kemaliye has peksimet, meyve suyu ve küçük çikolata önceden ayarlanmış poşetlere konulmuş olduğundan gelen misafirlere kapıda ikram edilir. Bazen peksimet yerine kek de konulduğu oluyor. Kemaliye gelin arabası düğün alanına girmeden Kemaliye'nin kuzeyinde köprü veya fabrika, güneyinde ise Özden Tesisleri ve Kırkgöz'ün virajında dönmek suretiyle konvoy düzenlenir. Yollarda çocuklar ve arabaları olanlar yolu keserek gelin arabasından bahşiş almaya çalışırlar. Düğün arabasının ön tarafına sağdıç biner. Arkada ise gelin, damat ve ya sağdıçın hanımı ya da gelin tarafının bir akrabası biner.

Düğün ile ilgili inanç ve uygulamaları değerlendirirken Kemaliye ile Eski Türkler arasındaki kültürel iletişimi görürüz. Aile, Türk toplumunda en küçük sosyal birimdir. Toplum yapısının çekirdeği olan aile, Türklerde ‘küçük aile’ tipinde idi. Aile reisi, bütün malın sahibi ve aile fertlerinin yöneticisiydi. Aile reisi bütün malın sahibi ve aile fertlerinin yöneticisi idi. Toplumun ayakta tutan, temel öğelerdendir.¹²⁹ B.Ögel'e göre; Hunlar'da ataerkil aile, Moğollarda ise anaerkil aile egemendi. Moğollarda kadın, çocuğu doğuncaya kadar kendi evinde kalır. Dullar bir daha evlenemezler. Oysa Hunlar ve Göktürklerde böyle bir gelenek yoktur. Eberhard'a göre, Türkler, aracilar ve

¹²⁹ Günal, Zerrin, **İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü**, Ankara, 2006, s.115.

görücüler yoluyla evlenme geleneğine sahip bir kavimdir.¹³⁰ Kamızmda, dul kadına özel önem verilir, himaye edilir. ‘Allah bunu kesdi, sen kesme denir.’¹³¹ Kemaliye ilçesinde genelde ataerkil aileden söz etmek mümkündür. Babanın kurduğu düzende işler yürür. Ailenin tüm bireylerine sahip çıkılır. İlçe de dulların evlenmesinde sakınca görülmemektedir. Kemaliye ilçesi ve köyleri aile yaşam tarzını Türk geleneğini ve İslam yaşantısı iç içe geçirerek sürdürmektedir.

Kızlarda Bekâret anlayışı eski Türklerde İslam öncesi de vardı. Türkler bakire kız için, "Kapaklığ," yani kapalı kız diyorlardı. Ev kadını için "Evcı" denirdi. Göktürklerde "Eş" denirdi.¹³² Eski Türklerin en önemli temsilcileri hunlardır. Eski Türklerde "Kuma" deyimi, çok eski bir Türk sözüdür. Başhatun’dan sonra alınan kadınlara "Kuma" denirdi. Hun ve Göktürk tarihinde babalar ölünce, erkek çocukların annelerinin kumaları ile evlenmeleri çok görülürdü. Bu husus, baba ölünce aileyi bir çatı altında toplama geleneğidir.¹³³ İlçede tüm Anadolu’da olduğu gibi bekâret önemlidir. Her aile için namus unsurudur. Bunun için göre zamanında erkek tarafı beyaz çarşafı görmeye gelmeleri bununun göstergesidir. İlçede yalnız aile içi evlilik yoktur. Kemaliye ilçesi ve köylerinde ikinci eş yani kuma olayı görülmemektedir.

Türklerde evin, eşiğin ve ocağın kutsallık kazanması aileye verilen önemin en basit göstergesidir. Türklerde, ailenin sembolü “ev”, evin sembolü “ocak”tır. Bilindiği gibi Türklerde ailenin sembolü evdir. Aile ocağını temsil eden ev, aynı zamanda kutsal bir mekândır. Dolayısıyla eşik, kutsal ile kutsal olmayanı birbirinden ayıran, kutsal mekânı koruyan ve kutsal mekâna geçişte kötülükleri temizleyen sınırın bir simgesidir. Anadolu’da eşiğe duyulan saygının menşei Geleneksel Türk dini ile ilgilidir. Türklerde eşik kutsaldır¹³⁴ Eşik ile ilgili inanış ve uygulamalar bütün Türk dünyasında görülmektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Kemaliye ilçesinde köyleri kapı eşiğine büyük saygı duyulur. Eşiğe basmak, oturmak yasaktır. Eşiğe basılarak geçildiği veya oturulduğu zaman aileye kötülük geleceğine inanır. Gelin eşik içeri geçerken bekletilir dualar okunduktan sonra eve sokulur.

Eski Türklerde, kadın kendinden aşağı durumda olan biriyle evlenemezken, evlenme için belirlenen bir yaş şartı da mevcut değildir. En yaygın evlenme usulü kız kaçırma yöntemi ise de bu, zamanla terk edilerek yerini dünürcü yöntemine bırakmıştır.

¹³⁰ Akdoğan, Orhan, **Türk Ailesinin Genel Yapısı**, s.35.

¹³¹ Kalafat, Yaşar, **Türk Halk İnançlarında Renkler**, Ankara, 2012, s.253.

¹³² Ögel, Bahattin, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları II**, İstanbul, 1971, s.250.

¹³³ Akdoğan, age., s.34.

¹³⁴ Ögel, age., s.267.

Oğuz Destanında Karahan, oğlu için “Kür-Han’a adam saldı, kızını isteyerek oğlu Oğuz’a aldı” ifadesinden dünürücü yönteminin yaygınlaştığını görüyoruz. Bunun yanında Yakut ve Altay Türkleri arasında kız kaçırma usulüyle evlenme, son zamanlara kadar meşru sayılırdı. Kız kaçırma usulü ile evlenme, seyrek olarak baskınlar yapılarak da gerçekleştirilirdi. Altaylılarda kız kaçırma, kızın rızasıyla olurdu. Radloff, Altaylılarda kadın ve erkek arasındaki konuşma ve görüşme serbestîsinin çok uzak geçmişlere dayandığı kanısındadır.¹³⁵ Kemaliye ilçe merkez ve köylerinde genellikle dünürücü yöntemiyle evlenmeler gerçekleştiği gibi diğer bir çeşit olarak kız kaçırarak evlenme de görülmektedir. Kemaliye ilçesinde görüldüğü üzere evlenmek isteyen erkeğin, beğendiği kızını ailesinden bir büyüğe söylemesiyle, annesi ve yakınlarından birkaç kişi, kızın evine görücü olarak giderler. Gittikten sonra söz kesimi yapıp nişana çeşitli elbiseler ve hediyeler geline alınır.

Orta Asya Türk topluluklarında da görülmekte olan Kazak Türklerinde aynı kabileye mensup iki gencin evlenebilmeleri için şecerelerinin en az yedi nesilden önce birleşmemesi gerekmektedir. Kırgızlarda da aynı kabileye bağlı insanların baba soyundan yedinci nesile kadarki akrabaları ile evlenmeleri, yedi atası bir olanların kardeş kabul edildiği için yasaktır. Kemaliye ilçesinin Ocak Köyü Alevilerinde görülen kirvelerin aileleri ile yedi nesil evlenmeme geleneği Türklerde görülen adetlerle benzerlik taşıyor.¹³⁶ Kemaliye ilçesinde ve bazı köylerinde böyle nesilleri sayarak evlenmeme uygulaması yoktur.

Düğün ise Türklerde bir toydur. Buna Harzemşahlar çağında "Gelin toyu" denmiştir. Dede Korkut'ta, nişan toyuna "Küçük düğün," evlenme toyuna da "Ulu düğün" denir. Toy ya da düğün bayrağı da bütün Türklerde görülen yaygın bir gelenektir. Düğün aşısı ve açları doyurma anlayışı da bütün Türklerin ortaklaşa inançları arasındaydı. Toy ve düğün ateşi de Türk toylarının bir özelliğidir.¹³⁷ Düğün evini göstermesi için, oğlan evine bayrak dikilmesi âdeti Anadolu'daki hemen hemen bütün evlilik törenlerinin ortak özelliğidir. Hatta söz konusu gelenek farklı bir tarzda Bulgaristan'da yaşayan Gagauzlar'da da mevcuttur. Kemaliye'deki düğünlerde bayrak asma geleneği vardır.

¹³⁵ İnan, Abdülkadir, **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara, 1987, C.I. s.344.

¹³⁶ Yılmaz Şaban, **“Hıdır Abdal Sultan Tekkesine Bağlı Ocak Köyü Halk İnanışları”**, (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dinler Tarihi Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2008, s.30.

¹³⁷ Ögel, age., s.269.

Gelin oğlan evine indiğinde saç ve kurban kesme geleneği Türkiye'nin pek çok yöresinde yaygın bir uygulamadır. Bu tür ritüeller geleneksel Türk dinindeki evlenme törenlerinin en belirgin özelliklerinden biridir. Buradaki kanlı ve kansız kurban ritüelinin gelinin artık kendisine yabancı olan bir eve kabul edilmesiyle ilgili uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü gelin oğlanın ailesi için bir yabancıdır. Gelinin yabancı bir aileye üye olabilmesi için, o ailenin ataları ve koruyucu ruhlarının gelinin üyeliğini kabul etmeleri gerekir. Gelinin yabancı bir aileye kabul edilmesi de kurban aracılığıyla mümkün olmaktadır. Eski Türk düğünlerinde dikkati çeken en önemli unsur saç ve kurban uygulamasıdır. Saç; her devirde toplumun ürettiği en kıymetli mahsulden olurdu. Hayvancılıkta süt, kımız, hayvanın yağı, çiftçilikte darı, buğday, çeşitli meyveler saç olacak kullanılmıştır.¹³⁸ Kemaliye'de erkek evinin düğünden önce kurban kesiyor, yemek yapıp gelen misafirlere dağıtılır. Her köy düğününde bu yemek organizasyonu görülür.

Eski Türklerde bir genç evlenirken, ne evleneceği kızı babasının ocağına getirirdi, ne de kendisi evleneceği kızın ocağına giderdi. İç güvelik ve iç gelinlik yoktu. Yeni bir aile ocağı kurarlar ve buna "ak ev" derlerdi. Erkek, babasından hissesini alır, kız da "yumuş" diye adlandırılan çeyizini getirterek gelinle damat mallarını birleştirip, ev sahibi olurlardı.¹³⁹ Kemaliye evliliklerinde evlenen her birey anasından babasından ayrı eve tutarak ve aile ocağını tütürürler. Buna günümüzde çekirdek aile diyoruz. Evlendikten sonra aileleri yanında kalan aileler çok azdır.

Eski Türklerde nişanlanma müessesesine de önem verilmiş, nişanlılık döneminde erkek tarafı kız tarafına bir elçi göndererek, kızın babası teklif ederse "kalın" tespit edilirdi. Kalın, erkek tarafının kız tarafına verdiği eşya veya hayvandır. Kalın, yaygın olarak taksitle ödenirdi. Bu hediyeğin bir kısmı, kızın babasına çeyizi hazırlaması için, bir kısmı kızın anasına süt hakkı için, bir kısmı erkeğin nişanlısını ilk ziyaretinde ona vermesi için, diğer kısmı da düğün masrafını karşılaması için erkek tarafından verilen hediyedir. Kalın tespit edilince tarafların birbirlerine karşı yükümlülükleri olur. Kızın annesi, belli bir tarihte çeyizi hazır etmek zorunda kalır. Anne, çeyizi hazırlamazsa erkek, kız kaçırma hakkına sahiptir. Fakat kız kaçırana, kalını peşin olarak ödeme zorunluluğu konmuştur. Anadolu'da ve Orta Asya'da "Nikâh," yaygın olarak kalın anlaşmasından sonra ve kız evinde kıyılır. Nikâh kıyılmadan önce,

¹³⁸ İnan, Abdülkadir, **Tarihte Bugün ve Şamanizm**, Ankara, 1986, s.167.

¹³⁹ Gökalp, Ziya, **Türk Medeniyet Tarihi**, İstanbul, 1936, s.296.

kalın ve çeyizlerin miktarı da saptanır. Nikâhın yanında, su içme ve sakal kesimi gibi İslam öncesi geleneklere de başvurulur. Nişanlı erkek, gündüz nişanlısını ziyaret edebilir. Nişan bozulursa, bu olayın kalının tesliminden önce veya sonra olması durumuna göre hediyeler ya iade edilir veya iade edilmezdi. Türklerde nikâha rağmen, gerdeğe kadar gelinin yüzü tabu sayılırdı. Bu husus, ancak gerdekte, görümlük denen, tören ve armağanlardan sonra kalkardı. Bazı Türklerde de, evlilik, ancak ilk çocuğun doğmasıyla tamamlanıyordu. Çocuk doğmadıkça, evlilik ve nikâh yürürlüğe girmiyordu.¹⁴⁰ Nişanda ise düğünde ise erkek tarafının ve geline takacağı takılar konuşulur. Dini nikâhta ayrıca mehir konuşulur. Böylece eski Türklerde olan kalın uygulamasının çeşitli isimlerde kültürümüzde devam ettiğinin bir göstergesidir. Kemaliye’de kız tarafının erkekler tarafından istediği altın ve ev eşyaları kalın uygulamasının bir benzeri olabilir. İlçe de kıyılan dini nikâhlarda mehir devamlı konuşuluyor.

Eski Türklerde gelinin güveyine bugün çeyiz dediğimiz bir miktar mal veya eşya getirmesi geleneği bulunmaktadır. Buna Orta Asya Türklerinde “koşantı” denirdi. Kemaliye’de buna çeyiz denir. Kemaliye ve yöresinde gelin beraberinde çeyizini götürür

Kemaliye de düğünlerde kurban kesilerek, keşkek yemeği yapılır. Düğüne gelen misafirlere ikram edilir. Bu da bir nevi saç uygulamasına benzerdir. Gelin, düğün gecesini babasının ocağından bir miktar ateş alır; baba, kızının başına bir duvak koyardı. Babanın bu hareketiyle kız evli sayılır, bu olay babanın velayet hakkının sona erip kocasının otoritesinin başladığını gösterirdi. Türklerin evlenme törenlerinde müşterek Şamanizm unsuru, gelin geldiği gün başına saç saçmaktır. Bu saç, her devirde en çok önem verilen mahsullerden oluşmaktadır

Eski Türklerde düğün törenlerinde bir boydan diğer boya gelin gidecek olan kızlar için ayrılık türküleri söylenir. Başkurt kızları düğünün son günü yani kızın gelin gideceği günü matem gününe çevirirler. Yanık bir şekilde toplu halde hep bir ağızdan türkü söylerler. Buna “sindev” denilirdi. Bu şekilde kına gecesinde gelini ağlatmak için söylenen mani, türkü ve ağıtların eski Türklerde de var olduğunu görüyoruz. Bu gecede kızın yakın arkadaşları kına zamanında ele kına konulacağı sırada söyledikleri manilerle kızı ağlatmaya çalışırlar.¹⁴¹ Kız evinde her yörede olduğu gibi Kemaliye’de gelin evi

¹⁴⁰ Cin, Halil, **İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme**, Konya, 1998, s.272-277.

¹⁴¹ İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, C.I, s.343.

yas evidir, gelin evden çıkarken ağlar. Kemaliye'nin bu türküleri uzunca bir geleneğin göstergesidir. Bu konu da meşhur olan 'hem giderim hem de ağlarım' sözü çok söylenir.

Eski Türklerdeki, gelinin evden çıkarken babasının veya evde sözü geçen büyüğünün başına duvak koyması, böylece kızın velayetinin kocasına geçmesi uygulamasını hatırlatmaktadır. Kemaliye ilçe ve köylerinde yapılan, gelinin baba evinden çıkarken, gittiği eve bağlı olması için erkek kardeşinin beline kırmızı kuşak bağlama âdeti, geleneğin devamıdır.

Kırgızlarda, genç kız gelin geldiği evden, üç gün boyunca dışarıya çıkmaz ve akrabasına, kocasına, herkese saklı kalırdı. Üç gün geçtikten sonra, ihtişamla saklı kaldığı perdenin arkasından çıkarılır ve yüzü açılır. Artık kocası ve diğer akrabaları onu görebilirdi. Bu yüz açılması düğününe Kırgızlar "bet aşar toy" derlerdi.¹⁴² Kemaliye ilçesinde, düğün esnasında gelinin duvağı kapalı olur. Düğün bitip gerdek akşamı damat, gelinin duvağını açarken yüz görümlüğü olarak bir hediye vermesi bu geleneğin bir devamıdır.

Kemaliye'de görülen düğünle ilgili adetlerde Eski Türk gelenekleri ile ötüşenler birçok uygulamanın olduğu dikkatimizi çekmiştir.

1.6. Ölüm Öncesi İnanış ve Uygulamalar

Mülakat yaptığım kişi, yaşamının sonuna yaklaşmış birinin yanında bulunduğu ona şu işlemleri yaptığını söyledi: Öleceği anlaşılan kişi, yüzü kibleye karşı gelecek şekilde sağ tarafına çevrilir. Kişiye '*Lâ İlahe İllallah, Muhammedun Rasulullah*, 'söyletmeye çalışılır. Başında bulunanlar da onunla birlikte kelime-i tevhit, salavat getirirler. Arada bir yatan hastanın dudakları devamlı kuruduğu için pamuğu ıslatıp dudaklarına sürülür. Bu sırada kişinin yanında akrabaları bulunur ve bu anda Yâsin veya Ra'd suresi okunabilir.¹⁴³

1.7. Ölüm Sırası İnanış ve Uygulamalar

1.7.1. Ölüm Sırasında

Ölüm sırasında da yörede çeşitli inanışlar görülür. Ölen kişinin akrabaları ölüyü sırt üstü yatırır, çenesini bağlarlar ve gözleri kapatırlar. Daha sonra elbiseleri çıkartılır ve ince bir örtüyle üzeri örtülür. Ölünün şişmemesi için ölünün üzerine bir

¹⁴² Gökalp, age., s.312,313.

¹⁴³ Ferit Aydoğar, 1966 Refahiye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Memur.

demir parçası konur. Yıkanıncaya kadar ölünün yanında Kur'an okunmaz.¹⁴⁴ Cenaze sahibi, akrabalarını haberdar eder. Vefat sonrasında cenazenin hemen kaldırılması gerekir. Eğer uzak yerden gelenler varsa bir gün bekletilir. Yoksa bekletmek uygun değildir.

Vefat eden kişi Hastane de değil de evde ölmüş ise önce doktor çağırılır. Doktor ölüm nedenini yazar ve ayrılır. Cenaze sahipleri cenazeyi ilçe merkezinde bulunan Tahta Caminin morguna kaldırır.

1.7.2. Ölünün Yıkanması

İslam inancına göre ölünün yıkanması gerekir. Gasil hane yok iken, evlerin avluları ve cami havlularında cenazeler büyük kazanlarla su kaynatılıp yıkanır. Şimdi Kemaliye Tahta Cami gasil hanesinde cenazeler yıkanıyor. Yine köyde vefat eden olursa ve köyünde yıkama olanakları varsa köyünde yıkanıyor.

Cenazeyi yıkamakla görevli arkadaşlar cenazeyi tabuttan çıkarıp, teneşir üzerine yatırır. Sonra ölüye abdest aldırılır. Abdeste önce yüzden başlanır, ağza ve buruna su verilmez; parmağa sarılı bir bezle dudaklarının içi, dişleri ve burun delikleri ıslatılır. Kolları yıkanır, başı mesh edilir, ayakları yıkanır. Abdest bittikten sonra üzerine ısıtılmış su dökülür, saç ve sakalı baş ve bedeni iyice temizlenir. Sonra sol tarafına çevrilerek sağ tarafı, sağ tarafa çevrilerek sol tarafı yıkanır. Yıkayıcı, ölünün karnına yavaşça dokunarak ölünün vücudundan bir şey çıkarsa onu da yıkar. Ölüyü yıkarken her organı üç defa yıkamak sünnettir. Ölünün tırnak ve kasık ve koltuk altı tıraşları yapılmaz. Saçları ve sakalı kesilmez. Erkek ölüyü cami imamı, bir yakını ve belediye tarafından görevli biri yıkar. Kadınların cenazesini bu işten anlayan kadınlar yıkar. Kadın, ölen kocasının cesedini yıkayabilirse günümüzde böyle bir yıkama işi ile karşılaşılıyor.

1.7.3. Kefenleme

Toplumun Müslüman olması sebebiyle kefenleme işlemi İslam dini üzerine yapılır. Bunun dışında herhangi bir kefenleme veya başka türlü bir cenaze kefenleme olayı olmamıştır. İslam'da kefen üç çeşittir:

a)Sünnet Kefeni: Erkekler için kamis (gömlek), izar ve lifafe olmak üzere üç kattır. Boyun kökünden ayaklara kadar uzanan gömleğin yeni ve yakası yoktur. İzar ve

¹⁴⁴ Bedir Kıltorba, 1939 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Terzi.

lifafe baştan ayağa kadar uzanır. Lifafe, izar ve gömleğin üzerine giydirilir. İzardan biraz daha uzun tutulur. Kadın kefeninde ise bunlara ek olarak baş ve göğüs örtüsü kullanılır.

b) Kifayet Kefeni: Ölen kişinin maddi durumunun bozukluğuna paralel olarak kifayet kefeni ile yetinebilir. Bu kefen izar ve lifafeden ibaret olup ölen kadınsa bunlara ek olarak baş örtüsü dâhil edilir.

c) Zaruret Kefeni: Zorunluluk halinde kadın ve erkek için yalnız bir kattır. Bu durumda ölü bulunabilen bir parça elbiseye sarılır. Onunla kefenlenir.¹⁴⁵

İlçede terzi önceden kefeni biçer. Kefeni gasilhaneye getirilir, tabut açılır, tabutun içine önce lifafe yayılır. Onun üzerine izar konulur, gömleği de en üste konur. Cenaze yıkandıktan sonra havlu ile kurutur. Cenazeyi biraz çekip tabutu teneşirin üstüne çıkarılır. Cenazeyi üç-dört kişi tutup kefenin sarılı tabutun içine koyar. Gömlek ayrılıp giydirerek yıkama sırasında avret mahallinden havlu alttan çekilir. Gömlek orayı kapatır. Eskiden yedi azasına pamuk konulur ki çabuk çürüsün. İzar önce ölünün soluna, sonra sağına sarılır. lifafe de sağa, sonra sola sarılır. Kefene karaca atılır. Koku önlemek için gülsuyu ve esans sürülür. Sonra ayaklarının altından ve başının üstünden bağlanır. Tabut kapatılır, üstüne yeşil örtü çekilir ve musalla taşına götürürler.

Kadın cenazenin kefenlenmesinde farklı olarak şöyle yapılır. Kefenleme yapan kişi kadının saçlarını ikiye ayrılarak göğsünün üstüne koyar. Eğer saçları kısa ise beyaz yemeni ile bağlanır. Kadın kefenlendikten sonra başı ve yüzü başörtüsü ile örtülür. İzarin üstünden göğüs örtüsü bağlanır. Göğüs örtüsü, göğüsten göbeğe veya diz kapaklara kadar olan bir örtüdür. Daha sonra ise lifafe sarılır.”¹⁴⁶

1.7.4. Cenaze Namazı

Ölen bir kişinin cenaze namazının kılınabilmesi için, her şeyden önce Müslüman olması ve ölünün yıkanmış olması gerekir. Bunun yanında ölünün vücudunun bütünlüğünü korumuş olması, yani başı ile beraber vücudunun yarıdan çoğunun olması şarttır. Cenaze namazını topluluk içinde birkaç kişinin kılması da yeterlidir. Tüm topluluğun kılması şart değildir. Cenaze namazını, usulünü bilen herkes kıldırabilir.¹⁴⁷

Cenaze musallaya konulduktan sonra, cemaat namaz için toplanır. Önce cenazenin borçlarını üstlenecek biri sorulur. Bu zaman cenazelerde soru fazla

¹⁴⁵ Bilmen Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, (Sad:A.Fikri Yavuz), İstanbul, s.217

¹⁴⁶ Nurten Yıldız, 1981, Yozgat Doğumlu, İlkokul mezunu, Naip Mahallesi, Ev Hanımı.

¹⁴⁷ Bilmen, age, s.220.

sorulmuyor. Sonra hoca: ‘cemaate bu merhum veya merhume’nin ehlişünnet vel cemaat olduğuna şahitlik eder misiniz’ diye sorar. Cemaat evet dedikten sonra hocamız : ‘Ahirete taalluk eden tüm haklarınızı helal eder misiniz’ diye sorar ve sonra cenaze namazına geçilir. Cenaze namazı kılındıktan sonra da helallik istenebilir.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde cenazeyi, imam veya dede kıldırır. Namazın ardından ölen kişi, mezarlıkta yönü kibleye gelecek şekilde defnedilirken imam, son duaları okur ve telkinini yapar. Bunun için de hoca, ‘Ey Cemaat-ı mûslimin, bu muhibbi nasıl bilirsiniz? Allah 'a bağlı, ibadetini zik rini yapar, elinden dilinden belinden kimseye zarar vermez birisi olarak mı bilirsiniz? Hakka yürüyen bu can üzerindeki hakkınızı helâl ediyor musunuz?’ der. Katılanlar, "İyi biliriz, hakkımız helâl olsun." derler. Bunun üzerine hoca, "Huzuru Rabbi'l-alemin'de şahadet eder misiniz? Diye sorar, bu defa katılanlar, "Eyvallah" diyerek cevap verirler.’¹⁴⁸

Namazdan sonra eğer Naip Mahallesi veya cumikbaşındaki mezarlık ise cenaze omuzda götürülür yoksa belediyenin cenaze arabasına koyularak götürülür. Cenaze sahibi genelde mezarlığa gidecek cemaat için minibüsleri de cami önünde hazır bulundurur.

1.8.Ölüm Sonrası ve Defin ile İlgili Uygulamalar

Cenaze yıkayıp cenaze namazı kılındıktan sonra artık ölünün gömülmesi, telkin, taziye ve mezar ziyaretleri olur. Bunları tek tek konu başlığı altında inceleyeceğiz.

1.8.1. Ölünün Gömülmesi

Cenaze sahipleri, cenazeyi kabre koyar. Mezarın en az göğüs hizasına kadar kazılması şarttır. Ölü gömülürken kefenin bağları çözülür ve sağ yanına yatırılarak kibleye yöneltilir. Ölü kadın ise, ölünün en yakınının onu mezara koyması gerekir. Kadının mezara inmesi yasaktır. Mezarların üzerine yapı yapmak, taş dikmek, isim yazmak, ağaç dikmek, gibi uygulamalar ise mevcuttur. Kemaliye’de önceden mezar kazdırılır. Mezar kazmak Kemaliye için çok zor bazen kazılan mezar yeri taşa geldiği için kapatılıp başka mezar da kazılır. Marangozdan tahtalar ayarlanır. Cenaze gelince mezara önce cenazenin en yakını iner ve cenazeyi mezara indirir. Sağ yanına yatırıp kefenin bağları çözüldükten sonra tahtalar dizilir. Çünkü yırtıcı hayvanlar mezarı kazıp cesedi ortaya çıkarmasın diye yapılır. Sonra toprak atmaya başlanır. Kemaliye’de

¹⁴⁸ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıktan Emekli.

herkes toprak atmaya katılır. Yalnız toprak atılırken kürek elden ele verilmez. Yere konur, küreği yerden kaldırılır. Son zamanlarda bu âdeti bırakmaya başlandı denilebilir. Toprak atılırken orada bulunan hocalar Yasin okur ve dua yaparlar. Cenaze tamamen gömüldükten sonra toprağın üstüne çalı pırçı atılır. Birde küçük fidan dikilir. Üstüne yanında getirdikleri su varsa onu boşaltırlar.

1.8.2. Telkin

Ölü mezara konulduktan sonra ve üzeri toprakla örtüldükten sonra topluluk mezarın başına oturarak, imam veya başka birisinin okuduğu Kur'an-ı dinler ve ölünün ruhuna Fatiha okur. Ölü mezara konunca Münkir ve Nekir adlı iki melek tarafından sorgulanır. İmamın mezar başında verdiği talkın (telkin) sorgu sırasında ölünün korkudan dilinin kekelememesi veya yardımcı olsun diye bilinir. Telkini hoca efendi, cemaat mezarın başından ayrıldıktan sonra tek başına, cenazenin annesinin adını öğrendikten sonra telkini verir. Eğer annesinin adı bilinmiyorsa hoca, mevtanın annesinin adını Havva diye çağırır.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde; Vefat edenin ödenmemiş borcu varsa ve alacaklı çıkan olursa, mirasçıları onları ödemeyi kabul ederler. Eğer alacaklı çıkmaz ise, dede İmam Cafer buyruğundaki dâr duasını okur, bu esnada dâr'da duranlar, ayakta beklerler ve arkasından dede, " *Allah affetsin, ruhu şad olsun, Hak erenler yardımcısı olsun*" der ve ayine katılan herkes "Allah Eyvallah" diyerek dedeye eşlik eder. Bu işlemlerden sonra âşıklar, ölenin ruhu için değişik nefes ve düvazlar¹⁴⁹ okurlar; dede, ahlaki bazı nasihatlerde bulunur, nasihat bitmeden dualı olan saka suyu¹⁵⁰ tekrar gelir herkes ondan içer. Arkasından ölenin günahlarının affedilmesi amacıyla da herkes, üç kez kelime-i şahâdet ile İhlâs suresi ve bir kez de Fatiha okur ve yapılan dualarla ayin sona erer. Ayin sona erdikten sonra da kesilen kabir kurbanı (lokma), verilen yemeklerle birlikte dua edilerek yenir. Cenaze sahibi, dedeye yaptığı hizmete karşılık bir ücret verir. Böylece ölenin de içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan ve ahirette ayakta beklemekten kurtulduğuna inanılır.¹⁵¹

¹⁴⁹ Düvaz imam: cemlerde okuyan dörtlükleri okuyan kişi.

¹⁵⁰ Saka suyu: cemlerde dağıtılan su

¹⁵¹ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıktan emekli.

1.8.3. Taziye

Ölünün yakınları, komşuları ve akrabaları tarafından ziyaret edilerek "Allah size sabır ve ecir versin, hüküm Allah'ındır, Allah cennete kavuştursun." gibi dualarla teselli edilir. Ölünün gömülmesinden sonra kederli olan ve yalnız kalan ölü evinin ziyaret edilmesi, yani taziye konusunda peygamber "Kim felakete uğrayan kardeşini taziye ederse, Allah ona kıyamet gününde ikram elbiseleri giydirecek" demiştir. Taziye üç gündür; ancak uzakta olanlar daha sonra da taziyeye gelebilirler. Bu süre içinde komşular yemek yaparak ölü evine getirirler.¹⁵²

Kemaliye'de yeni adet olarak cenaze kabre konulduktan sonra dua bitince cenaze sahibinin yakınları kabristan dışına çıkarak ilk taziyeyi burada alırlar. Eskiden böyle bir adet olmadığı söyleniyor. Zaten 'Taziyelerin kabristanda veya ölünün kapısı önünde yapılması bid'at ve mekruh görülmektedir. Taziyenin tekrarı da mekruhtur.'¹⁵³

Bu sırada cenazede kazma kürek helvası pişirilir. İnce ekmek arasına koyulan helva hocaya, mezar kazana, ölü yıkayana ve fakirlere dağıtılır. Önceleri mezar başında dağıtılsa da şimdi bu ikramlar evde veriliyor.¹⁵⁴ Cenaze sahipleri gelen misafirlere ikram, için yemek pişirilir. Buna da 'can aş'ı' denir.¹⁵⁵

Taziye için ilçede Tahta cami, Orta cami, Toybelen, Yuva Sandık bağı, Apçağa, gibi yerlerde köy veya mahalle odası geniş olduğundan buralara gelinir. Köy odası bulunmayan yerlerde ise ya evinde ya da Fırat apartmanında da taziye yapılıyor. Taziyeye gelenler fazla oturmazlar. Bir aşır okunur dua edilir, kalkılır. Bazen lokantadan lahmacun getirtilip taziyeye gelenlere dağıtılırdı. Kadınlarda taziyeyi evlerinde kabul ederler. Erkekler ise taziyeye 3 gün oturulur. Diğer günlerde de Kemaliye'de taziye olayı devam etse de taziye için özel oturma olmaz. Taziyenin ilk üç günü taziyeye giden kadınlar ve ölünün sahipleri karşılıklı ağıt söyleyip ağlarlar. Ölü evinde üç gün hiç yemek pişirilmez, eş-dost ve komşular yemek getirirler. Taziye süresince ölü evinin akrabaları ve yakın komşuları düğün yapmamaya çalışırlar. Düğün olursa bile gösterişli olmaz ve çalgı kullanılmaz. Ölü evine saygı gösterirler.¹⁵⁶

1.8.4. Mezar Ziyareti

¹⁵² Bedir Kıltorba, 1939 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Terzi.

¹⁵³ Osmanoğlu Muhammed, **Bidat ve Hurafeler**, İstanbul, 2009, s.184.

¹⁵⁴ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

¹⁵⁵ Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacılıktan Emekli.

¹⁵⁶ Bedir Kıltorba, 1939 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Terzi.

Kemaliye ilçesinde mezar ziyaretleri eskiden perşembe ikindi namazından sonra Cuma sabahları giderlerdi. Şimdi çok nadirleri bu ziyaretleri görüyoruz. Bayramları, arife günü ikindiden sonra ve bayram sabahı namazdan sonra herkes geçmişlerinin mezarını ziyaret edip Fatiha okurlar. Kuran okumasını bilmeyen aileler arife günü yanında hoca götürürler. Herkesin mahalle kabristanı ve kabristanda da aile mezarı var.

1.8.5. Cenaze ile İlgili Önemli Günler

Cenazenin definin sonrası ilk cuma günü, ölünün cuması yapılır. Bütün kadınlar toplanır, dualar okunur, hatimler indirilir. Uzaktan gelenlere yemek verilir, bazı kimseler hoca getirtilip mevlit okutur.¹⁵⁷ Cenazenin 7'sinde ve 52'sinde aynı uygulama yapılır.

Cenazenin kırkinci günü birkaç hoca çağırılır, hatim ve mevlit okutulur. Zenginler çağırılan misafirlere yemek verir. 'Kırkinci günde kırk kurban kesilerek kırk Yasin ya da yine mevlit okutulur, yemek (lokma) verilir. Bu kırk geleneğine çok önem verilir, bu yüzden de ölenin ailesi, ölenin kırkı çıkıncaya kadar karalar bağlar ve siyahlar giyer, düğün ve eğlence türü şeyler yapılmaz.¹⁵⁸

Ölünün bir yılı dolunca ilçede genelde mevlit okutulur. Ölenin yılı dolduğunda ise artık son kurban kesilerek Kur'an ya da mevlit okutulur ve ruhu için af ve mağfaret dilenir. Ayrıca herkes, gücüne göre kurban keser, bu yüzden koyun, koç ya da dana kesilir. Eğer cenaze sahipleri, kabir kurbanını kesemeyecek durumda ise komşularla yardımlaşır.

Cenazenin ilk bayramına kara bayram denilir. O bayramda ev kapısı açık olur ve bayram kutlanmaz o zaman da oraya gidenler sanki taziye gibi Kuran'ı Kerim okur ve kalkarlar. Dinde olmayan bu adet ilçede de var ve son zamanlarda yavaş yavaş kara bayram kutlanmıyor.

1.8.6. Ölüm ile İlgili Görülen İnançlar

- Birinin damına baykuş konmuşsa ya da öterse, evden ölü çıkacağına,
- Akşam sakız çiğneyenin ölü eti çiğnediğine inanılır.
- Rüya da ağaç devrilmesi ölüm olayının olacağına işaretler.
- Bir kişi gömüldükten sonra ruhu yedi gün evi ziyaret eder.

¹⁵⁷Bünyami Kaya, 1978 Kelkit Doğumlu, Ön lisans mezunu, İmam-Hatip.

¹⁵⁸Hamza Tatlı, 1944 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıktan Emekli.

- Rüya da l görmek diriye işarettir, misafir gelir.
- Rüya bir kişinin öldüğünü görmek onun ömrünün uzayacağına dalalet eder, derler.
- Mezarda toprak atılırken kürek elden ele verilmez.¹⁵⁹
- l olan evin komşuları evlerinde su dökerler. Aksi halde birbiri sıra ölümler meydana gelir.
- Cenaze geçerken oturanlar l basmasın diye hemen ayağa kalkarlar.
- *Akşam ezanından sonra bir komşuya kara kazan verilirse evden l çıkar.
- *Ölünün kaldırıldığı yere kılıç konur.¹⁶⁰

1.8.7. Ölüm ile İlgili Değerlendirme

Eski Türklerde lm, ruhun bedeni kesin olarak terk etmesi şeklinde görülmüş, hayvanların hatta bütün varlıkların ruhlarının bulunduğuna inanılmıştır. Ruhun uyku ve hastalıklarda bedeni geçici olarak terk ettiği inancı da vardır. Altaylılar, ruhla ilgili çeşitli kategoriler belirlemiş, bütün canlılarda bulunana Tin, yalnız insandakine sne, her şeyde bulunana Kut adını vermişlerdir. Ölüm olayıyla bedenden ayrılan ruhun, bazen başıboş dolaştığına inanmışlar, Altaylılar buna “zt” , Yakutlar “z”, Kozan Türkleri ise “rek” demişlerdir. Eski Türklerde daha sonraları, yabancı dinlerin etkisiyle “lm meleği” inancı görülmüştür. Kırgızların, lm meleğinin altı tane yüzünün olduğuna inandıkları ve onun soğuk yüzünden çekindikleri bilinmektedir. Tatarlar lm meleğinin kılıcından söz ederek, hastanın ölüm meleğini gördüğü vakit, ağzının açık kaldığına inanmışlardır. Bununla birlikte, ölüm halinde ruhun, kuş gibi uçarak bedenden ayrıldığı tasavvuru da Türklerde mevcuttur. Bunun yansımaları Orhun Kitabeleri’nde de görülmektedir. Kağan ve beylerin ölümlerinde, ruhların kuş gibi uçup göğe, Tanrının yanına gittiği inancı da vardır. Bu sebeple, uçmak İslami dönemde Türkler tarafından cennet olarak kullanılmış, cennete gitmek anlamını ifade etmiştir. Bu da, Eski Türklerde lmn bir son değil, başka bir hayata başlangıç olduğunu ve ahiret inancının var olduğunun göstergesidir. Bütün toplumların hayat ve ölüm hakkındaki tasavvurları, hemen hemen aynı olmuş; insanı yaşatan nesne, dünyanın bütün dillerinde aynı anlamlara gelen nefes, tın, rzgr gibi kelimelerle ifade edilmiştir. Eski Türkler can ve ruh kavramını “tın” (nefes) kelimesiyle ifade etmişlerdir. Tın vücuttan ayrılırsa, lmn

¹⁵⁹ Yakup Onay, 1958 Harmankaya Köyü Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Esertepe Köyü, Emekli.

¹⁶⁰ Kadriye obanoğlu, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur -Yazar Değil, Ev Hanımı.

gerçekleşeceğine inanılmıştır.¹⁶¹ Kemaliye ve köylerinde ölüm ile ilgili inanışların çoğunu dini uygulamalar oluşturmakla birlikte, eski Türk inanışlarına benzer adet ve uygulamalarda görülmektedir. Kemaliye ve köylerinde hastanın yüzüne bakılarak iyi ya da kötü ölümü olacağına dair inanış eski Türk inancıyla benzerlik göstermektedir. Ölecek kişinin ölüm meleğiyle karşıladığına inanılır. Ruhun hemen gitmediği ve toprak atılana kadar insanları seyrettiği ilçe de söylenir.

Ölüm ile ilgili inanış ve düşüncesinin esasında demirin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesinin ve koruyucu bir ruha sahip olması inancının belirtisidir. İlçede cenaze hemen gömülmezse, cenazenin karnının şişmemesi için bir demir parçası konulur. Ayrıca Kemaliye ilçesinde ölünün çenesinin bağlanması, gözlerinin kapatılması uygulamaları Anadolu da olduğu gibi Azeri Türklerinin ölüm adetleri arasında da yer almaktadır. Bu uygulamalar Geleneksel Türk inancının devamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerde ruh, ölüm anında ağız ve vücudun diğer delik yerlerinden çıkar. Eğer ağız ve gözler kapatılmaz ise ölünün ruhu başka birisinin ölümüne neden olur. Ölünün üzerinin, etrafının ve evin bütün mekânlarının tütsülenmesi Eski Türklerde var olduğu bilinen bir gelenektir. Türkler ölünün bulunduğu evi ve ölüyü tütsüleyerek, ölünün ruhunun kötülüklerinden sakındıklarına inanmaktadırlar. Aynı şekilde defin töreninden sonra, ölünün çıkarıldığı evde akşam ışıkların yanık bırakılması ve ölünün yıkandığı yerde ateş yakılması İslam öncesi Türk geleneğinin bir devamıdır.

Eski Türklerin, ölülerini yıkayarak temizlediklerini, 'eşük' denilen bir kefene sarıp tabuta koyduklarını ve bir arabayla mezara koymak üzere götürdüklerini de görmekteyiz. Ayrıca ölünün statüsüne göre defin merasimine büyük katılımlar da olmaktadır. Hakanların ve önemli şahısların ölümünde yabancı heyetler de bu merasimlere katılmışlardır.¹⁶² Eski Türklerde ölünün gömülecek olduğu mezar yeri çok önemlidir. Hazarlar ve Oğuzlarda ölülere nehir yatağına gömme âdeti vardı. Bunun için yönü değiştirilen ırmak yatağında, dayanıklı malzemelerle bir mezar hazırlanır ve ölü buraya gömüldükten sonra, sular eski yatağına çevrilirdi.¹⁶³ Türklerde mezar gizleme âdeti de bulunmamaktadır. Türkler önemli şahsiyetlerin kabirlerini yapmış, üstlerine bark (bina) inşa etmiş, barkın iç duvarlarına da ölünün hayatta iken katıldığı savaflara ait sahneleri resmetmişlerdir. Yine kabrin veya mezarın etrafına taşlar yığılmış, balballar dikilmiştir. Normal şahsiyetlerin mezarlarını ise belli olması için tümsek

¹⁶¹ Günay - Güngör, age., s.104-105.

¹⁶² Günay - Güngör, age., s.114.

¹⁶³ Sarıkçıoğlu, Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İstanbul, 1983, s.96-97.

biçimi vermişlerdir.¹⁶⁴ Ölülerini gömmeyle ilgili yapılan uygulamalardan biri de, Kumanlardaki gibi ölülerin üzerine bir tepecik yapılması, hatta zenginlerin küçük bir ev şeklinde yapmış oldukları mezarlardır. Ölünün yakılarak ya da yakılmadan türlü şekil ve durumlarda gömülmesi, ölüm ile ilgili inanış ve törenlerin bir aşamasını oluşturur. Çin kaynaklarına göre, MS. I. yüzyılın başlangıcında Moğolistan'ın doğusunda oturan Hunlar, kabile reislerini sırmalı giysiler içinde gömerlerdi. Atalara ait hatıraların kutlu sayılması, Türk mezarlarına yapılan tecavüzlerin ağır şekilde cezalandırılmasından da anlaşılıyor. Attila'nın I. Balkan Savaşı'nın bir gerekçesi de Hun Hükümdar ailesi kabirlerinin Bizans'ın Margos Piskoposu tarafından açılarak soyulması idi. Soyulma nedeni, Eski Türkler de ölülerin silahları, kıymetli eşyası, bazen tam teçhizatlı atları, kadınların mücevherleri ile birlikte gömülmesi idi. Böylece öteki dünya da rahat yaşamlarının sağlandığı düşünülüyordu. Türkler ölenin yeri belli olsun diye Kurgan inşa ederler, mezarlarının üstüne tümsek yaparlar veya geniş daireler şeklinde taş yığarlar ve hatta taş heykeller (Balbal) dikerlerdi. Öldükten sonra dirilişe inanırlardı.¹⁶⁵ Ölü gömme adetleriyle ilgili olarak, Kumanların ölülerinin üzerine bir insan heykeli diktikleri ve bu heykelin yüzünün, güneş doğudan doğduğu için doğuya baktığı anlatılır. Mezara da ölünün içmesi için kırmızı, yemesi için de et konulduğu söylenmektedir.¹⁶⁶ Kemaliye'de cenaze, musallada yıkanır. Sonra kefene sarılır. Tabuta konur. Cenaze namazı kılınır. Gideceği yer yakınsa omuzlarda uzakta ise araba ile götürülür. Cenaze kişinin durumuna göre cemaatte ona göre az ya da çok olurdu. Mezarlar ise kişinin maddi durumuna göre mermer, beton gibi belirtecek şekilde yapılar bulunmaktadır. İlçede mezar saklama olayı bulunmaktadır. Ayrıca ölen kişi İslami esaslara defnedilir. Onun için mezarın içene bir şey bırakılmaz.

Şamanist kültürün egemen olduğu toplumlarda ölen için duyulan acı, çeşitli şekillerde ve birtakım törenlerle ifade edilir. Jordanes (yaklaşık VI. Yüzyılın ortalarına doğru) Attila'nın defin töreni sırasında Hunların, gelenekleri nedeniyle, saçlarını kestiklerini yazar. Aynı yazara göre, onlar bir kahraman için gözyaşı dökmez, yüzlerini yaralayarak kan akıtırlardı. Çin kaynaklarına göre, Türklerde aile bireyleri, ölünün bulunduğu çadırın kapısı önünde ağlayıp haykırırken, yüzlerini bıçakla yaralayıp kanlı gözyaşları dökerdi. Orhon yazıtlarında Bumin Kağan ile kardeşi Kül Tigin'in ölümü nedeniyle komşu halklardan gelen kurullar arasında yas tutan (yogç) ve ölüye ağlayan

¹⁶⁴ Kafesoğlu, age., s.53-54.

¹⁶⁵ Sarıkçıoğlu, age., s.119.

¹⁶⁶ Ögel, Bahattin, **Türk Kültür Tarihi**, Ankara, 1991, s.296.

(sığıtçı) kişilerin bulunduğundan söz edilir. Yas (yog)töreninde bulunan kişilerin, yas işareti olmak üzere, kulak ve saçlarını kesmeleri adetti. Katanov'a göre, Kazak-Kırgızlarda ölünün gömüldüğü gün, dul kalan eşi ile kızlarının saçlarını kesmek adettir. Beltirlerde de ölü gömülürken, karısının saçları çözümlenerek ortadan kesilir. Hiungnuların, kesilen saçları, başka değerli şeylerle birlikte mezarın içine koydukları anlaşılıyor. Nitekim Urga çevresinde Noyin-Ula'da bulunan bir Hun mezarında, ipek örtüye sarılı 17 saç örgüsü bulunmuştur.¹⁶⁷ Saç kesmenin, ölüye sunulan bir tür kurban sayılmış olması olasıdır. Radloff'da geçtiğine göre, Kırgızlarda ölenin atının kuyruğu ile yelesini kesmek de yas işaretidir. Eski Türklerden Oğuzlar ölümlerinin arkasından ağlar, tırnakları ile yüzlerini parçalayarak yırtarlardı. Göktürkler, saçlarını ve kulaklarını keser, feryat ederek ağlardı. Yine bu iki topluluğa ait kadınlar, saçlarını yolmak ve elbiselerinin yakalarını paramparça etmek suretiyle ağlamaktaydılar. Ayrıca kaynaklarda defin ve matem törenleri arasında hazır bulunan resmi "ağlayıcı" ve "ağıtçı" kadınların varlığından da söz edilmektedir. Kırgız Türkleri ölünün etrafında üç kere dolaşıp tavaf eder, ağlar sonra, ölüyü yakarlardı.¹⁶⁸ Çin kaynaklarında bazı buluntulara göre Göktürkler ve Avrupa Hunları cenazeleri yakarlardı. Çadırın çevresinde ölenin atı birkaç kez koşturulduktan sonra kurbanlar kesilip, ölen kişinin diğer eşyaları ile beraber yakılırdı.¹⁶⁹ Kemaliye ve köylerinde ölünün arkasından acı ve ıstıraplarını ifade eden uygulamalarla birlikte mezar başında ağlayanları feryat edenleri görmek mümkündür. Yalnız cenazenin yakıldığı görülmemektedir.

Eski Türklerde, ruhların yılda bir kere geceleri hayattayken yaşadıkları yerlere gelip halkı ziyaret ettikleri, göklere çıkan iyi ruhların da dünyadaki akrabaları için Tanrı nezdinde şefaatte bulunmaları, yeraltına giden kötü ruhların ise insanlara fenalık yapabileceği inancı vardı. Bu iyi ve kötü ruh ayrımı; ölümden sonraki hayat, cennet, cehennem ve hesap gibi dini kavramların eski Türk inanışlarında mevcut olduğunu ve bu inanışların yabancı dinlerin etkisiyle oluştuğunu göstermektedir. Cehennem, yerin altına yerleştirilerek, kötü ruhların oraya gideceği şeklinde tasvir edilmiş, cehenneme "tamuğ" denilmiştir. Ölümden sonraki hayat ve cennet, cehennem kavramları, ölümden sonra hesap tasavvurunun mevcut oluşunu akla getirmiştir.¹⁷⁰ Kemaliye ve köylerinde

¹⁶⁷ Günay - Güngör, age., s.108.

¹⁶⁸ Günay - Güngör, age., s.115.

¹⁶⁹ Günel, age., s.125.

¹⁷⁰ Günay - Güngör, age., s.86.

ruhların geri döneceğine dair inanca rastlanmadı. Yalnız cennet ve cehennem, ruhların yok olmayacağına inanılır.

Eski Türklerde cenaze törenlerindeki önemli unsurlardan biri de ölünün hatırasına “aş verme” dir. Divan-ı Lügati't Türk'te “yog, yogla, yog basan” kelimeleriyle ifade edilen bu ölü aşı vermeyi Türkler bir vazife saymıştır. Önce “Aş”ın tamamı yahut bir kısmı doğrudan ölünün mezarına dökülür. Kalan yemek ise cenazeye katılan misafirlere özellikle de fakirlere verilir. Bu ziyafet törenleri için yüzlerce hayvan kesilir. Oğuzlarda ölünün gömülmesinden sonra, onun hayvanlarından iki yüz kadarının kurban olarak kesildiğini, etlerinin yendiğini, başlarının, ayaklarının, derilerinin ve kuyruklarının ayrılıp kesilmiş ağaçlar üzerine, kabrin başına asıldığını haber vermektedir.¹⁷¹ Eski Türklerde Yuğ töreninde, ölünün üçüncü günü, akrabaları toplanarak, ölünün şerefine gelen misafirlere “basan” denilen ziyafet verirlerdi. Türklerin başka dinlere girmelerinden sonra da yakını ölen ailelerin verdiği bu ziyafet devam etmiş. Ziyafetten sonraki günlerde mezarlıkta toplanırlar, ağlayıp feryat ederek üzüntülerini anlatırlardı. Yedinci günde tekrar toplanıp, önceki ziyafeti yinelerlerdi.¹⁷² Kemaliye mezarlıkta dua okunduktan sonra cenaze evine gidilir. Orada helva verilir. Kemaliye ve köylerinde biri vefat ettiği zaman cenaze evine birkaç gün yemek götürülür. Yedinci günde, kırkında ve seneyi devrinde, mahallenin kadınları toplanıp mevlit okutup yemek verilmektedir. Bu gelenekler halen devam etmektedir.

Rüyalarda ağacın kesilmesi, devrilmesi, ölümün ön belirtisi olarak yorumlamak Anadolu'da yaygın olan bir anlayıştır. Hak arasında ölümü haber verdiği inanan hayvanlarda vardır. Anadolu'da olumsuz özelliklere sahip olduğuna inanan baykuş, eski çağlardan bu yana pek çok kültürde insanlar tarafından kötülük, felaket ve ölümün sembolü olarak kabul edilmiştir.¹⁷³

Eski Türklerde ölümlerin ruhları için hayır işlemenin bir takvime bağlanması Gök Tanrı inancının uzantısıdır. Seneyi devriye, mezar onartılması Hunlar döneminden günümüze kadar gelen Eski Türk inancıdır ki Kemaliye ilçesinin köylerinde olan bir uygulamalarıdır. İlçe merkezinde ise önceden uygulan bu âdetin günümüzde uygulanmadığı görülmektedir. Bunun gibi birçok âdetin günümüzde kaybolduğunu söylesek de halen varlığını sürdüren adetlerin, Kemaliye'de Eski Türk kültürlerinin varlığı olduğunun bir göstergesidir

¹⁷¹ Günay, Ünver - Küçük, Abdurrahman., **Dinler Tarihi**, s. 92-93.

¹⁷² Uraz, Murat, **Türk Mitoloji**, İstanbul, 1992, s.96-97

¹⁷³ Güngör, age., s.156.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KEMALİYE İLÇESİNDE HALK ARASINDA GÖRÜLEN DİĞER İNANIŞ VE UYGULAMALAR

2.1.Tabiat ile İlgili Halk İnanışları

Dünya kurulduğu günden beri tabiat ile ilgili çeşitli olaylar olmuştur. İnsanoğlu karşı koyamadığı tabiat unsurlarına çeşitli kutsallıklar atfetmiştir. Özellikle yaşamının çoğu tabiatla iç içe olan Kemaliyelilerin ve Orta Asya'dan tabiat coğrafyasının adeta içinden gelen, Türklerle beraber ortak belli bir inanışları ve uygulamaları olmuştur. Kemaliye'nin yaşam yerini gördüğünüzde tabiatın içinde adeta yeşillik, su ve taş birleşimi bir şehir görüntüsü olduğunu görürüz. İşte bizde, Kemaliye'de görülen tabiat ile ilgili çeşitli olayları inceleme ve halk bilgisine başvurup bunların Eski Türk inanışı içindeki yerini de tespit etmeye çalıştım.

2.1.1. Güneş Tutulması

Bir doğa olayı olan güneş tutulması, tutulma gerçekleştiği zaman belli hazırlıklar görülürdü. Güneşin tutulmasını inançlı kişiler Allah'ın takdiri deseler de, halk da çeşitli düşünceler ve inançlar vardır. Çalınan teneke ve atılan silahlar, tutulmaya sebep olan güçleri korkutup bir an önce güneşi kurtarmak istiyorlardı. Güneş tutulduğu zaman bir felaketin habercisi olduğuna inanılıyor. Marmara depreminden kısa bir zaman önce tutulan güneşin sebep olduğunu söyleyenler vardı.

Ben 2006 yılında öğle saatlerinde gerçekleşen güneş tutulmasına şahit oldum. Bizler tabi ki teknolojinin de faydalarından yararlandık. Gazeteler, tutulmayı daha iyi seyredebilmemiz için gözlük dağıttı. Gözlük alamayanların ise elinde röntgen filmleri vardı. Onlarla gökyüzüne bakıyorlardı. Sonra içeri geçip iki rekât namaz kıldım. Bu namaza İslam dininde küsuf namazı denir. Aslında namazın kılınışı tarzı diğer namazlardan farklıdır.

Mülakat yaptığım kişi, güneş tutulduğu zaman ellerine camları alıp, fırından veya evlerden odun kömürünü cama sürüp ve tutulmayı izlediğinden bahsetti. Çocuklar olarak tenekelere vururduk. Silah sesleri duyardık kimlerin attığını göremezdik.

Büyüklerin tutulma olayını seyrettikten sonra evlere gedip namaz kılıp dua ettiklerini gördüğünün söyledi.¹⁷⁴

Güneş tutulduğu zaman, cuma namazını kıldıran imam, ezansız ve kametsiz en az iki rekât namaz kıldırır. Kıraati gizli veya açıktan okur. Cuma imamı bulunmazsa, bu namazı herkes, kendi evinde tek başına da kılabilir. Sahrada kılınabilir.¹⁷⁵

Genişçe anlatırsak eğer; Güneş tutulması ardından kılınan, küsûf namazı iki rek'at olup, her rek'atte iki kıyâm, iki kırâat, iki rükû ve iki secde bulunur. Sünnet olan okuyuş şöyledir: İlk kıyamda Fatiha'dan sonra, Bakara sûresi veya ona denk bir sûre, ikinci kıyamda Fatiha'dan sonra, bundan daha az, üçüncü kıyamda Fatiha'dan sonra, daha da az, dördüncü kıyamda yine Fatiha'dan sonra, bir öncekinden daha az miktarda Kur'ân okunur. Kıyamda ilk okuyuştan sonra rukûya varılır, sonra doğrulur ve ikinci okuyuşu yapar, sonra yine rukûya varılır ve secdeye gidilir. İlk rukûda yaklaşık yüz, ikincide yüz, üçüncüde yetmiş ve dördüncüde elli âyet okuyacak kadar "Sübhanallah= Allâh'ım seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim." diye söylenir.¹⁷⁶ İmam, namaz bitince güneş açmıca kadar kibleye doğru ayakta veya cemaate karşı oturarak dua der.

2.1.2. Ay Tutulması

Ay utulması nadirde hissedilse de görüştüğüm kişi, ay tutulmasında da aynen güneş tutulması gibi teneke çalarlardı. Silah atarlardı. Yalnız ay tutulması akşam çok karanlık olduğu için korkardık, namaz kılarlardı, dua ederdik.¹⁷⁷

İslam dininde Ay tutulunca kılınan namaza Hüsuf namazı denir. Hüsuf namazı, iki veya dört rekât kılınan bir namazdır. Bu namaz cemaatle değil yalnız kılınır. Bu namazın camide cemaatle kılınması sünnet değildir; fakat caizdir. İmam Şafi ile İmam Ahmet ve diğer İslam âlimleri de bu namazın cemaatle kılınması görüşündedirler. İmam Malik'e göre cemaatle kılınmaz. İnsanları geceleyin her taraftan toplayıp bunu cemaatle kılmaları güç bir iştir.¹⁷⁸

2.1.3. Güneş ve Ay ile İlgili Değerlendirme

Eski Türkler ay ve güneş ile ilgili bazı inanışların olduğunu görüyoruz. Hunların güneşi ve ayı ululadıklarını Çin kaynaklarından öğreniyoruz. Söz konusu kaynaklarda

¹⁷⁴ Yaşar Kesimoğlu, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Manifaturacı.

¹⁷⁵ Halil Yetişir, Harmankaya Köyü Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Emekli İmam Hatip.

¹⁷⁶ Merginani, Ebu Bekir, **El-Hidaye**, (Ter: Ahmet Meylani), İstanbul, 2005, s.197.

¹⁷⁷ Yaşar Kesimoğlu, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Manifaturacı.

¹⁷⁸ Bilmen, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, (Ter: A.Fikri Yavuz), İstanbul, 1998, s.182-183.

Tan-hu'sunun her sabah çadırdan çıkararak güneşi ve geceleri de ayı tazim ettiği bildiriliyor. Hunlardan sonra Orta Asya'da devlet kuran Türk topluluklarında da bu inanç ve uygulamaların devam ettiği anlaşılıyor. Nitekim biz ay ve güneş kültürüne M.Ö. II. yüzyılda Hunlara tabi iken devlet kuran Vu-Hunlar 'da ve M.S. III. Yüzyılda Tobalar da rastlamaktayız. Yakut Türkleri, ay ile güneşi iki ayrılmaz kardeş gibi kabul ediyorlardı ve onlara tanrısal güçler izafe ediyorlar. Bazı kahramanların güneşin ve ayın lütfüyle türediğine inanılıyor. Yakut şamanlarının cübbelerinde ve külahında Kün-Toyon'un sembolü olarak demirden veya gümüşten halkalar yer alıyor. Modern şamanların davullarının çoğunda güneşin, ayın ve diğer yıldızların sembollerine rastlamaktadır. Yakutlara göre "Güneş Tanrısı" (Kün-Toyon) daha önemli idi. Yakut efsanelerinde, "Ay ile güneşin aralarında kavga ettiklerini de görüyoruz. Kötü ruhlar ise onlarla, süresiz olarak savaş halinde idiler. Bu kötü ruhların bazen, güneşi kovalayıp yakaladıkları da oluyordu. Güneş tutulması olayı, böyle kötü ruhların güneşi mağlûp edip de, ele geçirdikleri zaman meydana geldiğine inanılmaktaydı. Anlaşılan Türkçedeki hüsumet ve küsumet olaylarının 'tutulmak' terimi ile ifade edilmesi de bundan kaynaklanmakta; çok eski devirlerden beri bu durumlarda bağırıp çağırarak, davul çalar, gürültü çıkararak veya göğe doğru ok veya silah atarak bir takım davranışların sergilenmesi, bu yolla kötü ruhları korkutup kaçırma inancına dayanmaktadır. Güneş ve ay kültürüne, Uygurlar, Moğollara, Bulgarlar, Kırgızlar ve Kimekler'de ve Karahitaylar da rastlamaktayız.¹⁷⁹

Kemaliye görülen teneke çalmak benzeri uygulamaların dinde yeri olmadığına göre Eski Türklerden gelen uygulamaların devamıdır. Namaz kılmak, dua etmek ve bol bol salâvat getirmek İslam dininden ilçeye giren uygulamalardır.

Genel bir dini bakış açısından Ay ve güneş tutulmasında teneke çalmak, silah atmak, ay ve güneş tutulmasını kötüye yorumlamak yaygın bir hurafedir.¹⁸⁰

2.1.4. Nevruz ve Hıdrellez

Nevruz ve Hıdrellez önemli iki bahar bayramıdır. Nevruz kıştan bahara hıdrellez ise bahardan yaza geçiş eğlencesi ve dileklerin ve güzel günlerde bereketlenen tabiatla hayat bulmasıdır. İki bayramda Eski Türklerden günümüze kadar gelen önemli bir gelenektir.

¹⁷⁹ Günay - Güngör, age., s.70-71.

¹⁸⁰ Koçoğlu, Kıyasettin, **21.Yüzyıl Türkiye'sinde Hurafeler**, Ankara, 2008, s.42.

2.1.4.1. Nevruz

Kemaliye’de eski takvime göre Mart’ın dokuzunda yapılan bir eğlencedir. Mart dokuzu aslında miladi takvimin yirmi birine denk gelmektedir. Zaten o da baharın başlangıcı sayılır. Mart dokuzunun sabahında, genç kızlar beyaz entari giyer, başlarına beyaz tülbent örterler. Yiyecek hazırlarlar ve topluca çayırılığa giderler. Burada yemeklerini yerler dileklerini dilerler. Çayır çiğnenirse o sene sağlıklı olunacağına inanırlar. Mart dokuzu akşam elma dilimlerinin üzerine pekmez veya bal koyup sabaha kadar ayazda bekletirler. Üç sabah aç karnına bu elma dilimlerini yerler. Hastalıklara iyi geleceğine inanırlar. Mart dokuzuna nevrüz denir. Nevruza ilçede Sultan Nevruz da denildiği oluyor.¹⁸¹ Kemaliye’de kadı gölü, küçük derenin ve hingosorik¹⁸² deresinin olduğu yerde nevrüz için toplanırlardı. Kadı gölünün üst tarafındaki Taşdidi camisinin arkasındaki yerlerde namaz kılar dua ederlerdi. Kadınlar ve erkekler sonra subaşına gelip orada kendileri için istedikleri ev olsun araba olsun onları şenliklerini taş veya topraktan yapar oraya koyarlardı. Sonra orada bulunan gül ağacına dileklerini tutar ve iplerle bağlarlardı. Orada yer içer eğlenir ve dağılırlardı.¹⁸³ Ertesi sabah hingosorik deresinin oraya toplanılır ve piknik yapılırdı. Sabah kalktığımızda bağlarda hep yapılmış evler görürdük.¹⁸⁴

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde nevrüz şöyle kutlanır; ‘Her yıl kışın sona ermesi baharın müjdecisi olan karların erimesi ile beraber buğulanan toprakta sarı beyaz mor renkli biten bir çiçek çıkar buna nevrüz denir. Ocak köyünde nevrüz ve nergis çiçekleri kutsal sayılır. Mart ayında köy evleri bu çiçekler ile süslenir. Her yerde saksılarda bu çiçekler bulunur. Aynı zaman da nevrüz çiçeği yenilir. Ocak köyünde köy halkı akşam cem evinde toplanır. Gündüzden bir koç kesilip eti söğüş yapılır, yufka ekmek arasında dürüm yapılarak nevrüz cemine katılanlara lokma olarak dağıtılır. Nevruz akşamı cem evinin orta yerine bir bakır sini ile yer sofrası konulur. Geniş bir kap içerisine süt doldurularak ortada duran sofraya konulur. Sütün içerisine iki sama çöpü atılır, saman çöpleri birleşene kadar zakirler, deyiş düvaz imam çalıp söylerler, kerbela şehitlerine ağıtlar söyleyerek ağlaşırlar. Zakirlerin görevi bitince de postunda oturan dede zakirlere dua eder. Kışın bitmesi, baharın gelmesi, doğanın ağır ağır uyandığı, davarları, malların ve insanların kazasız belasız bahara eriştikleri için Sultan Nevruz akşamı cem’de

¹⁸¹ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

¹⁸² Hingosorik: 5 gün manasına gelir.

¹⁸³ İsmail Bayrak, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Marangoz.

¹⁸⁴ Ahmet Özpan, 1968 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Fırıncı.

Tanrıya şükür dualarında bulunurlar. Peygamber ve ehlibeytinden şefaât dilerler. İki saman çöpünün sütün içerisinde birleşmesi dualarının kabul gördüğü anlamına gelir. Süt daha sonra lokmacı tarafından cem'e katılan herkese lokma olarak dağıtılır. Hasta ve yaşlılardan cem'e katılmayanların evine lokma gönderilir.¹⁸⁵

2.1.4.2. Hıdırellez

Hıdırellez her yılın mayıs ayının başlarında, halk arasında dileklerinin kabul olunacağına inanılan ve bu yüzden sabırsızlıkla beklenen bir gündür. Hıdırellez gecesi çeşitli şekillerde dilekler dilenir. Gül ağacının, özellikle sarı gülün dibinde o gece namaz kılınır tespih çekilir. Burada da nevruz gibi eğlenceler yapılır, dilekler dilenir. Evi olmayanlar evin, herhangi bir eşyası eksik olanlar da o eşyanın küçük bir benzerini çamur veya çalı çırpı yaparak ayaza koyarlar, yani sabaha kadar bekletirler. Gül ağacı dalına asılarak ayaza konulmuş para cüzdanı konursa bereket getirir. Bazı aileler hıdırellez gecesi toplanıp subaşına giderler. İki rekât namaz kılar, tespih çekerken şu duayı okurlar:

Hızır İlyas karada,
Hızır nebi deryada,
Erdir Allah murada.

Dileklerini bağırarak suya söylerler. O gece yedi kapı çalınır, kimin bahtına kim çıkar diye genç kızlar en aşağı kapıyı numarasından başlamak üzere sıra ile kapıyı çalar kaçarlardı. Erkeklerde gizlice evin damına saklanırlardı hangi kız hangi evin kapısını çalacak diye beklerlerdi. Hıdırellezde gecesi sandık ve dolapların ağızı açılır. Böylece kısmetin geleceği söylenir.¹⁸⁶

Başka bir kişi ise, Hıdırellezde küçük derenin başında dilek dilendiğini ve oraya gelenlerin dileklerinin şeklini yaparak derenin başına koyup ve gittiklerini söyledi.¹⁸⁷

Apçağa köyünde ise hıdırellez için Osman beg deresinin yakınında bulunan Emin mağarası (deliği), gidilir ve evler yapıp, çeşitli dilekler dilenirdi. Kadınlar kıldan bir ip getirirlerdi. İp bacakların arasından geçirerek mağaraya girerlerdi. O senenin düzgün, huzurlu ve sağlıklı geçmesini dilerlerdi.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Ataibiş, Hüseyin, **Hızır Abdal Delisiz, Yol Çalsız Olmaz**, İstanbul, 2006, s.37.

¹⁸⁶ Nurten Özpan, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

¹⁸⁷ İsmail Bayrak, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Marangoz.

¹⁸⁸ Kamil Karamürsel, 1943 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Tedaş Emekli.

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde Hıdırellez ile ilgili uygulama şöyledir; ‘Kış yarısı geçip baharın yaklaştığı yakın Hızır lokması dağıtılır. Köyde varietli aileler yoksul, fakir kışın yiyeceği biten ailelere yardımda bulunurlar. Evde var olan hayvanlardan birer parça tüy kıl kesilir, bununla birlikte ailede kaç kişi yaşıyorsa onlardan da bir miktar saç kılı kesilerek evin en yaşlısı tarafından dama çıkılır ve kesilen saç kılları havaya serpilir. Esen rüzgâra bağırarak ‘evimizden derdi belayı götür Hızır Baba ‘derler.’¹⁸⁹

2.1.5. Nevruz ve Hıdırellez Hakkında Değerlendirme

Türk toplumundan doğa ile iç içe bir yaşamın olması baharın gelişi çiçeklerin açılışı gibi doğa olaylarını bayram havasına çevirmişlerdi. 21 Marttaki Nevruz ve 6 Mayısındaki Hıdırellez bayramları asırlarca Türk toplumun bayramı olarak kutlanmış ve kutlanmaya da devam etmektedir. Bayramlar bir nevi kaynaşma ve bütünleşme dilek dileme, eğlenme günleridir. Türklerin en eski bayramı ise nevrurdur. Türk kültürünün bir parçası olan Nevruz yüzyıllardan beri nesilden nesile intikal etmek suretiyle günümüze kadar ulaşabilmiştir. Nevruz/yenigün gecelerin kısalmaya başlayıp gündüzlerin uzamaya başladığı ve 21 Mart’a kadar devam eden günden farklı bir anlam içerir. Güneşin koç burcuna girdiği bu günden farklı bir anlam içerir. Göktürklerde Ergenekon bayramı denir. Nevruzun Türk tarihindeki izlerinin M.Ö. VIII. yy’a kadar uzandığı gösteren çalışmalarda vardır.¹⁹⁰

Rûmî Takvimde Mart'ın dokuzuna, Milâdî Takvimde ise, Mart'ın yirmi birine tekabül etmektedir. Bilindiği gibi, tarihî vesikalara göre, 21 Mart, Türk Milleti'nin Ergenekon'dan çıktığı gündür. Ayrıca, bugün 12 Hayvanlı Türk Takviminde" ve Büyük Selçuklu Hükümdarı, Sultan Melikşah'a (1055-1092) izafeten yapılan ve Celâliye (Tarih-i Celâli, Tarih-i Melik'i) ismini alan takvimde de yılbaşı olarak kabul edilmiştir. Gerek Selçuklu, gerek Osmanlı Devleti zamanında Sultan Nevruz bir millî bayram olarak kutlandı. 9 Mart (21 Mart)'a tekabül eden gün, şairler, **Bahariye/ Nevruziye** adlı methiyelerini, hekim başı çeşitli baharatlardan hazırlanan **Nevruziye** adlı macunu sultana sunuyorlar ve "**Nevruz bahşişi**" alıyorlardı. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte, kutlamalar da resmî nitelikli olmaktan çıkıp "**Mesir şenliği**", "**kıra çıkma**", "**an bırakma**", "**sinsin oynama**", hâline dönüşmüş. Anadolu'nun

¹⁸⁹ Ataibiş, Hüseyin, **Hızır Abdal Delisiz, Yol Çalınsız Olmaz**, İstanbul, 2006, s.37.

¹⁹⁰ Kalafat, Yaşar, **Hızır'dan Sultan Nevruz'a**, Ankara, 2011, s.92.

çeşitli yerlerinde çeşitli bölgelerinde ilkbaharda çıkan ve baharın müjdecisi olarak bilinen nevrüz çiçeğidir. Nevruz çiçeği kar altında, Şubat sonları ile Mart ayları içinde bitmeye başlayan içi mor damarlı, duru beyaz bir çiçektir.¹⁹¹

Türkler Nevruz'u 'Nevruz-ı Sultani', 'Sultan Nevruz' veya Orta Asya Türk topluluklarında görüldüğü üzere 'Sultan Navruz' olarak kutlanmaktadır. Türklerde görülen rivayetlerin en önemlisi bugünün bir kurtuluş günü olarak kabul edilmesidir. Bu bakımdan bugün 'Ergenekon' veya 'Bozkurt' bayramı olarak kabul edilmektedir.¹⁹²

Nevruz kutlamalarının İslamiyet ile ilgisi yoktur, hâlen Hıristiyan Gagauzlar, Yakutlar, Çuvaşlar da bu şenliği yüzlerce yıldır yaşatan Türk boylan olduğuna göre, Nevruz millî bir bayramdır. Müslüman oluşla beraber, eski bayram âdetlerine – İslamiyet'in içinde yaşatmak üzere-yeni gerekçeler arayan Türkler, bu rasyonalizasyon (aklıleştirme)'da da başarılı oldular. Türk toplulukları, İslâmiyet'ten önce ise bu kutlamayı, millî diriliş, devlet kurma günü, tabiatan emeğinin karşılığını isteme şenliği olarak anlamlandırıyordu. Ergenekon destanı bu anlamlandırmanın tarihî, sosyolojik, filolojik ve edebî bir örneğidir.

Kemaliye, eski takvime denk gelen dokuz martta nevrüz kutlanırmış. Genelde Türk bayramı olan nevrüzün ilçe kutlanmaya devam etmiş. Şu anda artık nevrüz köylerde eğlence şeklinde olsa da ilçe de artık nevrüz ilgili herhangi bir eğlence görülmemektedir.

Nevruzda olduğuna inanılan bazı rivayetler;

- Ulu tanrı dünyayı gece ve gündüzün eşit olduğu Nevruz'da yaratmıştır.
- İnsanlığın atası kabul edilen Hz. Âdemin çamuru Nevruz'da yoğrulmuştur. Böylece ilk insan Nevruz'da yaratılmıştır.
- Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın dünya sürgünün sonu olan Arafat'ta buluşmaları Nevruz'da olmuştur.
- Nuh tufan sonrası Hz. Nuh'un yere ayak bastığı gün Nevruz idi.¹⁹³

Hıdrellez, bütün mevsimlik bayramlarımızdan biridir. Ruz-ı Hızır (Hızır günü) olarak adlandırılan hıdrellez günü, Hızır ve İlyas Peygamber'in yeryüzünde buluştukları gün olması nedeniyle kutlanmaktadır. Hızır ve İlyas sözcükleri birleşerek halk ağzında hıdrellez şeklini almıştır. Hıdrellez günü, Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs eskiden

¹⁹¹ Çay, Abdulhaluk, **Türk Ergenekon Bayramı**, Ankara, 1993, s.236.

¹⁹² Çay, age., s.12.

¹⁹³ Çay, age, s.11-12.

kullanılan Rumi takvim olarak da bilinen Julyen takvimine göre 23 Nisan günü olmaktadır. Halk arasında kullanılan takvime göre eskiden yıl ikiye ayrılmaktadır: 6 Mayıs'tan 8 Kasım'a kadar olan süre Hızır Günleri adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar olan süre ise Kasım Günleri adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır. Bu yüzden 6 Mayıs Günü kış mevsiminin bitip sıcak yaz günlerinin başladığı anlamına gelir ki, bu da kutlanıp bayram yapılacak bir olaydır. Hızır ve Hıdrellezin kökeni hakkında çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları Hıdrellezin Mezopotamya ile Anadolu kültürlerine ait olduğu; bazıları ise İslamiyet öncesi Orta Asya Türk kültür ve inançlarına ait olduğu yolundadır. Oysaki Hıdrellez Bayramı'nı ve Hızır inancını tek bir kültüre mal etmek olanaksızdır. İlk çağlardan itibaren Mezopotamya, Anadolu, İran, Yunanistan ve hatta bütün Doğu Akdeniz ülkelerinde bahar ya da yazın gelişiyle ilgili bazı tanrılar adına çeşitli tören ve ayinlerin düzenlendiği bilinmektedir. Hızır, yaygın bir inanca göre, hayat suyu (ab-ı hayat) içerek ölmezliğe ulaşmış; zaman zaman özellikle baharda insanlar arasında dolaşarak zor durumda olanlara yardım eden, bolluk-bereket ve sağlık dağıtan, Allah katında ermiş bir ulu kişidir. Hızır'ın hüviyeti, yaşadığı yer ve zaman belli değildir. Hızır, baharın, baharla vücut bulan taze hayatın sembolüdür. Hızır inancının yaygın olduğu ülkemizde Hızır'a atfedilen özellikler şunlardır:

- Hızır, zor durumda kalanların yardımına koşarak insanların dileklerini yerine getirir.
- Kalbi temiz, iyiliksever insanlara daima yardım eder.
- Uğradığı yerlere bolluk, bereket, zenginlik sunar.
- Dertlilere derman, hastalara şifa verir.
- Bitkilerin yeşermesini, hayvanların üremesini, insanların kuvvetlenmesini sağlar.
- İnsanların şanslarının açılmasına yardım eder.
- Uğur ve kısmet sembolüdür.
- Mucize ve keramet sahibidir.

Hızır, bu nitelikleriyle mitoloji dünyasının kendilerine üstün yetenekler atfedilen tanrılarını hatırlatmaktadır. Ülkemizde Hıdrellez Bayramı 6 Mayıs tarihinde kutlanır. Bugün Hıristiyanlarca da baharın ve doğanın uyanmasının ilk günü olarak kabul edilir; bu günü Ortodokslar Aya Yorgi, Katolikler St. Georges Günü olarak kutlamaktadırlar. Mevsimlik bayramlarımızdan biri olan Hıdrellez, ülkemizde yaygın olarak kutlanmaktadır. Büyük şehirlerde daha az olmak üzere, kasaba ve köylerde hıdrellez

için önceden hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıklar, evin temizliği, üst-baş temizliği, yiyecek-içeceklerle ilgili hazırlıklardır. Hıdrellez gününden önce evler baştanbaşa temizlenir. Çünkü temiz olmayan evlere Hızır'ın uğramayacağı düşünülür. Hıdrellez günü giyilmek üzere yeni elbiseler, ayakkabılar alınır.¹⁹⁴

Bu coğrafyada diğer birçok yer gibi Uluğ Türkistan, Kafkasya, Balkanlar, Orta Doğu'da Hızır inancı yaşanmaktadır. Hızır bazılarına göre peygamber, bazılarına göre ise Evliyaullah'tan biri, diğer bir görüşe göre de efsanevi bir kahramandır¹⁹⁵.

2.1.6. Yağmur Duası

Kemaliye yağmur uzun süre yağmadığı zaman kuraklık baş gösterir bunun üzerine belli subaşlarına gidilerek dua edilir. Kemaliye ilçesinde farklı yerlerde yağmur duası çıkılır. Farklı kişilerle yaptığım mülakatlarda ilçe merkezi ve köylerde farklı yerlerde yağmur duasına çıkıldığı ifade edildi. Genellikle dere kenarlarında ve halkın kutsal olarak nitelendirdiği mekânlarda yapılır.

Bu konuda görüştüğüm kişi, ilçe de yağmur duası için halk toplanıp tapur başındaki Kudret camisinin hemen üst tarafındaki tepeye çıkılır. Apçağada'ki köylüler ise tam bu tepenin karşısına denk gelecek şekilde yağmur duasına çıkarlardı. Oradan hayvanları yavrularından ayırarak bağırırlar, küçük çocukları ağlatırlar ve böylece yağmur duasına başlanırdı. Orada imam efendi duayı yapar, kurbanlar kesilir ve ikramlar dağıtıldıktan sonra ayrılırlar. Birkaç güne de yağmur yağar.¹⁹⁶

Kendisi ile mülakat yaptığım bir din görevlisi, kendisinin çıktığı son yağmur duasında, ilçede oturan halkın imece usulü bir kurban aldıklarını ve ayrıca bir torbaya çakıl taşları koyduklarını ve yanına da bir hayvan başı iskeleti koyduklarını söyledi. Taşdibi camisinin orda Kadı gölünün üstünde ve hastanenin üst tarafında yüksek bir yere çıktıkları sonra başka yerlerde yaptığını söyledi. Aynı din görevlisi yağmur duasına üç gün ard arda çıktığını ve bu üç günlük sürede halkın oruç tuttuğunu anlattı. Ayrıca yağmur duasına gelenler yanlarında birkaç koyun ve kuzusunu getirirler. Herkesten helallik dilenirdi. Ben elbiseyi ters giyindim ve duayı öyle yaptık. Duayı yaptıktan sonra halkın yemek yiyeceği yerde zaten önceden kazanlar kaynamıştı. Millet yemeğini yer dağılırdı.¹⁹⁷

¹⁹⁴ <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12700/hidrellez-bayrami.html> 10.12.2012.

¹⁹⁵ Kalafat, **Hızır'dan Sultan Nevruz'a**, s.28.

¹⁹⁶ İsmail Bayrak, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Marangoz.

¹⁹⁷ Halil Yetişir, 1950 Harmankaya Doğumlu, Lise mezunu, Emekli İmam Hatip.

Apçağa köyündeki yağmur duasına ise, mülakat yaptığım kişi, mezarlık mevkiinin sonunda alanda toplanıldığını anlattı. Halktan bulgur, yağ toplanıp aş yapılır. Camiden iki adet sancak vardı onlar alınırdı. Hoca cübbeyi ters giyinmiş şekilde önde, cemaat arkada gidilirdi. Orada kurbanlar kesilir. Pişen aşlar kibleye karşı bir oluğun başında yenilirdi.¹⁹⁸

Yarıca yağmur duasına çocuklarında kendilerince geliştikleri bir takım uygulamalar görülmektedir. Köyde çocukların yağmursuz geçen yaz günlerinde yağmur yağdırmak için düzenledikleri merasime ‘Çiçimama’ denilir. Kendisi ile konuştuğum kişi, yağmur uzun süre yağmadığı zaman dedeme gelip Kesimbaba¹⁹⁹ gel yağmur duasına çikalım dediler. Dedem eski elbiselerini giyerdi. Boynuna hayvan yularının bağlar çocuklara ucunu verip çektirirdi. Elinde yaptığı hamuru da duaya gelenlere dağıtırdı. Hamuru alan herkes ne dua biliyorsa okurlar. Kadı gölüne gelince dağıttığı hamurları toplar, ondan sonra Kadı gölüne atardı. Sonra birkaç gün içinde öyle yağmur yağardı ki, millet bu sefer Kesimbaba sel gidecek bu yağmuru kes derlerdi. Bizler bağırarak;

Çiçimama ne ister

Bal küpünden bal ister

Yağ küpünden yağ ister

Garastan bulgur ister

Allah’tan yağmur ister

Ver Allahım ver bereketlice yağmur,

diyerek sokak sokak dolaşırdık. Bizlere eğlence olurdu.²⁰⁰

Başka biri ise, çocuklar çiçimama da her kimin kapısına gidilirse ellerinde gezdirdikleri bebek kuklalar bulunurdu. Kapısına varılan evden kuklaya bir tas su dökülürdü. Çocuklara bu arada yağ, bulgur gibi malzemeler verilirdi. Çocuklar gezme işi bittikten sonra topladıkları malzeme ile yapılan pilavı, bir yerde toplanarak yerlerdi.²⁰¹

Kemaliye’nin Ocak köyünde çocuklar çiçima için gezerken, dede onları önünden gider. Yaptıkları kuklaya çömçe gelin derler. Evin damlarından çömçe geline

¹⁹⁸ Mustafa Olgunöz, 1960 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Taş Ustası,

¹⁹⁹ Kesimbaba; Soyadı Kesimoğlu olduğu ve yaşlı olduğu için denilen lakap

²⁰⁰ Yaşar Kesimoğlu, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Manifaturacı.

²⁰¹ Hatice Erimre, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı.

bakraçlarla su dökülür. Toplanan malzeme ile yapılan pilav köyce yenirdi. Bu inanış Ocak köyünde yok olmuştur.²⁰²

2.1.7. Yağmur Duası ile İlgili Değerlendirme

Eski Türklerde yağmurla ilgili inanışlar mevcuttur. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir toplumda yağmur yağması bir hayat kaynağıdır. Uzun süre yağmur yağmadığı hallerde bazı uygulamalar yapmışlardır.

Gagauzların da çiftçi olmaları sebebi ile iktisadi hayatlarında yağmurun büyük rolü vardır. Yağmur yağmadığı durumlarda halk yağmur duasına çıkar, yağmur duası yapar. Fakat burada yağmur duasından ziyade ‘Ebeuşağı (Alaim-i Sema)’ üzerinden duracağız. Gagauzlarda Ebekuşağını, Altay bölgesinde ve Sibiya’da yaşayan Türk kavimlerindeki gibi yerden göğe su taşıyan bir hortum veya tulumba olarak kabul edilmektedir.²⁰³ Eski Türklerin meşhur ayinlerden biri de yağmur yağdırmak için yapılan ayindir. ‘Yada Taşı’ adı verilen taşla Tanrı’ya dua edilir ve ondan yağmur talep edilir. Kaşgarlı Mahmut bu ayin hakkında şunları anlatmaktadır: ‘Hususi bir taş olan Yada (yat) ile kahinlik yapılır, rüzgar ve yağmur celbedilir. Bu Türkler arasında çok yaygındır. Ben buna, yağma boyu içerisinde bizzat şahit oldum. Bu ayin orada bir yangını söndürmek maksadıyla yapılmış, yaz mevsiminde Allah’ın izniyle kar düşmüş ve bu suretle yangın sönmüştür.’²⁰⁴

Yağmur duası ile ilgili olarak şöyle bir menkıbe anlatılır: yağmur beklenen mevsimin birinde, dervişin biri eline bir gaz tenekesinin alıp yağ, yağ, yağ... diyerek kapı kapı dolaşmaya başlamış. Hemen ikinci gün yağmur yağmış. Derviş bu davranışına yine devam etmiş. O devam ettikçe yağmur şiddetlenmiş. Atık seller çoğalmış, ekinler çürümeye başlamış. Halkın endişelendiğinin gören derviş, bu defa da topladığı yağları bir meydana götürüp; yağma, yağma, yağma... diye bağırmış. Bu sesi duyan halk koşarak gelmiş, yağları kapış kapış etmişler ve bir saat sonra yağmur kesilmiş.²⁰⁵ Bu menkıbede anlatılan uygulamalar günümüzde ilçe merkezi ve köylerde de yapılmaktadır.

Yağmurun uzun zaman yağmadığı kuraklık zamanlarında, Allah'ın yağmur yağdırması için bir belde ahalisinin topluca dua etmeleri. Fıkıh dilinde yağmur duasına

²⁰² Ataibiş, age., s.34.

²⁰³ Güngör, age., s.191.

²⁰⁴ Adam, Baki, **Dinler Tarihi**, Eskişehir, 2009, s.152.

²⁰⁵ Uçar, age., s.18.

"istiskâ" denilir. "İstiskâ", yağmur talebinde bulunmak anlamına gelir. Yağmur duası sünnettir. Hem Peygamberimiz hem de onun Raşit halifeleri yağmur duasında bulunmuşlardır. Yağmur duasının peşi peşine üç gün ve yerleşim bölgesi dışında olması müstehaptır. Yağmur duasına gitmeden önce, sadaka verilmeli, günahlardan tövbe edilmeli, dargınlar barışmalı, haksız olarak alınan şeyler sahiplerine geri verilmelidir. Yağmur duasına çıkarken oruçlu olmak, mütevazı ve muhtaç bir tavır takınmak, ihtiyarları ve çocukları, yavruları ile beraber hayvanları da götürmek müstehaptır.²⁰⁶

Müslümanlar dua edilecek yere vardıklarında, önce iki rekât namaz kılarlar. Namazın cemaatle kılınması menduptur. İmam namazdan sonra kalkar ve cemaate karşı bir konuşma yapar. Namaz ve hutbenin bulunuşu, Ebû Yusuf ve Muhammed'in görüşleridir. İmam Azam'a göre; yağmur duası sadece dua ve istiğfardan ibarettir; namaz ve hutbe yoktur. Yağmur duasında namaz kılınmış ve hutbe okunmuşsa, hutbeden sonra; bunlar olmamışsa, doğrudan imam ayağa kalkar ve yönünü kibleye çevirir. Cemaat onun arkasında kibleye karşı ve oturarak dururlar. İmam, Allah'a dua eder, cemaat de "âmin" der. Hz. Peygamberden nakledilen, yağmur duası için özel dualar vardır. Dua ederken bunların okunması daha uygundur. Dua ayakta yapılır. Dua edilirken kibleye dönülür. Dua edilirken Allah'tan af istenir, yağmur istenir. Duanın üç gün peşi peşine yapılması müstehaptır. Yağmurun gecikmesi sebebiyle eski elbiseler giyilir. Başlar öne eğilir, mütevazı bir tavır takınılır. Yaya olarak dua yapılacak yere gidilir. Duadan önce sadakalar verilir, fakirlere yardım yapılır. Haksızlık yapılmışsa helallik dilenilir, Müslümanlar için af istenilir. Müslümanlar kendi çocuklarını ve ehli hayvanlarını yanlarına alırlar. Annelerle, yavruları birbirlerinden ayırırlar. Zayıflara, güçsüzlere dua ettirirler. Cemaatte onların yaptığı duaya "âmin" diyerek karşılık verirler. Yağmur yağmaya başlayınca da bunun nişanesi olarak Yüce Allah'a şükredilir. Yağmur yağarken "Allahümme sayyiben nafian" (bunu hakkımızda yararlı bir yağmur kıl) denilir. Gereğinden fazla yağınca da "Allahümme havaleyna ve la aleyna" (Ya Rab! Bunu zarar vermeyecek yere yağdır. Bizim üzerimize yağdırma) diye dua edilir.

Bu konu ile ilgili olarak Peygamberimizden bize ulaşan yağmur duası şudur: "Allahümmel Eskına ğaysen muğisen henien merien ğadekan mücellilen şeyhan âmmen tabekan. Allahümme! Eskine'l ğayse ve la tec'alna mine'l kanitin. Allahümme! Inne bil biladi vel ibadi vel hakkı minel levai vaddanki mâlâ neşku illa ileyk. Allahümme! Enbit lena ezzer'a ve edirre lenaddar'a ve eskına min berekatis-sema ve enbit lena min

²⁰⁶ Şentürk, Lütfi – Yazıcı, Seyfettin, **Diyanet İslam İlmihali**, Ankara, 2001. s.209.

berekatıl arz. Allahümme! Inna nestağfirüke inneke künte ğaffaren fe erseles-semae aleyna midraran."

Manası: "Ya Rab! Bize bol yararlı, her tarafa akıp giden, her tarafı sulayan umumi bir yağmur ihsan et. Ya Rab! Bizi yağmurla su ver. Bizi, ümitlerini kesmiş kimselerden eyleme. Kullarda, beldelerde ve yaratılmış şeylerde öyle darlık vardır ki senden başkasına arz edemeyiz. Ya Rab! Bizim için ekinleri bitir, bizim için memeleri sütle doldur, bizi göğün bereketinden su ver, bize yeryüzünün bereketinden yetiştir. "Ey Rabbimiz! Biz senden mağfiret isteriz. Şüphesiz sen çok mağfiret edicisin. Bize gökten bol bol yağmurlar yağdır."²⁰⁷

2.2. Ziyaret Yerleri

2.2.1. Türbeler

Kemaliye ilçesinde çeşitli türbeler bulunmaktadır. Bunlar daha çok yağmur duası, dilek dileme çocuğu olmayanların çocukları olması için adak adandığı yerlerdir. Genelde köy halkı bu türbelere sene bir genel bir toplanarak kurban kesip ikramda bulunurlar ve gurbetten gelen kişilerin bu kültürü kaybetmemelerini sağlarlar.

2.2.1.1. Yakup Halife

Yakup Halifenin türbesi, Sırakonak (Pegir) köyü, halife mevkiindedir. Yakup Halifenin kabri daha önce etrafı duvarlarla çevrili bir mezar ziyareti iken daha sonra onun yerine 1989 yılında Osman ve Ayşe Şahinbaş türbe yaptırmışlardır. Türbe betonarme bir yapı olup bir bölümden oluşmakta ve türbe kubbeli olup kubbesi kurşundandır. Bu ziyaretgâh yöre halkı tarafından kutsal kabul edildiği için sık sık ziyaret edilmektedir.

Yakup Halife'nin tarihi kişiliği hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak yöre halkı bu zatın horasan erenlerinden olduğu ve Anadolu'nun fethi ve ona müteakip Türkleşmesi sırasında kırk arkadaşıyla birlikte Anadolu'ya geldikleri ve yurdun çeşitli kesimlerine dağılarak Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması hizmetlerinde bulduklarını söylemektedir. Yakup Halifede burada irşat faaliyetlerinde bulunmuş ve vefatından sonra buraya defnedilmiştir. Bu zatın doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Sırakonak köylüleri buraya yağmur duası için gelirler. Kurbanlarını

²⁰⁷ Şentürk -Yazıcı, **Diyanet İslam İlmihali**, s.210.

burada keserlerdi. Dilek dilerlerdi. Yemek yerler ve dağılırlar. Birisinin atı sancılanırsa türbenin etrafında dört defa döndürürlerdi. Atın sancısı geçer, inanılır.²⁰⁸

2.2.1.2. Hıdır Aptal Sultan türbesi

Kemaliye ilçesi, Ocak köyünde bulunmaktadır. Hıdır Aptal Sultan türbesi, köy halkı için çok önemlidir. Aşure günleri ve her yıl ağustosun ilk haftası İstanbul ve diğer illerden katılımla anma törenleri burada yapılmaktadır. İlçe ve civar köylerden büyük katılımlar olur.1958 yılında Rıza Şimşek ve ailesi türbeyi tamir ettirmiştir. 1980de itibaren Aşır Şimşek, değerli hayır sahiplerinin katkıları ve İstanbul'da kurulan köy dernekleri türbenin onarımını ve bakımını üstlenmektedir.

Hıdır aptal türbesinde iki temel belge bulunuyor. Köy halkının atalarından, kuşaktan kuşağa aktarılarak, günümüze kadar gelen bilgileri tamamlayan (Türbe ve Kitabe Taşı) ile (Şecere veya öteki adıyla Silsile name), Hıdır Abdal'ın Sülale-i Pak'a (Hz. Muhammed soyuna) ulaştığını kanıtlayan iki temel belgedir. Her iki belge de, Osmanlıca sözcüklerden oluştuğundan bu bilgileri günümüz Türkçesine uyarlayarak, daha açık bir dille anlatmaya çalışalım.

Türbe Kitabe Taşı: Arap harfleriyle, çok net olarak yazılmış olan kitabe, (Anıt taş) türbe duvarının Kuzey yönünde, yüksek bir yerde bulunuyor. Çevrenin Çetin iklim koşullarından etkilenmeden, tazeliğini koruyan bu değerli kitabede, yüzyılların ötesinden günümüze şu bilgiler ulaşmıştır. Türbenin baş tarafındaki kitabede "Lâ ilahe İllallah Muhammed'ün Resulüllah, Sülale -i Pak Karaca Ahmed evlatlarından Es - Seyyid Hıdır Abdal. Sene 675" ifadesi yazılıdır.

Hıdır Abdal'ın soy kütüğünü belirleyen temel belgelerden ikincisi ise, şecere veya diğer ismi ile silsile namedir. Tarihi kaynaklar, Hz. Peygamber soyundan gelenlerin saptanarak, ilgililerine onaylı bir belgenin verilmesi sisteminin, Büyük Selçuk Devleti döneminde başladığını ve bu uygulamanın Osmanlılar döneminde de sürdüğünü yazar. Bu belgeler, hükümet adına İslami bilgilerle donatılmış oları "Nakib'ül-Eşraf" denen bir kurul tarafından düzenlenerek verilmiş. Osmanlıların egemen bulunduğu dönemlerde, Hıdır Abdal'ın soy zincirini belgeleyen muhtelif tarihli birçok şecerenin verildiği söylenir. Ne yazık ki, bunlardan ancak bir adedi koruna bilmiş ve günümüze ulaşabilmiş. Diğerleri ise, başka tarihi değeri içeren belgeler gibi, zamanın akışı içinde zayıf olup gitmiş. Köy Kalkındırma Derneği'nin ilk Başkanı Abbas

²⁰⁸ Mehmet Mısırdalı, 1330 Sırakonak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

Erturan bu metni Arapça aslından Türkçeye çevirtti, ayrıca bu çeviriyi notere onaylattı. Selçuklu ve Osmanlı döneminde, Peygamber soyundan gelenlerin, “Yeşil sarık, sarabilecekleri” prensibi kabul edildiğinden, Hıdır Abdal’a ait sarığın belirlenmesi için düzenlenen sözünü ettiğimiz şecerenin de, bu amaca matuf olarak verildiği bir gerçektir. Şeceresinde açıkça belirtildiği üzere, Hıdır Abdal Sultan ömrü boyunca başında yeşil sarık taşımıştır. Onun soyundan gelenler, “Ocak zade” olarak tanımlanır. Ocak zadeler de, atalarından devraldıkları yeşil sarma geleneğini yüzyıllar boyu sürdürmüşlerdir. Köyün güngörmüş, ileri yaşlıları, yeşil sarıklı “ Ocak zadelerin Arapkir’e gidiş ve dönüşlerinde şehir esnafının, onları ilgi ve saygı ile karşıladıklarını, o dönemlerin ilginç anıları olarak zevkle anlatırlardı. Hıdır Abdal Sultan’ın sandukasının başucunda sarılı o nurlu sarık, Ehl -i Beyt’in kutsal bir simgesi olarak bugün de saygınlığını koruyor.

Şecerenin günümüz Türkçesiyle açıklaması şöyledir:

“Baş bölümünde, soyunun seçilmiş olması açıkça belli olan Hıdır’a ait sarığın saptanması için öteden beri güvenildiği belirtilmiştir. Şecerenin ikinci bölümü, Hz. Muhammed ve onun soyundan gelenleri dile getiren övgülerle süslenmiştir. Şecerenin, Hıdır Abdal’ın soyacağına ayrılmış bulunan üçüncü bölümü, kuşku ve güvensizliğin arttığı bir zamanda, gerçek durumu gündüzün nurlu sabahı gibi yansıttığını ve sayılan isimlere sıdk-u ihlâs ile (içten gelen) doğrulukla bağlanması öğütlenmiştir. Şecerenin bundan sonraki bölümünde, “Hıdır Abdal’ın dalı ve kolunun göklere kadar yükselen ulu bir ağaca benzediği, yeşil sarık sarma yetkisine sahip bulunduğu, Arapkir Kazasında oturduğu, şeref mukim-i siyaded (Peygamber soyundan) ve İmam Zeynel Abidin evlatlarından olduğu anlatılmaktadır. Şecerenin düzenleme tarihi okunmadığı için çeviride boş bırakıldığı sanılmaktadır. Şecerenin son bölümü de, bu belgenin, hücceti Hz. Peygamber soyuna uzananları saptayan ilim olduğuna işaret ediyor. Hıdır Abdal Sultan, yedi yüz yıla yakın bir süreden beri Ocak Köyünde, kurduğu tekkesinde yatmaktadır. Bu şecere, onun soyunun nerelere kadar uzadığını belirlemesi açısından büyük önem taşır.”²⁰⁹

Ocak köyü (Hıdır Abdal Ocağı) ile ilgili bir şiiri aşağıya alıyoruz.

Dertlilere dermandır Hıdır Abdal Ocağı
Gönüllere sultandır Hıdır Abdal Ocağı
Yüzyıllara uzanan köklü bir geçmişle
Dillere destandır Hıdır Abdal Ocağı

²⁰⁹ Yılmaz, agtez., s.6-8.

Hıdır Abdal ünvanlı ulu bir sultanı var
 Atalardan bu yana bir yolu var, erkânı var
 Osmanlıdan mühürlü padişah fermanı var
 Görene başka candan Hıdır Abdal Ocağı

Hacı Bektaş : “ Görevin Düşkün Ocağı” demiş
 Karaman’da Durmamış koşmuş buraya gelmiş
 Yedi yüzyıl boyunca gönüllere yükselmiş
 Bir ağaç, bir vatandır Hıdır Abdal Ocağı²¹⁰

2.2.1.3. Koçu Baba türbesi

Kemaliye ilçesi, Başpınar köyünde bulunmaktadır. Ziyaretgâh olarak, Yazılar mevkiindeki Evliya Koçu Baba türbesi üstü kapalı bir yapıdadır. Binanın bulunduğu yer, her tarafa hâkim bir alanda bulunur. Çok geniş doğa güzelliklerini seyir imkânı verir. Anadolu’da İslamiyet’i yaymak için beldemize gelen ve burada kalan ilim-irfan sahibi bir zat olduğu söylenir. İnsanımızın manevi ihtiyacını karşılamak amacı ile adanan adakların, verilen sadakaların ikramında bir araya toplanılan yerdir. İnsanlar topluca dua eder, yer içer, sohbet eder. Yağmur duasına köylüler burada çıkarlar. Her yıl köy halkı ve misafirleri burada toplanıp kurban keser, ikramlarda bulunurlar ve dua edilir.²¹¹

2.2.1.4. Evliya Efendi türbesi

Kemaliye ilçesi, Yeşilyamaç köyünde kabri bulunan bu zatın asıl adı Mehmet Şemsettin’dir. Kendisinin mezarının etrafı çevrilmiş olup. Mezarının yanına bir mescit şeklinde bina yapmışlardır.

Türbedeki kitabede şöyle yazmaktadır; ‘Geşudaki Evliya Efendi Hazretlerinin Tercüm-i hali (Hadikatül Evliya adlı eserden) Mevlana Muhammet Şemseddin bin (oğlu) Abdurrahman Kibar-ı Meyâşihdan ve Mazınnei Kiramdan (büyük şeyhlerden ve keramet sahibi) olup Hasan Sıdkî (k s) Hazretlerinin umde-i eshap ve efdali hulefasındandır. Viladet-i aliyyeleri (h.1246-m.1830) senesinde (ŞEYHSOR) karyesindedir. Pederlerinden ilk dini bilgileri tahsil ve 15 yaşında hafız’ul Kur’an

²¹⁰ Şimşek - Sezgin, age., s.706

²¹¹ Fatih Havayasar, 1981 Ağrı Doğumlu, Lise Mezunu, Başpınar Köyü, İmam-Hatip.

olduktan sonra darsaadet'e gelerek selvili medresesinde ulum- a'liye ve a'liye'yi ulemayı asırdan tahsil ettikten sonra tarik-i tasavvufa sulük ile Hasan Sıdki Hz. intisap etmiş ve az müddet sora icazet almışlardır. 7 sene Bitlis'te Şeyh Muhammed Küfrevi Hz.'lerinin şerefi sohbeti aliyyeleriyle müşerref olduktan sonra memleketine avdet etmiş ve irşat ile olarak altmış üç yaşında oldukları halde (h.1309-m. 1893) senesinde irtihal-i dar-i beka buyurmuşlardır. Kabri şerifleri Eğin kazasının Geşu (Yeşilyamaç köyü) karyesinde'dir'.

Yöre halkı Türbeyi çeşitli dilekleri için ziyaret edip dua ve dileklerini sunarlar. Ayrıca yağmur duası da bu mekânda yapılır. Ziyaretçiler bu mekânda kurban keser ve burada pişirip ikram ederler. Türbe'nin önünde üzerinde 'Evliya Çeşmesi' yazılı bir çeşme bulunmaktadır. Bu mekâna özellikle çocuğu olmayanlar da gelip dua ve adakta bulunurlar²¹².

2.2.1.5. Derviş Ahmet türbesi

Kemaliye ilçesi Ocak köyüne bağlı Aşağı kindir mezrasında bulunmaktadır. Kuruluş yeri Karasu Vadisi kenarında bir etektedir. Türbe 1993 Ocak köyünden Mustafa Gürer ile Aşağı Yuvacık köyünden Mustafa Özdemir 'in katkıları ile onarılp kubbeli bir şekle dönüştürülmüştür. Türbenin önünde güzel birde kaynak suyu bulunmaktadır.²¹³ Bu türbede köylüler dua eder dilek diler ve kurban adarlar.

2.2.1.6. Molla Mehmed türbesi

Kemaliye ilçesi Aşağıumutlu köyünde bulunmaktadır. Türbe yatan yöre halkının saygın ve âlim bir kişi olarak bildiği bir zattır. Çevresinde beş-altı mezar kutsal sayıldığından beraber ziyaret edilir. Burada üç doğal mağara bulunur ve buradan çıkan suya ziyaret suyu denilir. Yukarıumutlu, Başbağlar ve Aşağıumutlu köyleri buraya gelir ziyarette bulunurlar. Köyünün geleneksel festivalleri bu mevkide yapılır.²¹⁴

2.2.1.7. Nalın-ı Şerif ziyareti

Kemaliye merkezde veya ilçe Uzza mevkiindeki alanda bulunduğu söyleniyor. Mülakat yaptığım iki kişiden aldığım bilgiler bulunmaktadır. Peygamber efendimizin kutsal emaneti olan Nalın-ı Şerif ziyarete açıldığı için ev ve mekân kutsal sayılmıştır.

²¹² İsmet Akın, 1937 Yeşilyamaç Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli, Muhtar.

²¹³ Şimşek - Sezgin, age., s.706.

²¹⁴ Şimşek - Sezgin, age., s.639.

Birinci mülakat ettiğim kişi,1877-1878 (93 harbi) Osmanlı-Rus savaşı sırasında İstanbul Topkapı sarayında bulunan kutsal emanetlerin herhangi bir zarara uğramaması için İç Anadolu ve Doğu Anadolu’da güvenliği sağlam olarak belirlenen yerlere yollanmış. Muhafaza edilmek üzere Hz. Peygambere efendimize ait ‘Nalın-ı Şerif’, Divriği Ulu camii ne gönderilmiş. Divriği kasabasına giderken deniz yoluyla Giresun’a oradan kervanlarla ipek yolunu takip ederek yol üzerindeki Eğin kasabasında yol yorgunluğu sebebiyle dinlenmeye karar verilmiş. Eğin kasabasının o zaman önemli kişilerinden biri olan bir beye misafir olunur. Şu an mülkiyeti babam Merhum sünnetçi hasan şenel efendinin mirasçılarına ait evin selamlık bölümünde üç gece kalınmış. Kalanın günlerde 3 gün boyunca nalın- şerifi halkın ziyaretine açmışlar. Buradan ayrılıp kervan yola çıkmış. Tabi Nalın-ı Şerifin Kemaliye ziyarete açıldığı duyan yakın köylüler Uzza başında kervanı beklemişler. Kervandaki görevliler, şu an Uzza başında denilen nalın-ı şerif taşının orada Nalın-ı şerifi ziyarete tekrar açmışlar. Nalın-ı Şerif savaş sona erdikten sonra yine Topkapı sarayına geri götürülmüştür. Bu olaydan sonra bu ev ve evin selamlığı, Uzza başında isminden de anlaşılacağı üzere Nalın-ı şerif taşı kutsal bir mekân kabul edilmiştir. Bu olayın mahiyetini anlatmak üzere sonradan (1337), 1921 yılında selamlıktaki şöminenin üzerinde zamanın büyük âlimlerinden Büyük Ali Efendi tarafından kaleme alınan aşağıdaki methiye, ipek bez üzerine ipek ipliklerle işletilerek şöminenin üzerine asılmış ve halen aynı yerde muhafaza edilmektedir. Bez de yazılı olan;

‘Dila bu dari Dilara ne hoş cayı sefa oldu,
 Ki mihmen hane-i nal-i cenabı mustafa oldu.
 Olup bunda misafir üç gece ol cevheri yekta,
 Anın için hürmete layık ve tazime seza oldu.
 Salât ile selam olsun (rıza) o şahı keyneyne,
 Gubarı (hubar) nal-i paki, gözlere kühlü cial oldu.’
 (Rıza -1337)

Bu methiyeyi o dönemde Kemaliye’de ki kız mektebinde öğretmen olarak görev yapan Elazıglı Sıddıka ve Sakine isiminde kız kardeşler tarafından işleme ile Moldibigilin İsmail Hakkı Efendi tarafından yazdırılarak eve hediye edilmiştir.’²¹⁵

İkinci mülakat ettiğim kişi, Benim bildiğim Ali Efendi yukarıda yazılan beyiti Harput da meftun imam efendinin üç günlük eğin ziyareti için yazdığıdır. O sözünü

²¹⁵ Mehmet Tevfik Şenel, 1946 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, İlçe Nüfus Müdürü.

ettiğiniz ev de imam efendi için yapılmış ve geldiğinde kaldığı vaaz ettiği mekândır. Sıdika Avar hanımda Elazığ kız sanat okulunu kuran hanımıdır. Okulun adı halen " Sıdika Avar Kız Sanat Okulu" olarak yaşamaktadır. Nalın-ı şerifin Osmanlı-Rus harbinde getirildiği bence uydurma bir bilgidir. Hatırlarsak tarihi kaynakların onun Mekke'nin fethinden sonra mukaddes emanetlerin değişik hassa alayları tarafından Osmanlı ülkesine çeşitli yollarından ayrı ayrı getirildiğinden, yollardaki merkezlerde halkın ziyaretine açıldığı not edilmiştir. Yine aynı kaynaklar o tarihte meskûn bir mahal olan Kırkgöz yakınlarındaki Uzza mıntıkasındaki geniş alanda halkın ziyaretine sunulduğu ve orada bir nalını şerif namazgâhı yapıldığı, asker ve hacı gönderilirken o alanda toplu tören ve dualar yapıldığı yer almaktadır.²¹⁶

2.2.1.8. Kudret camisi

Kemaliye ilçesi Tapur mahallesinde bulunan Kudret camisi aslında bir cami özelliği taşımamaktadır. Taşın içi minare şeklinde oyulmuş olduğundan bu ismi verildiği söylenir. Bu yer hakkında konuştuğum kişi;Kadınlar önceleri buraya gelir dilek dilerler, dua ederler. Oradaki ağaçlara çaput bağlardı. Para atarlardı. Biz de çocukken oraya gider atılan paraları toplardık.²¹⁷

Çocuğu olmayanlar, kızı evlenemeyenler, çocuklarının iyi okullarda okumasını isteyenler kudret camisine gelir, dilek dilerler, taş yapıştırırlar.²¹⁸

2.2.2. Mezarlar

Kemaliye ilçesinde çok önemli zatların yattığı bilinmektedir. Ancak bunların birçoğunun isimlerinin unutulduğu veya kayıtları tutulmadığı için kaybolduğu bir gerçektir. Burada sadece günümüze kadar ulaşan mezarları incelemeye çalışacağız.

2.2.2.1. Ebu Muhammed b. Ömer b. El Vakkas'nın mezarı

Kemaliye ilçesinin Tapur Mahallesi mevkiinde bulunan mezarda yatan zatın peygamberimizin okçusu olduğu anlatılır. Kemaliye'de eskiden okçuluğun çok olmasının bu okçu sayesinde olduğu söylenmektedir.²¹⁹

²¹⁶ Abdullah Ataman, 1948 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Gazeteci.

²¹⁷ Sebahattin Güldal, 1931 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Terzi.

²¹⁸ Battal Gölbaş, 1942 Malatya Doğumlu, İlkokul Mezunu, Tapurbaşı Mahallesi, Emekli.

²¹⁹ Şevket Gültekin, 1961 Kemaliye Doğumlu, Emekli ve Folklor Araştırmacısı.

Kemaliye yöresinde okçuluğun yaygın olduğunu Evliya Çelebi de anlatmaktadır. O, 17. yüzyılda İstanbul'daki ok imâl eden esnafı alâkalı olarak şu bilgileri verir: "Esnaf-ı okçuyan: Dükkân 200 ve nefer 300'dür. Pîr-leri, Ebu Muhammed bin Ömer bin el Vakkas olup, Hazreti Muhammed'in (sav) okunu ve yayını taşır ve seferden döndükçe ok yapardı. Kabri Eğin'dedir. Selman-ı Pâk'ın 46. kemerbestesidir (kuşağındandır)"²²⁰.

Kabrin bulunduğu yer hakkında anlatılan diğer bir menkıbe ise; "Sarı şeyh denilen bir âlim ilçeye gelmiş çeşitli evlerde kalıyordu. Benim babamda onu misafir etmiş. Tapurun mezarlıklarının geçerken Kemaliye'den Tapurbaşına doğru ilk mezarda durdu. Bir Fatiha okudu. Orda bir kadı metfun idi. Sonra ileride benim babamın mezarına geldi orada bir Fatiha okudu ben içimden nasıl diye geçirirken babam hakkında dönüp iyi iyi dedi. Sonra peygamberimizin okçusu olarak söylenen yere gelince burada durup bir Fatiha okudu ve şöyle dedi buradan geçerken mutlaka bir Fatiha okuyun yalnız burada fazla durmayın, bu kabirde yatan zat celalli biridir." dedi.²²¹

2.2.2.2. Eren Baba mezarı

Eren Baba mezarı Yeşilyamaç'da bulunur. Köyün en üst tepesinde bulunan mezar diğer köylerden de görülmektedir. Büyüklerimiz burada gider dilek diler. Orada harman yeri varmış, ekin ekip biçen bu zat Cuma sela verildiği zaman oradan çıkar sela bitmeden o kadar mesafeyi kısa zamanda inermiş.²²²

Bu ziyaret ile ilgili mülakat yaptığım kişi, gençliğinden Kocaçimen köyünden bu mezara gidenlerin olduğunu kendisinin de gittiğinin ve dua ettiğinin söyledi. Çocuğu olmayanları burada adak adayıp kurban kestikten sonra dağıttıklarını kendileri yediklerinde ise paralarının verdiklerini söyledi.²²³

Kemaliye'nin mezarlıkları oldukça fazladır. Her mahallenin ayrı mezarlığı bulunmaktadır. Kimsesizler için garip mezarlığı bulunmaktadır. Mezarlıklarda ermeni mezarları olduğu gibi çok sayıda âlim ve değerli zatların kabirleri bulunmaktadır. Hoca Ali Efendi mezarı, Müezzîn Bekir gibi hocaların mezarları bulunmaktadır.

²²⁰ <http://www.okyay.gen.tr/sayfa.asp?id=8> 12.12.2012.

²²¹ Sebahattin Güldal, 1931 Kemaliye doğumlu, İlkokul Mezunu, Terzi.

²²² İsmet Akın, 1937 Yeşilyamaç Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli, Muhtar.

²²³ Muber İçeli, 1930 Kocaçimen Doğumlu, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı.

2.2.3. Ağaç Kültü

Kemaliye ilçesinde yer-su inanışları çerçevesinde ağaç kültürü de yaygındır. Kutsal olarak nitelendirilen ağaçlar türbe ve mezarların yanında olduğu gibi yer yer tek ağaca da rastlanmaktadır. Kemaliye ilçesinde ve köylerinde, hepsinde olmasa da ağaca ip, çaput bağlayarak dilek dileme uygulaması görülmektedir. Nevruzda ve hıdrellez de siyah gül ağacına ip bağlanır. Kudret camisinin yanında da ağaca da çeşitli amaçlarla ip bağlandığı bilinmektedir.

2.2.4. Taş Kültü

Kemaliye de taş önemli bir yer tutar. Kemaliye'nin dört bir yanı adeta kayalarla döşenmiş. Gökyüzüne bakacak fazla bir alan bulunmamaktadır. Bu kadar taş ve kayanın içinde elbette ki Taş yolu, Karanlık kanyon, Zincirli kaya, Poludin kayası, gibi önemli yerler bulunması kaçınılmaz. Bu kayaların içinde dışarıya çıkan su kaynakları ayrı bir güzellik katmaktadır. İşte bu kadar kayanın içinde çeşitli inançları ve uygulamaları ilçe de görmemiz mümkündür.

2.2.4.1. Taş yolu

Kemaliye ilçesi dışında belki, Taş yolu denildiği zaman çoğu insan için hiçbir şey ifade etmez. Ama bir Kemaliyeli için 1930'lardan beri gelen bir sevdadır. İstanbul'a giden gurbetçiler için özellikle yol yakınlaşacak diye yıllarca umut olmuştur. Ondan sonra ilçeye bağlı köy olan ve kara yolu bağlantısı başka ilçeye geçerek gelebilen köylüler veya kayıkla irtibat sağlayan Naver (Gümüşakar), Harmankaya, Dilli, Ağıllar... gibi köylere umut olmuştur. Rahmetli Recep Yazıcıoğlu Erzincan Valisi iken Atatürk döneminde başlayan bu yolu yapmaya karar verdiğinde kimse inanmamıştı. İstanbul ve Ankara'daki ve Kemaliyelilerin maddi ve manevi desteği ile tünele delinerek yol yapımına başladı. Taş yolunu gezdiğimizde her tünelin ağzında bir devlet erkânın ve Kemaliyeli hayırseverlerin adının yazıldığı göreceğiz. Taş yolu bittiği zaman karanlık kanyonun bu kadar gün yüzüne çıkacağını hiç düşünmemiştik. Belki de Türklerin Ergenekon'da nasıl dağların ardından çıktı ise Eğinlilerde taş yolunu delerek bir yeni bir sayfayı açtılar.

Taş yolu konusunda daha ince bir ayrıntı verecek olursak; Kemaliye'yi batı yönünde İç Anadolu'ya bağlaması düşünülen Taş yolu fikri bundan 135 yıl önce gündeme gelmiş ve ekonomik nedenlerle uzun süre gerçekleştirilememiştir. Aradan

geçen yıllara rağmen Kemaliye halkı bu düşünceden vazgeçmemiştir.1949 yılında Taş yolu için girişimler tekrar başlamış ve Erzincan Valiliğinin desteğiyle Kemaliye halkı tarafından Şırzı Köprüsünden itibaren ilkel yollarla ilk çalışmalara başlanmıştır. Kemaliye'nin Ankara -İstanbul yol güzergâhını 220 km kısaltan 8520 metrelik Taş yolu, 4722 metresi tünel, 3798 metresi yarma yol olarak özveriyle tamamlanarak hizmete sunulmuş olup, yol düzenleme çalışmaları yapılmaktadır. Taş yolu, Karasu nehri vadi tabanında yer alan Karanlık Kanyon'a ve bu coğrafyada yer alan kapalı eko-sistemdeki yaban hayatını da gözlemlemeyi sağlayan bir güzergâhtadır. Bu eşsiz yolda ilerlerken insanın gücünü, doğanın vahşiliğini ve güzelliğini, nehri dökülen akarsu kaynaklarını, Fırat'ın nehirden göle dönüşümünü ürkütücü akışını, yeşili, kahverengiyi, turkuazı, maviyi aynı anda tadacaksınız. Halk inanışlarından ziyade doğa sporu olarak kullanılan kanlık Kanyon da bulunmaktadır.

2.2.4.2. Zincirli kaya

Kemaliye ilçe merkezinde Taşdibi Mahallesi üst başındaki yamaçta bulunan Zincirli kaya, artık Kemaliye ile özleşmiştir. Dışarıda ilçeye gelen birisinin sorduğu yerlerden biridir. Kocaman yekpare kaya kütlesi üst anan kayadan ayrılıp düşünce yuvarlanıp bir yerde kalmış. Şehirde heyelanın olması ve ilçe tamamen meyilli olması ayrıca yerleşim yerinin tam ortasında olması zamanında Eğinlileri tedirgin etmiş, o kayanın dibini duvarlarla örmüşlerdir. Aslında zincir duvara örülen düzenli taş şeklinden verilmiş. 'Oraya isim zincirli kaya olduğu söylenip demir zincir yok diye postaneyi yapan müteahhit oraya sembolik zincir çekmiştir.' Şimdi gidip gördüğümüzde artık sembol halinde görülmektedir.²²⁴

Kemaliye belediyesi Zincirli kayaya doğru bir pratika yol inşa etmiş. Gelen ziyaretçilerin zincirli kayaya çıkıp oturarak ilçeyi yukarıdan seyrediyorlar.

O zamanda mahallede oturanlar, kaya düşecek diye tüm mahalleyi toplayıp boşaltmışlar. Yalnız 90 küsur yaşındaki kadın evini bırakıp çıkmamış. Tüm mahalle sakinleri ısrar etmelerine karşın aldırış etmeyip; 'Allah'ın dediği olur demiş.' Ve evden çıkmamış. Tabi kayanın düşeceğini düşünen mahalle sakinleri sabah gittiklerinde kayanın altına taşlarla örülü olduğunu görmüşler ve hayret etmişler. Zincir şeklinde kement benzediği için Zincirli kaya söylene gelmiştir.²²⁵

²²⁴ Bayram Kesimoğlu, 1969 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Memur.

²²⁵ Hatice Çobanoğlu, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur- Yazar Değil, Ev Hanımı.

2.2.4.3. Pulodin kayası

Kemaliye'nin en yüksek kayası olan 'Pulodin'de eski zamanlarda yılda iki kez haberleşme amacıyla ateş yakılmış. İlbaharda 'bahçelere su verildi.' Sonbahardaki 'sulama mevsimi sona erdi. Artık değirmenler su alacak' anlamına gelirmiş. Asırlardır haberleşme noktası olduğu için kültürel bir değer taşıyor. Çılban²²⁶ adetlerine göre ateş yakıldığı bu yüksek tepe de şu an ev bulunmaktadır. Ve Kemaliye gelen herkesin kesintisiz dikkatini çekmiş ve çekmeye devam edecek gibi gözüküyor.²²⁷

Kemaliye'nin eski bir yerleşim yeri olması sebebiyle ve ilçede taşların yapı malzemesi olarak kullanılması günümüze kadar birçok önemli eserin gelmesini sağlamıştır. Bunlardan bazıları; Roma Mezarlığı, ilçenin güneyinde, Fırat nehrinin içindeki taşlar üzerindedir. Pigan Kalıntıları, ilçenin kuzeybatısındadır. Roma, Bizans, Selçuklu dönemlerine ait kalıntılar vardır. Hasgel Kalıntıları, ilçenin doğu kesiminde, Roma döneminden günümüze ulaşan kalıntılardır. Arsanias Kalıntıları, kale, toplantı salonu ve kilise önemli yapılarıdır. Çoğu yıkık durumdadır. Kalıntılar Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Topkapı Kalesi, Ençiti (Topkapı) köyündedir. Dutluca köyü camisi, Minaresi Selçuklu özelliği gösterir. Son cemaat yeri sonradan eklenmiştir. Mescit bölümü orijinal özelliğini korumuştur. Kemaliye ilçesi Çat köyünde İ.Ö'ye ait 3000 yıllık antik mağaralar bulunmaktadır.²²⁸

Bunun yanı sıra taş yapının cami, mescit ve kilise ve hamamlarda kullanıldığının görmekteyiz. İlçe merkezde bulunun Taşdibi Camii, Orta camii, Dört yolağzı camii, hamamlar ve birçok tarihi çeşme halen varlığı sürdürmektedir. Eskiden kilise olan taş yapı ilçe merkezinde şu an Kemaliye'nin müzesi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca önceden kilise olduğu halde camiye çevrilen birçok köy camisi bulunmaktadır. Kemaliye ilçesi Başpınar kasabasının, tarihi varlıklarından, belki de en eski olan, İpek yolu üzerindeki "Rabat Kalesi" bölgenin görülmeye değer tarihi yerlerinden biridir. Kızılbayırdaki Gelincik Kayaları birer tabiat harikasıdır.

2.2.5. Su Kültü

Kemaliye ilçesinde kayaların arasından akan ve adeta gözlerimize bir doğa harikasının nasıl olması gerektirdiğini hissettirdiği sularımız baharda coşkun şekilde akmaktadır. İlçede önemli nevrüz Hıdırellez ve yağmur dualarında bu güzelliğim su

²²⁶ Çılban: Bahçelere verilecek olan suyun zamanını ayarlayan kişi.

²²⁷ Bortaçına, Azer, **Cömert Toprakların Masalı: Doğu Anadolu**, İstanbul, 2005, s.142-143.

²²⁸ Şimşek - Sezgin, age., s.674.

kaynaklarına çıkılmaktadır. Yöre halkı çeşitli dilek ve dualarını su kaynaklarının başında yaparlar. Kesilen kurbanlar burada ikram edilir. Çeşitli dua ve dilekler de buralarda yapılır.

2.2.5.1. Kadı gölü

Kemaliye ilçesinin merkezinden akan Kadı gölü ilçeye ayrı bir güzellik katmaktadır. Kadı gölü kayaların altından doğup Fırat'ın bir kolu olan Karasu'ya kadar akar. İlçenin sulama ve içme suyunun büyük bölümünü karşılar. Nevruz kutlamaları, Yağmur duası bu göze başında yapılır. 'Her yıl önceden Kadı gölüne baharın suyun coşkun zamanında bir kurban keserler ve fakirlere dağıtırlardı. Nedeni ise su, bu sene bir can daha almasın.'²²⁹

'Ben de Kadı gölü için kurban kesildiğini gördüm, diyebilirim. Kurban kesilmediği yıl bir çocuk suda boğularak kayboldu. Ardından kazalar oldu ve birçok ocaklar söndü. Belki bir tabu ama Kemaliye'de var. Kemaliye'de tabiat harikası denilebilecek diye Kadı gölü diye anılan bir su kaynağı bulunmaktadır. Hakkında eşitli Efsanelere konu olan bu su kaynağı Kemaliye'ye ayrı bir güzellik katmaktadır.'²³⁰

Bir başka mülakat yaptığım kişi ise, Kadı gölü adını suyun coşkun zamanı olan dönemde gruplar geçerken atı ile bu azgın sudan karşıya geçebileceğini söyleyen bir kadının suyu atını sürmeyi ve boğulmasından sonra buraya Kadı gölü adı verildiği söylenir.²³¹

2.2.5.2.Kırgöz

Güzel bir tabiat köşesi olan Kırgöz, çeşitli efsanelere de konu olan bir su kaynağıdır. İlçenin en önemli piknik alanlarından biri olup, yaz mevsiminde halkın en itibar ettiği alanların başında gelir. Kayaların arasından çıkan buz gibi suların yanında Kemaliye'yi tepeden gören ve doyumsuz bir manzaraya sahip olmasıyla ünlü olup, çevre il ve ilçelerden dahi piknik yapmaya gelenler dahi olmaktadır. Kırgöz ile ilgili efsaneyi bire bir görüştüğüm Abdullah Ataman'dan, Özden gazetesinde okuyucuları ile paylaştığı efsaneyi bende burada aynen aktarıyorum.

Hızır (a.s) kendilerine yerleşmek için uygun bir mekân arayışındaki kabileyle birlikte yolculuk etmektedir. Akdağ'ın önünden dolanıp Sarıdağ'a yönelirler.

²²⁹ Şaban obanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

²³⁰ Erzincan 1990 İl Yıllığı, Aydoğdu Ofset, Ankara, 1990.

²³¹ Şevket Gültekin, 1961 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Emekli ve Folklor Araştırmacısı.

Kırtıllık yamacından inerken yamacından inerken, bir mağaranın önündeki bir küçük su birikintisinin başında azık molası vermek isterler. Ancak, küçük kaynağın suları kirli olduğu için vazgeçerek, başka bir subaşı arayışına hazırlanmaktadırlar. O sırada, kafiye katılmış olan fakat kimliğini tam olarak bilmedikleri yol arkadaşları kafiye durdurur. Ardından hiç eksik etmediği Asa-yı muazzamasını kaldırıp kayalığın belirli birkaç kovuğuna dokundurur. Yoldaşları bu davranışa bir anlam veremeyerek; ‘sen ne yapıyorsun öyle?’ diye sorarlar. Hz. Hızır ise; ‘sessiz olun dostlar, sadece dinleyin ve bekleyin’ der. Üç beş dakika süren bir sessizlikten sonra, şiddetli bir uğultu ve sarsıntının ardından Asanın değdiği her kovuktan sular fişkırmaya başlar. Kafiledelikler fişkıran suları hayret ve sevinçle izlerken Hz. Hızır su ile konuşmaya başlar ve sorar: Neden geç kaldın? Dile gelen su cevap verir: ‘yolum uzundu, dört dağ uzun ve geniş dolanıp ancak gelebildim, kusura bakma.’ Hz. Hızır başka bir şey sormaz ve huşu ile eğilip, billur renkli ve soğuktan sudan birkaç avuç doya doya içer ve Yaradan’a şükreder. Yol arkadaşları şaşkınlık içinde olup biteni algılamaya çalışıp, su içmeyi bile düşünmedikleri ortamda Hz. Hızır onlara dönerek ‘hiç şaşırmayın bu sular size Yaradan’ımız tarafından bir armağan olarak bahşedildi. Büyük suya kavuşuncaya kadar üç bin arşınlık bir yolda zezem misali akacaktır. Burada yurt tutmanızın da uygun düşeceğine işaretidir.’ diye açıklama yapar ve şaşkınlık içindeki arkadaşlarının bir şey söylemelerine fırsat vermeden esasına dayanarak geldikleri Hıdırlık Bel’ini aşır, kısa sürede gözden kaybolur. Şaşkınlıktan adeta dilleri tutulan gurup, bir süre toplanarak bu gelişmeyi müjdelemek üzere heyecanla obalarına koşarlar. Olanı biteni heyecanla anlatırlar. Obada, artık herkes büyük mutluluk içindedir. Başta obanın bilge ak saçlıları olmak üzere, herkes suların fişkırdığı kayalığa koşar. Çılgınca billur gibi soğuk suları içerler heyecan ve sevinç nidaları ile vadiyi inletirler. Bir taraftan Yaradan’a hamd-ü sena lar ederken, öte yandan, suyu çağırıp getiren, kimliği bilinmeyen hayırsever kişiyi aramaya başlarlar. Ama bütün çabalarına rağmen bir türlü izini bulamazlar. Bu kutlu olayı değerlendiren obanın bilge büyükleri; mucize olarak yorumladıkları suyun fişkırmasını Yaradan’ın bir lütfu olduğu konusunda hem fikir olurlar, suyu çağırmanın da Allah’ın sevgili kulu, yardımsever Hz. Hızır’dan başkası olamayacağına iman ederler. Obada herkes, Yaradan’a hamd-ü sena, Hızır’a şükran sunmaktadır artık. Derken kısa sürede suyun çevresindeki 6-7 yamaçta obalarını kurarlar. Yerleşik düzene de geçerler. Zezem misali değerlendirdikleri billur suları, yaşamlarının temel unsuru olarak her türlü gelişme, imkân ve lüksü kendilerine sağlar.

Ancak gün gelir, nüfusları artar, giderek suları yetersiz olmaya başlar. Dolayısıyla da aralarında su paylaşımı konusunda çeşitli tartışmalar kaçınılmaz olur. Giderek herkesin beklentisi; Yaradan'ın himmetiyle Hz. Hızır'ın tekrar gelip, suyun miktarının arttırması yolunda yoğunlaşmaktadır. Sonunda beklenen gerçekleşir. Hıdırlık Bel'inden inen Hz. Hızır suların fişkırdığı kayalığa gelir. Elindeki Asasıyla eski dokunduğu kovuklar dâhil, toplam kırk kovuğa asasıyla yeniden dokunup, hep birlikte kırk ayrı kovuktan bol miktarda su fişkırmasını sağlar. Bu icraatı sırasında o mekânda bir âdemoğlu da bulunmaktadır. O zat, her gün su kaynağında nöbet tutan ve çağlayan sularla birlikte Yaradan'a ibadet eden, çevrede Pehlül(saf) olarak nitelendirilen, köyün divanesidir. Hz.Hızır'ı tanımıştır, ona gülümser sadece... Hızır Pehlül 'ün yanına yaklaşır ve ona; "Nasıl, Kırkgöz'ü beğendin mi? iyi oldu mu? Burayı sana emanet ediyorum. Yine bir yanlışlık olursa, buradan bana seslen, yine gelirim inşallah" der. Ve Pehlül'ün muhabbet dolu bakışları arasında, tekrar geldiği Hıdırlık Bel'ini aşarak gözden kaybolur. Pehlül ise köyüne dönüp, sık sık çıktığı köy başındaki en yüksek kayanın başına çıkarak, en güçlü sesiyle şu şekilde bağırmaya başlar:" oh, oh... Hızır geldi dokundu, pınar Kırkgöz oldu. Kırkgöz artık herkese yeter, gelin görün artık kavga yok. Oh oh oh..." Neredeyse hiç konuşmamasıyla tanınan sessiz sakin Pehlül'ün bu avazını duyan köy halkı hemen pınara koşarlar. Pehlül'ün doğru söylediğinin kayalığın 40 yerinden bol miktarda su fişkırdığının görüp, tekrar Yaradan'a hamd-ü sena, Hızır'a şükran sunarlar. Pehlül'ü de artık kutlu haber veren bir sofi olarak değerlendirmeye başlarlar.

Zamanla nüfusları çoğalır, ihtiyaçlar artar. Çeşitli etkilerle inançları da zayıflar ki artık su kavgası na başlarlar. Su için kan dökülür can verilir. Derken; bir kış mevsiminde Kırkgöz aniden kurur. Bir damla suya hasret kalırlar. Kar ve yağmur suları ile yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Bir taraftan yeni bir su kaynağı arama çalışması yaparken, öte yandan suların kesildiği günden beri 'sarı öküz-sarı inek' diye konuşarak çevrede dolaşan Pehlül' e de kulak vermekten kendilerini alamazlar. Köyün bilgeleri, 'belki Pehlül'e ayan olmuştur. Kırkgöze bir sarı öküz kurban edilmesini anlıyoruz.'" Diyerek su için, Yaradan'a niyaz için kurban hazırlığına başlarlar. Haziran'daki zamanın gündönümü de gelmiştir. Herkes Kırkgöz'de toplanır, törenle bir sarı öküz kurban verirler. Yaradan'a yakarırlar, gözyaşı dökerler ve evlerine dönerler. Ama Pehlül dönmez, Kırkgöz çevresinde mutad nöbetine devam eder. Gecenin yarısından sonra Ülger, Kervankıran, Çoban Yıldızları doğduğu esnada: Hz. Hızır'ın hıdırlık beli'nden

aşarak Kırkgöz'e indiğini, yine asasıyla kırk ayrı kovuğa dokunduğunu suların eskisinden daha gür fişkırdığını... Ayrıca kavgaların asıl nedeni, su taksimlerinin yapıldığı su çatındaki kayaları asasıyla düzelterip, her kesime eşit oranda su gitmesin düzenlediğine tanık olurken, öte yandan otlayan bir sarı ineği de suların yuttuğunu görünce, adeta dili tutulur. Pehlül, büyük bir korku ve panik içindedir. Bu sefer Hızır kendisi ile de konuşmamıştır. O nedenle yeis yaşamaktadır. Koşarak kan ter içinde köye ulaşır. Bu sefer haber vermek için yüksek kayaya çıkmaz. Köy ortasına gelir. Birden dilinin açıldığını algılar. Avazı çıktığı kadar yüksek sesle komşularına şöyle seslenir: “Ey ahali! Uykudan uyanın, kalkın köy ortasına toplanın. Size anlatacaklarım vardır.” der. Herkes bir anda Pehlül'ün etrafında toplanmıştır. Gördüklerini ve yaşadıklarını tek tek anlatır. Köylüler şaşkındır. Pehlül artık dile gelmiş bilge bir kişiliğe bürünmüştür. Anlattıkları da çok sevindirici, bekledikleri muhteşem yeni bir mucizedir. Pehlül önde köylüler arkasında Kırkgöze çıkarlar. Yeni duruma tanık olurlar. Yaradan'a sonsuz hamd-ü senalarını tekrarlar Hızır'a şükran ve aradaki ulak Pehlül'e de takdirlerini sunarlar.

O günden sonra artık su kavgası yapmazlar. Hızır'ın düzenlediği su taksim yönlerine el değdirmezler. Suların adil, hakça ve nimet değerlerini bilerek kullanmaya devam ederler. Her haziran ayında, zamanın gündönümünde Kırkgöz de suları için kurban keserler. Şükür duaları yaparlar. Kırkgöze, çevresine, su arklarına ve suların taksim yerlerine gözleri gibi bakarlar. El sürdürmezler ve hatta Kırkgöz ve çevresine her uğrayan kişi oradaki namazgâhta Yaradan'a yakarır ve dualarının da kabul olacağını bilerek huzur bulur. Kırkgöz bir kutsal mekân olarak korunur ve varlığını sürdürür. Kimse bu kurguyu ve düzeni o gün bu gündür bozmaz, bozmaya dahi yeltenmezler. Dünya su kültürüne öncülük etmiş, Anadolu Türk Kültürü Efsaneleri içinde Kırkgöz için çeşitli kaynaklarda böyle yazıyor.²³²

2.2.5.3. Çerez

İlçe merkezi ile Apçağa Köyü arasındaki yolun kenarında bulunan bu çeşmedeki su ilçe halkınca çok beğenilmektedir. Herhangi bir hastalığa iyi geldiği bilinmese bile ilçe halkınca özel ve güzel bir sudur. Çerez ayaküstü bir şeyler atıştırmak için ideal bir yerdir. Yandaki derenin iç kısmına girildiğinde ise yazın en sıcak günlerinde bile bir serinlik olması nedeniyle rağbet edilmektedir. İlçe merkezden buraya ramazan ayında

²³² Abdullah Ataman, 1948 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Gazeteci.

iftar için halk bidonlarını getirip su doldururlar. Bazen sıra bile olmaktadır. Şu an düzenlemiş ve aileler için uygun bir park olmuştur.

2.2.5.4. Ala mağarası

Buraya ismen Şırzı Ala mağarası denir. Çaldere köyüne giderken, sağ yamaç da yol üstündedir. Mağara ağzı yapılı değildir. İlk girişte bir hol vardır. Bu hölden birçok yollar ayrılır. Bu yoların hepsine gidilmez. Bir iki yol tercih edilir. Sürünürcesine eğilerek gidilen bu dehliz biraz sonra ferahlar ve salonlar, kapılar, sarkıtlar, göller ve tahmin edemeyeceğiniz manzara ile karşılaşsınız. Ala, İnsanların vücutlarında olan bir cins paraziter cilt hastalığının adıdır. Deri üzerinde olan lekelere 'Ala' denir. Eğinde gelenek olarak yüzyıllardan beri bu ala hastalığından kurtulmak için Alalılar, Ala mağaralarına giderek bu cilt hastalığından kurtulurlar. İhtiyar ya da sakat olup buraya gidemeyenlere bu mağaranın suyundan ve bu su ile beraber çamurundan getirterek bedenlerindeki ala mahallerine sürerlerse geçer. Ancak ala mağarasına yalnız alalılar gitmez. Bilhassa ilkbaharda suların coşkun zamanında halk çoğunlukla kadınlar kendilerine gaziler, piknikler tertip ederek kafiye katılanlar paylarına düşen börek, çörek ve çerezleri hazırlayarak yola koyulurlar. Bir bayram havası şenliği ile güle eğlene yorgunluk duymadan gidilen yolda uygun olan subaşı ve ağaç altında mola verilerek nevaleler açılır. Bir taraftan yenir, bir taraftan niyet tutulur, bir taraftan da ela gözlü türküsü söylenir.

Herkes dayanabileceği kadar yıkanır. Ala ve bütün hastalıkların geçtiği inancına vararak topluca mağara terk edilir. Bu mağaranın uzunluğu bilinmemektedir. Sedef hastalığına iyi geldiği söylenir. Ayrıca Kozlupınar (Hapanos) da Ala mağarası bulunmaktadır. Bu da aynı türdendir.²³³

2.2.5.5. Koçan şelalesi

Kemaliye 'nin Embiyabey ve Koçan mahalleleri üst başında, baharın belirli aylarında 150 metre kadar yükseklikten akan şelalenin muhteşem görünümü yöre insanının türkülerine, şiirlerine, manilerine ilham kaynağı olmuştur. Yanı başında yükselen tarihi ve dik tırmanma yolu ile şelalenin üst kısmına çıkılmaktadır. Bu üst

²³³ Gür, M. Hilmi, **Kemaliye (Eğin) de Ala Mağaraları**, Kemaliye Dergin Dergisi, S.3, s.131-132, Ekim-Kasım, 2006.

nokta Koçan Gabanı olarak adlandırılır. Buradan Hotar 'a (Hayvanların otlatıldığı yayla) ve yörenin en güzel su kaynaklarından Olukman'a ulaşmak mümkündür.²³⁴

Koçan şelalesi Kemaliye'nin bahçe mahallesine giderken yol üstündedir. Bahar mevsimlerinde şelale adeta çağlar, yazın suyu kesilir. Güzel bir görüntü oluşturur. Kemaliye'den gurbete gidenler eşlerine türkü mani yazarken burayı dizelerinde kullanmışlardır.

Evin hanımı, gurbet giden kocasına şöyle haber yollar;
Eğinin üstünde Zincirli kaya
Ağam benzer mah cemalin aya,
Gece gündüz yalvarayım Mevla'ya
İnşallah gelesin gelecek aya.

Kocası gelemeyecek, tabi eşine cevap yollar;
Koçana söyleyin bu yıl akmaya
Akıp akıp da yüreğimi yakmaya.
Benden selam söyleyin nazlı yâre,
Bu yıl da gelemem yola bakmaya.²³⁵

2.2.5.6. Horozgözü

Kemaliye'nin soğuk su çıkan yerlerinden birisidir. Dağın dibinden çıkması ve çıktığı yerin alt tarafının düzgün olması piknikçileri buraya getirmekteydi. Amma artık Kemaliye doğa sporları şenlikleri yapılmaya başladıktan sonra Dağcılık kulüpleri, horozgözü mevkiinde kamp yapıyorlar ve burada yakınında dağa tırmanıyorlar.

Ayrıca Kozlupınar Köyü'nde ulu pınar, Yeşilyamaç Köyü'nde Karayok Başı ve Aşağı Umutlu Köyü'nde ziyaret suyu gözesi Sarıçiçek yolu üzerinde Mazman çeşmesi bulunur. Mazman da önceden derin kuyular vardı su çekerlerdi. İki çocuk bu kuyuya düşünce bu kuyuyu kapatmışlardır.²³⁶

2.2.5.7. Güngörmez suları

Kemaliye ilçesinde bir de güngörmez suları meşhurdur. Buraların suları soğuk ve her mevsim akmaz. Kemaliye Ariki ve Mahle mevkiinde dabaz suyu denilen bu su

²³⁴ Şaban Çobanoğlu,1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

²³⁵ Hatice Çobanoğlu,1940 Kemaliye Doğumlu, Okur- Yazar Değil, Ev Hanımı.

²³⁶ Şaban Çobanoğlu,1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber.

hastalığa da iyi gelir. Tapur mahallesinde, Halılağa kabanı, deve gölünün üstünde karcinik suyu derler ve Buluta mahallesinde bulunan bu ile beraber bütün bu sulara Kemaliye’de güngörmez suyu denir.

2.2.5.8. Killik mağarası

Kemaliye ilçesi Sırakonak köyünde (Pegir) bulunur. Buradan deterjan yok iken kil alınır ve deterjanın kullanım alanlarında kullanılmış. Saçları uzattığı, gürleştirdiği söylenir.²³⁷

2.2.5.9. Ençiti (Topkapı) kaplıcası

Sıcak suyu olan ve yakın köylerin şifa niyetiyle geldiği yerdir. Baraj yapılıncaya su altında kalmıştır. Felçlileri iyi ettiği söyleniyor.

Kemaliye’deki diğer sular ile ilgili bilgiler; Taş yolunda Dilli deresi enteresan özellikleri olan yerlerdendir. Buranın yazın suyu çok azalıyor piknikçiler için güzel bir yer. Son zamanlarda burada çeşitli resim yazıları bulmuşlardır.²³⁸

Sırakonak köyünde karıncalık denilen hastalığa iyi gelen bir su vardı. Onun yanındaki toprakla çamur yapıp karıncalık olan yere sürülürse karıncalık geçerdi. Şu an orijinal hali kalmamıştır.²³⁹

Hüdü köyündeki dabaz suyu, dabaz hastalığına iyi geldiği gibi Venk ‘in Sorak suyu böbrek taşları için iyi geldiği söylenir. Kozlupınar’da bulunan Ulupınar’ın suyu böbrek hastalıklarına iyi geliyor.²⁴⁰ Çit köyünün içinden geçen Miran çayı, Çit köylülerinin ilçenin en önemli sebze üretilen yeri, Kekikpınar köyünde da ise alabalık çiftliğinin kurulmasına yardımcı olmuştur. Yuva köyünde papaz vaftiz suyu bulunur. Başpınar kasabasının da Rabat çayı doğal alabalığın merkezidir.

Kemaliye dağları, taşları ve sularının yoğun olduğu bir ilçedir. Dağ ve suyun iç içe olduğu yerlerde harika bir doğa manzarası ortaya çıkıyor. Dağın ve suların bol olması ilçenin havasının temiz tutuyor. Piknik alanları ve içme suyu yoğunluktadır.

²³⁷ Mehmet Keskingılıç, 1945 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

²³⁸ Şevket Gültekin, 1961 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Emekli ve Folklor Araştırmacısı.

²³⁹ Mehmet Mısırdalı, 1330 Sırakonak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.

²⁴⁰ Aytaç Demir, 1977 Erzincan Doğumlu, Lisans Mezunu, Memur.

2.2.6. Su, Taş, Ağaç Kültü ile İlgili Değerlendirme

Geleneksel tür dini içerisinde su da önemli bir dini anlam ve mahiyete bürünmüş, çerçevede su kaynağı, pınar, ırmak, göl gibi su ile alakalı oluşumlar kutsiyet kazanmışlardır. Böylece su, Türk din tarihi içerisinde karşımıza, her şeyden önce temizlik ve safiyet sembolü olarak çıkmaktadır. Orta Asya Türklerinde, Oğuzlarda, Sibiryaya ve Altayların Türk topluluklarında suyu ona tükürerek veya abdest bozarak kirletmek ve hatta onu temizlik aracı olarak kullanmak yasaktır. Mesela İbn Fazlan, Oğuzların suyu temizlik için kullanmadıklarının bildirmektedir. Çin kaynakları Cücenlerin de elbiselerini elleri ile yıkamadıklarını bildiriyor ki bunu da su kültürü ile olduğu düşünülmektedir. Göktürk ve Uygurların, Tamirin yanında Orhun, Selenga, Tola... gibi ırmakları kutsal saydıkları anlaşılır. Bunu gibi, Altay Türkleri ve Yakutlarında ırmakları kutsal bildikleri ve her ırmağın bir ‘izi’sinin bulunduğu inandıkları görülmektedir. İrtiş ırmağı, Kimeş ve Kıpçak Türklerince kutsal bilinmekte ve çok saygı görmektedir. Onan ve Kürelen nehirleri Cengiz Han ve Moğol hükümdarı için büyük önem taşımaktaydı. Kutsal sayılan bu ırmakların, suların ve göllerin balıkları avlamak ve onları yemek dahi yasak sayılmıştı.²⁴¹

Kemaliye ilçesinde subaşları kutsal sayılmıştır. Kurban olsun yağmur duası olsun nevrüzde olsun kadı gölü, küçük dere, Kırkgöz hep kullanılmıştır. Hastalıklara ise ala mağarasının suyu dabaz suyu şifa olarak kullanmışlardır.

Geleneksel Türk dini içerisinde tabiat kuvvetlerine inanç çerçevesinde ‘orman ve ağaç kültürü’ de önemli yer tutmaktadır. Taş evlerinde içinde kullanılan ağaçlar bulunmaktadır. Hakanın soyuna dikilen kayın ağaçlarıyla ‘tanrılık ve kutlu orman’ meydana getirmişlerdir. Esasen Türklerde ‘kayın ağacının önemli bir yeri vardır. Kamların üzerlerine sembol ettikleri güneş, ay, yıldız, şimşek sembolleri yanı sıra şaman ayinlerinde önemli birde yer tutar. Yakutlar karaçam kutsiyet atfediyorlar. Çocuğu olmayan kadınlar onun karşısında dua ediyorlardı. Uygur, Oğuz ve Dede korkut da ağaçlara ait efsaneleri görmemiz mümkündür.²⁴²

Altaylılar, dualarında ona ‘bay kayın’ diye hitap etmektedirler. Uygur efsanelerinde hakanların ağaçtan türediği belirtilmektedir. Oğuz destanların, Kıpçakların ağaçtan türediğine dair izler vardır.²⁴³ Türklerde kutsal Ötüken Dağı

²⁴¹ Günay - Güngör, age., s.78.

²⁴² Günay - Güngör, age., s.75.

²⁴³ Adam, age., s.144-145.

ormanla kaplıdır. Ve ‘Ötüken Yıış’ (Ötüken Ormanı), Göktürk ve Uygurlarca kutsal bilinmektedir.²⁴⁴

Türkler dağların Tanrı’nın makamı olduğuna inanmışlardı. Yüksek dağ tepelerinin göğe yakın olması bu inanın kaynağı sayılmaktadır. Bundan dolayı her dağın kutsal bir dağı olmuştur. Gök Tanrı ya kurbanlar burada kesilmiştir. Ötüken ve Tanrı Dağı’nın dağlar arasında özel bir yeri vardı.²⁴⁵

Sibirya’nın en kuzeylerinde yaşayan ve yüzyıllar boyunca, hiçbir yabancı görmeyen yakut Türklerinin bu efsanesinde de ağacın sesler çıkardığı ve içinde de bir ‘Ana-Tanrı’nın bulunduğu, açık olarak görülmektedir. Bazı Türk efsanelerine göre bu ‘Ana-Tanrı’ zaman zaman ağaçtan çıkıyor ve göklerde geziniyordu.²⁴⁶

Kemaliye dediğimiz gibi daha çok halkın geçim kaynağı olan dut, ceviz, badem ve yay kullanımında olan ardıç dışında kesimde kullanılan meşe çam ağaçları da bulunmaktadır. İlçede ağaçlandırma ve orman yapımı var. Asırlık çınarlar bulunmaktadır. Zaten ilçeye güzel bir yeşillik görüntüsü kattığı için ilçede ağacın çok değeri var. Ayrıca bazı köylerde ağaçlara dilek dilemek için ip asıldığını Eski Türk geleneklerinin bir devamı görebiliriz.

Geleneksel Türk dini içerisinde kutsal bir anlam ve öneme sahip oldukları anlaşılan taş ve kayalarında olduğunu görüyoruz. Türklerde kendilerine kutsallık atfedilen taşlar olarak ‘balbal’ları ile y ada yahut yağmur taşına işaret etmek gerekir. Oğuzların çok bereketli bir pınarın yanındaki kayayı ululadıklarını Biruni’den öğreniyoruz.²⁴⁷

Türk efsanelerinde geçen kutlu kaya, önemli bir yer tutmaktadır. Türkler taşlarla ilgili, ilaç ve şifa, çocuk doğurmak veya aksi olarak, nesep tayini, tılsım, sihir, uğur dilek adak için, yemin için yağmur için, kar yağdırmak v.b. uygulamaları görmekteyiz.²⁴⁸

Bunları hepsini ilçede görmesek de bazı inançlar vardı. Gerçekte Türklerde ‘dağ kültü’ gök tanrı inancı ile ilgilidir. Orta Asya dağlarının adları mübarek, mukaddes, büyük ata büyük hakan gibi anlamları içeren Han Tanrı, Buztağata, Iduk, Ata, Kuttağ ve benzeri isimlerle anılmışlardır. Eski Türklerde dağlara bu adları vermeleri animist bir anlayışın kişileştirilmek suretiyle kutsallaştırmaktır. Efsaneler, Eski Türklerde dağların,

²⁴⁴ Güngör, Harun, **Yaşayan Dünya Dinleri; Eski Türk Dini**, İstanbul, 2007, s.533.

²⁴⁵ Adam, age., s.144.

²⁴⁶ Ögel, Bahattin, **Türk Mitolojisi, İstanbul**, 1971, s.96.

²⁴⁷ Günay - Güngör, age., s.79.

²⁴⁸ Tanyu, Hikmet, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara,1987, s.38.

insanları gibi konuşan, duyan, hatta evlenip çocuk sahibi olan ruhsal varlıklar şeklinde tasavvur edilerek kutsallaştırıldığını bildirilmektedir.²⁴⁹

Kemaliye’de Zincirli kaya, Kudret camisi, Pulodin kayası halkın önemsendiği yerlerdir. Bunlar ile ilgili çeşitli inanışlar Türklerin taşlara verdiği önemden ileri geldiği söylenebilir.

2.3. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları

Her toplumda olduğu gibi Kemaliye ‘de de hayvanlar ile ilgili bazı inançları görmek mümkündür. Bazen bir uğursuzluk bazen de uğur getirdiğine inanılan havyan inanışları mevcuttur. Bunları şöyle sıralarsak daha uygun olur.

- Baykuş öterse mahalle de ölü olur.
- Ev yılanı öldürülürse eşi gelir intikam alır.
- Kurbağa tutan elde siğil olur.
- Yılan görüldüğünde ‘şahmeranın başı için geldiğin yere dön’ denilirse yılan geldiği yere geri döner.
- Yılan hakkında konuşulursa düşman seni konuşuyor denilir.
- Eğer kara kedi iki kişi arasından geçerse ayrılık olur.²⁵⁰
- Önünden siyah beyaz, alacalı kedi geçerse o gün iyi haber alınır.
- Katır beddualı hayvandır. Bu nedenle yavru yapamaz. Hz. İbrahim ateşe atıldığı zaman odun taşımıştır.
- Kedi kendi yüzünü yalarsa misafir gelecek.
- Köpek olan eve melek girmez.
- Kurt, kıyamete kadar yaşayacağı söylenir. Halk arasında ‘it ile alamete, kurt ile kıyamete kalasın.’bedduası buradan gelir.
- Tavuk, horoz gibi öterse başı kesilip dama asılır, iyi saymazlar.
- Örümcek, Hz. Muhammed’in (s.a.v)mağarasının önüne ağ ördüğü için öldürülmesi günah sayılır.²⁵¹
- Güvercin olan evde felç hastalığı olmaz.
- Yılan öldürülüp yakılırsa yağmur yağarmış.
- Bir kişinin önüne tavşan çıkması uğursuzluk, tilki çıkması uğurludur.²⁵²

²⁴⁹ Güngör, *Yaşayan Dünya Dinleri; Eski Türk Dini*, s.532.

²⁵⁰ Nermin Doğan, 1979 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

²⁵¹ Serap Çobanoğlu, 1974 Narman Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

Kemaliye’de yapılan kapı tokmakların üzerinde çeşitli hayvan figürleri bulunmaktadır. Akrepliler, bu musibet hayvanın evden içeri girmemesi için, kartal, kuğu, ördek motifleri gurbetten tez haber gelmesi, gibi çeşitli inançlar vardır.²⁵³

Kemaliye ilçesi Ocak köyünde yaptığım mülakatta tavşanın hayızlı bir hayvan olması sebebiyle eti yenmediği öğrendik. Turna kuşuna Hz Ali’nin sesi olduğuna inanıldığı için önem verilir. Geyik boynuzunda koyucu olduğu için evlerin içine bazen de kapının önünü asılır.²⁵⁴

2.3.1. Hayvanlar ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türk milleti zaten hayvan inanışlarının en yaygın olduğu toplumlardandır. Ergenekon’dan başlayan efsane ve günümüze kadar kurulan devletin bayraklarındaki hayvanlar olması ve On iki hayvanlı Türk takvimi bunun birer göstergesidir. Türkler, göçebe bir millet olduğu için avcılık özelliği vardı. Dağlık bir yer olan Kemaliye’de hayvanlarla ilgili inanışların olmaması imkânsızdır. Kemaliye avcılıkla uğraşanların evlerin önünde ve evinin içinde geyik boynuzu asılı görebilirsiniz. Tavşan ayağını da soba önü temizliği için kullanılır. Türklerdeki hayvanlarla ilgili inanışları Kemaliye’de görmemiz mümkündür.

Eski Türklerden İskitlerde, geyiklerin ve domuzların çene kemiklerini evlerine asarlar ve böylece kemiklerin içindeki ruhların yaşayanları kendine çekeceğine inanılır. Bu gibi Orta Asya ve Ön Asya’ya kadar yayılan hayvan üslubu geniş bir coğrafyaya yayılmış insanların tabiatüstü kuvvetler karşı olan eğilimlerinden çıkmıştır.²⁵⁵

2.4. Diğer Halk İnanışları

Her toplumda olduğu gibi Kemaliye çeşitli düşünce ve bilgilerden dolayı asırlarca inanılan bazı inanç ve uygulamaları görmemiz mümkündür.

Bunları şöyle sıralayabiliriz.

- Akşam ev süpürülmez, evin kısmeti kaçar. Süpürülürse süpürgenin ucu yakılır.
- Ayaklar üzerine çömelerek otururken yemek yenirse şeytan alttan çeker.
- Eşiğe basılmaz, üzerinden atlanır. Basanın kısmeti kapanır.
- Her sabah erkenden evin sokak kapısını eve kısmet girsin diye açılır.

²⁵² Nurettin Özerdal, 1935 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Marangoz.

²⁵³ Bortaçına, age., s.154.

²⁵⁴ Yılmaz agtez., s.37.

²⁵⁵ Durmuş, İlhami, **İskitler(Sakalar)**, Ankara, 1993, s.93

- Karınca dadanan eve devlet gelir.
- Kışlık yiyecek küplerine bereket getirsin diye karaca konur.
- Karınca yuvasının toprağı kilere, cüzdana ve iş yerine serpilirse bereket gelir.
- Kaza ile su dökülürse o eve yağ gelecek demektir.
- Makas boş yere açılıp kapanırsa kavga çıkar.
- Terliğin tersine dönmesi uğursuzluktur.
- Yemekten sonra eller birbirine sürülürse yemek inkâr edilir.
- Bir tel saç ayrılıp alına düşerse o kişiye haber gelir.
- Vücudun aniden ürperirse Azrail yokladı, derler.
- Sağ yüz ateş basarsa iyiliğı, sol yüzü ateş basarsa kötülüğü söylüyorlar, demektir.
- Akşam ezanından sonra ev süpürülürse evi cinler basar.
- Akşam ezanından sonra sokakta oynanmaz yerler mühürlenir.
- Gece aynaya bakan delirir.
- Yağmur özellikle nisan yağmuru berekettir.
- Ala mağarasının suyu ile yıkanılırsa ala hastalığı iyileşir.
- Eldeki siğilleri sebebi olan kimse okur ve ibrişimle bağlayarak iyileştirir.
- Kabakulak olan çocukların yüzüne, sebebi olan kimse yazar.
- Kızamık olan hastaya kırmızı giydirilir.
- Sarılık olan çocuğun yüzüne sarı yazma örtülür. Sarı elbise giyindirilir. Sarılığı kesilir.
- Yanaklarından çok öpülen çocuk ağzının suyunu tutamaz.²⁵⁶
- Çayın üzerine çay çöpü çıkarsa misafir gelir veya yolcu gelir.
- Eğer kirpik düşerse misafir gelecek demektir. Onun koynuna korsan sıcak günde yoksa soğuk günde gelir.
- Çocuğun üstünden atlanırsa boyu kısa kalır.
- Eğer çocuk başını yere koyar iki bacağıının arasından arkasına bakarsa eve misafir gelecek demektir.
- Bir evde dolma pişerse misafir gelecek, derler.

²⁵⁶ Serap Çobanoğlu, 1974 Narman Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı; Sacide Torun, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Emekli, Ev Hanımı.

- Kaza ile kırılan cam ,bardak ,tabak..vs kaza, bela, nazarı, gözü üstümüzden alır.
- Bıçak elden ele verilirken, ya bıçağın sapına tükürülüp verilir ya da bıçak yere konur alacak yerden bıçağı alır. Eğer direk verilirse ikisi kavga edecek demektir.
- Kulak çınlarsa biri sizi kötü anıyor demektir.
- Sağ elin içi kaşınırsa para gelir, sol elin içi kaşınırsa para gider.
- Eğer ayağın altı kaşınırsa yolculuk var demektir.
- Sol göz seğirmesi kötü, sağ göz seğirmesi iyi sayılır.
- Ebemkuşağının altından geçen kız erkek, erkek kız olur.
- İki bayram arasında nikâh olmaz.
- Havaya, suya ve toprağa cemre düştükten sonra havalar ısınır.
- Gece sakız çiğnenince ölü eti çiğnenmiş olur.
- Gece tırnak kesilmez.
- Yazın ayva, aluç, darun, meşe palamutu, çok olursa kış çetin olur.
- Yıldız kayarsa bir adamın ömrü kaydı denilir.²⁵⁷
- Kadının yolda erkeğin önüne kesmesi uğursuzluktur.
- Kapının önünde oturan kişi iftiraya uğrar.
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikilirse o kişinin kısmeti bağlanır.
- Ekmek kırıntılarını yere atmak, ayakla çiğnemek evin bereketini götürür.
- Akşam soğan yene yere melek gelmez.
- Akşam ıslık çalmak günahdır. Cinler gelir.²⁵⁸

²⁵⁷ Şaban Çobanoğlu, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Berber; Hatice Eser, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.

²⁵⁸ Nurettin Özerdal, 1935 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Marangoz.

SONUÇ

“Kemaliye İlçesinde Yaygın Halk İnanışları" adlı tezimizin giriş kısmında Kemaliye'nin isminin tarihinden başlayarak tarihini ve günümüzdeki yerini inceledik. Halk inanışları olan doğum, evlenme ve ölüm gibi durumlarının yanı sıra, yaygın olarak devam eden tabiat ile ilgili güneş ve ay tutulması, Nevruz, Hıdırellez, türbe ve ziyaret yerleri, su, taş, ağaç ve hayvan inanışları hakkında ilçe genelinde bilgi vermeye çalıştık.

İlçede yoğun bir kültürel miras olduğu ve bunun halen devam ettiğini görmekteyiz. Eğinlilerin diğer bir özelliği bu ilçeden göçen insanların memleketlerini bırakmayıp devamlı ziyaret etmeleri ve kültürlerinin arkasında olmalarıdır. Kendine özgü folklor, türkü, mani ve birçok deyişi bulunan ilçe zengin bir kültürel mirasa sahiptir. İlçede Ermeni ve Müslümanların yıllarca beraber yaşamaları belli bir kültüründe kaynaşmasına neden olmuştur. İlçe her ne kadar Erzincan iline bağlı ise de kültürel olarak Elazığ ilinin kültürüne daha yakındır. Çünkü Kemaliye yıllarca Elazığ'a bağlı kalmış ve oranın kültürü ile özleşmiştir.

Kemaliye, ipek yolu geçtiği zamanlarda çok büyük bir ticaret merkezi iken yolların yapılması, dersim olayları ve yangınlar sonrası insanların gurbete gitmeleri ilçe nüfusunu azaltmıştır. 40.000 civarı bir nüfusu olan ilçenin 2.000 gibi küçük bir rakama düşmesi bir gerçeği de göz önüne sermektedir.

Kemaliye de yaptığım çalışmada, doğum evlenme ölüm olaylarını incelerken eğin kültürünün ne kadar köklü bir yapısı olduğunu gördük. İkinci bölümümüzün içeriği tabiat ve ziyaret konularını araştırırken zorluk yaşadım. Çünkü unutulmaya yüz tutan konulara vakıf olmak oldukça zor görünüyor. Yörede su, ağaç ve taş kültü ile ilgi önemli unsurları olduğunu gördük.

Hayatın geçiş safhaları olan doğum, evlenme ve ölüm gibi devam eden inançlarla ilgili değerlendirme yaparken eski Türklerden ne kadar etkilenilmiş olduklarını ve uygulamalardaki benzerlikleri bulmaya çalıştım. Tabiat ile ilgili, güneş ay, yağmur, Nevruz, Hıdırellez'deki inanışları, araştırdım. Kemaliye halkının türbe, mezar gibi ziyaret yerleri hakkındaki düşünceleri ve davranışları, hayvanlar ve diğer halk inanışlarını ortaya koymaya çalıştık.

BİBLİYOGRAFYA

1. Kaynak Eserler

- ACIPAYAMLI**, Orhan, *Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara -1974.
- ADAM**, Baki, *Dinler Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Ofset Yayınları, Eskişehir-2009.
- AKSİN**, Ahmet, '1832-1840 Tarihli Eğin Şer'iyeye Sicili'nin Belge Özetleri', Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C.17, S.1. Elazığ-2007.
- ; XIX Yüzyılda Eğin, Kültür Yayınları, İstanbul-2003.
- ALBAYRAK**, Nurettin, *Folklorumuz ve Erzincan*, Ermat Matbaacılık, Erzincan-1983.
- ALPER**, Berrin, 'Kemaliye (Eğin) Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Araştırma', Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul-1990.
- ARIKAN**, Zeki, *Eğin Kasabasının Tarihsel Gelişimi*, Ankara-2002.
- ATAİBİŞ**, Hüseyin, *Hıdır Abdal Delisiz, Yol Çalışmaz Olmaz*, Mart Ofset, İstanbul-2006.
- BİANCHİ**, Ugo, *Dinler Tarihi Araştırma Yöntemleri*, Geçit Yayınları, Kayseri-2009.
- BİLMEN**, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, (Çeviren: A. Fikri Yavuz), Sarmaşık Yayınları. İstanbul-1998.
- BORTAÇINA**, Azer, *Cömert Toprakların Masalı: Doğu Anadolu*, Ekin Yayınları, İstanbul-2005.
- CAFEROĞLU**, Ahmet, *Kaşgarlı Mahmut*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1970.
- CHALLAYE**, Felicien, *Dinler Tarihi*, (Çeviren: Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul-1963.
- CİN**, Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Konya-1998.
- ÇAY**, Abdulhaluk, *Türk Ergenekon Bayramı: Nevruz, Türk Kültürünü Araştırma*, Enstitüsü Yayınları, Ankara-1993.
- ÇELEBİ**, Evliya, *Seyahatname*, (Çeviren: Yücel Dağlı, S.Ali Kahraman), C.III., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-1966.
- DEMİRSOY**, M. Sadık, *Kemaliye'den Esintiler*, Akademi Yayınları, İstanbul-2011.
- DOĞAN**, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlüğü*, Acar Matbaası, İstanbul-2001.
- DURMUŞ**, İlhami, *İskitler(Sakalar)*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara-1993.
- ERGİN**, Muharrem, *Orhun Abideleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1970.

- ERZİNCAN** iL Yıllığı, Aydoğdu Ofset, Ankara -1990.
- EGELİFE** Dergisi Özel Eki, 'Erzincan', Mayıs -2010
- GENÇOSMAN**, Kemal Zeki, *Türk İsimleri Sözlüğü*, (Önsözü), Tempo Yayınları, İstanbul-1975.
- GÜNAY**, Ünver-**Güngör**, Harun, *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Rağbet Yayınları, İstanbul-2009.
- GÜNGÖR**, Harun, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kum Saati Yayınları, İstanbul-2008.
- ; *Yaşayan Dünya Dinleri*, Eski Türk Dini Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul-2007.
- GÜNAY**, Ünver; **KÜÇÜK**, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ankara-1993
- GÜR**, M. Hilmi, *Kemaliye (Eğin)' de Ala Mağaraları*, Kemaliye Dergin Dergisi, S.3, s.131-132, Ekim-Kasım, 2006.
- GÖKAP**, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1970.
- ; *Türk Medeniyet Tarihi*, İstanbul- 1936
- İNAN**, Abdülkadir, *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul-1976.
- ; *Makaleler ve İncelemeler*, C.I., Türk Tarih Kurumu Bas. Ankara-1987.
- ; *Tarihte Bugün ve Şamanizm Materyaller ve -Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara -1986.
- KABATAŞ**, Feyzullah, 'Rize ve Çevresindeki Yaygın Halk İnanışları', (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dinler Tarihi Yüksek Lisans Tezi), Elazığ-2006.
- KALAFAT**, Yaşar, *Türk Halk İnançlarında Renkler*, Berikan Yayınları, Ankara-2012.
- ; *Türk Kültürü Halklarda Hz. Hızır'dan Sultan Nevruza*, Berikan Yayınları, Ankara-2011.
- ; *Altaylardan Anadolu'ya İnanç Göçü*, Berikan Yayınları, Ankara-2012.
- KARAHAN**, Memduh, *Tuğlu Köyü*, Murat Ofset, İstanbul-1993.
- KAŞGARLI**, Mahmut, *Divan-ı Lügati't Türk*, (Derleyen; Besim Atalay), Ankara-1999.
- KOÇOĞLU**, Kıyasettin, *21. Yüzyıl Türkiyesinde Hurafeler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara-2008.

MERGİNANİ, Ebu Bekir, *El- Hidaye*, (Tercüme:Ahmet Meylani), Kahraman Neşriyat, İstanbul-2005.

OSMANOĞLU, Muhammed, *Bidat ve Hurafeler*, Yasin Yayınları, İstanbul-2009.

ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları II*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1971.

-----; *Türk Mitolojisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1971.

-----; *Türk Kültür Tarihi*, Ankara-1991.

ÖZAYDIN, H. Faik, *Kemaliye (Eğin)*, I. Kemaliye Panayır Broşürü, Kardeş Matbaası, ANKARA-1970.

ÖZEL, Necati, *Kemaliye Dergin Dergisi*, Günsar Matbaacılık. İstanbul- 2007.

ÖZGÜL, Mustafa, *Eğin Türküleri ile Yaşayan Adam*, Kültür Yayınları, Ankara-1985.

ÖZGÜNAYDIN, Lütfi, *Taşyolu Eğin Öyküleri*, Mozaik Yayınları, İstanbul-2004.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Türk Tarihinden Yapraklar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1969.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet, *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara-1966, C.XIV

PASİN, Hidayet, *Erzincan Tarihi*, Kardeş Matbaası, Erzincan-1962.

PEKTAŞ, Kadir, *Kemaliye (Eğin) 'de Türk Mimarisi*, TŞOF Matbaacılık. Ankara-2006.

SAKALLIOĞLU, Hüsamettin, *Tarih İçinde Kemaliye (Eğin)*, (Erciyes Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi), Kayseri-1994.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul- 1983.

SEHLİKOĞLU, Tahir, *Kemaliye Dergin Dergisi*, Akademi Yayınları, İstanbul-2007, S.5.

-----; *Kemaliye Dergin Dergisi*, Akademi Yayınları, İstanbul-2007, S.6.

SÖZEN, Metin, *'Kemaliye' Çekül Vakfı Adına*, Ankara- 2002.

ŞAHİN, Tahir Erdoğan, *Erzincan Tarihi*, Ermat Matbaacılık, Erzincan-1987.

ŞENTÜRK, Lütfü; **YAZICI**, Seyfettin, *Diyanet İslam İlmihali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara-2001.

ŞEKER, Mehmet, *Türk Medeniyet Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Ofset Yayınları, Eskişehir-2009.

ŞİMŞEK, Mehmet; **SEZGİN**, Hazım, *Her yönüyle Kemaliye 'Eğin'*, T.C. Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayınları, İstanbul-1996.

- TANYU**, Hikmet, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara-1987.
- TÜRKDOĞAN**, Orhan, *Türk Ailesinin Genel Yapısı*, İstanbul-2002.
- UÇAR**, Mustafa, *Erzincan Örf ve Adetlerimizden Bir Adet*, Erzincan Belediyesi Yayınları, Erzincan-1998.
- URAZ**, Murat, *Türk Mitoloji*, İstanbul-1992.
- UZUN**, Yılmaz, *Gurbetten Silaya Beşibirlik*, İstanbul-2003.
- YAVİ**, Ersal, *Doğu Anadolu ve Erzincan*, Erzincan İl Özel İdaresi, Ankara -1994.
- YILMAZ**, Şaban, '*Hıdır Abdal Sultan Tekkesine Bağlı Ocak Köyü Halk İnanışları*', (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dinler Tarihi Yüksek Lisans Tezi), Elazığ-2008.
- ZERRİN**, Günal, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, Nobel Yayınları, Ankara-2006.

2.Kaynak Şahıslar

- AKIN**, İsmet, 1937 Yeşilyamaç Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli, Muhtar.
- ATAMAN**, Abdullah, 1948 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Toybelen Köyü, Gazeteci.
- AYDOĞAR**, Rukiye, 1970 Refahiye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Ev Hanımı.
- AYDOĞAR**, Ferit, 1966 Refahiye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Memur.
- BAYRAK**, İsmail, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Taşdibi mahallesinde, Marangoz.
- CEYLAN**, Emin, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Dört yolağzı Mahallesi, Emekli, Muhtar.
- ÇOBANOĞLU**, Hatice, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur- Yazar Değil, Koçan Mahallesi, Ev Hanımı.
- ÇOBANOĞLU**, Serap, 1974 Narman Doğumlu, İlkokul Mezunu, Koçan Mahallesi, Ev Hanımı.
- ÇOBANOĞLU**, Kadriye, 1933 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil Koçan Mahallesi, Ev Hanımı.

- ÇOBANOĞLU, Şaban, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Koçan Mahallesi, Berber.
- ÇOLAKGİL, Sevim, 1943 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Ev Hanımı.
- DEMİR, Aytaç, 1977 Erzincan Doğumlu, Lisans mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Memur.
- DEMİRPOLAT, Mehmet, 1946 Yukarı Yuvacık Doğumlu, İlkokul Mezunu, Ocak Köyü, Emekli.
- DOĞAN, Nermin, 1979 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Sandıkbağı Mahallesi, Ev Hanımı.
- EĞİTMEN, Yavuz, 1955 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Halılağa Mahallesi, Emekli.
- ERİMRE, Hatice, 1940 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, İshakpaşa Mahallesi, Ev Hanımı.
- ERİMRE, Metin, 1950 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Halılağa Türkmen Mahallesi, Bakkal.
- ERİMRE, Sevgi, 1965 Karakoçlu Köyü Doğumlu, Halılağa Türkmen Mahallesi, Ev Hanımı.
- ESER, Hatice, 1960 Erzincan Doğumlu, İlkokul Mezunu, Naip Mahallesi, Ev Hanımı.
- GÜLDAL, Sebahattin, 1931 Kemaliye doğumlu, İlkokul Mezunu, Tapur mahallesi, Terzi.
- GÜLER, Mustafa, 1942 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilya İmalatçısı.
- GÜLTEKİN, Şevket, 1961 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Emekli ve Folklor Araştırmacısı.
- GÖLBAŞ, Battal, 1942 Malatya Doğumlu, İlkokul Mezunu, Tapur Mahallesi, Emekli.
- HAVAYASOR, Fatih, 1981 Ağrı Doğumlu, Lise Mezunu, Başpınar Köyü, İmam-Hatip.
- KARACA, Yusuf, 1949 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Hastane Caddesi Serbest Meslek.
- KARAMAN, Cevat, 1933 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Arika Mahallesi, Emekli.
- KARAMÜRSEL, Kamil, 1943 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Apçağa Köyü, Tedaş Emekli.

- KAYA, Berna, 1986 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Ev Hanımı.
- KAYA, Bünyami, 1978 Kelkit Doğumlu, Ön lisans mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, İmam-Hatip.
- KESİMOĞLU, Bayram, 1969 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Memur.
- KESİMOĞLU, Yaşar, 1932 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Tapur Mahallesinde, Manifaturacı
- KESGİNKILIÇ, Mehmet, 1945 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Arika Mahallesi, Muhtar
- KILTORBA, Bedir, 1939 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Genççağa Mahallesi, Muhtar, Terzi.
- KILTORBA, İbrahim, 1982 Kemaliye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Genççağa Mahallesi, Güvenlikçi.
- KOÇ, Şaban Ali, 1978 Mersin Doğumlu, Lise Mezunu, Yeşilyamaç Köyü, İmam Hatibi.
- MISIRDALI, Mehmet, 1330 Sırakonak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Emekli.
- OLGUNÖZ, Mustafa 1960 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Taş Ustası,
- ONAY, Yakup, 1958 Harmankaya Köyü Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Esertepe Köyü, Emekli.
- ÖZERDAL, Nurettin, 1935, Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çevlik Mahallesi, Marangoz.
- ÖZKAYA, Nurettin, 1958 Ocak Köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Kahve İşletmecisi.
- ÖZPAN, Ahmet, 1968 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Naip Mahallesi, Fırıncı.
- ÖZPAN, Dilşat, 1980 Kemaliye Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Dört yolağzı Mahallesi, Güvenlikçi.
- ÖZPAN, İsmail, 1951 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Dört yolağzı Mahallesi, Emekli.
- ÖZPAN, Nurten, 1972 Apçağa Doğumlu, İlkokul Mezunu, Naip mahallesi, Ev Hanımı.
- ÖZTÜRK, Sevgi, 1975 Manisa Doğumlu, Lise Mezunu, Tapurbaşı Mahallesi, Ev Hanımı.
- ŞENEL, Mehmet Tefik, 1946 Kemaliye Doğumlu, Lise Mezunu, Taşdibi Mahallesi, İlçe Nüfus Müdürü.

- TATLI, Hamza, 1944 Ocak köyü Doğumlu, İlkokul Mezunu, Mobilyacıktan Emekli.
- TORUN, Sacide, 1943 Ergü Köyü Doğumlu, Kız Enstitüsü Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Emekli, Ev Hanımı.
- YAKAR, Hanife, 1963 Kemaliye Doğumlu, İlkokul Mezunu, Genççağa Mahallesi, Ev Hanımı.
- YAZICI, Tülay, 1981 Erzincan Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Dört yolağzı Mahallesi, Ev Hanımı.
- YETİŞİR, Halil, Harmankaya Köyü Doğumlu, Ön Lisans mezunu, Genççağa Mahallesi, Emekli İmam Hatip.
- YILDIRIM, Hatice, 1988 İliç Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Hacı Yusuf Mahallesi, Ev Hanımı.
- YILDIRIM, Şafak, 1960 Kemaliye Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Naip Mahallesi, Ev Hanımı.
- YILDIZ, Nurten, 1981 Yozgat Doğumlu, İlkokul Mezunu, Naip Mahallesi, Ev Hanımı.

3.İnternet Kaynakları

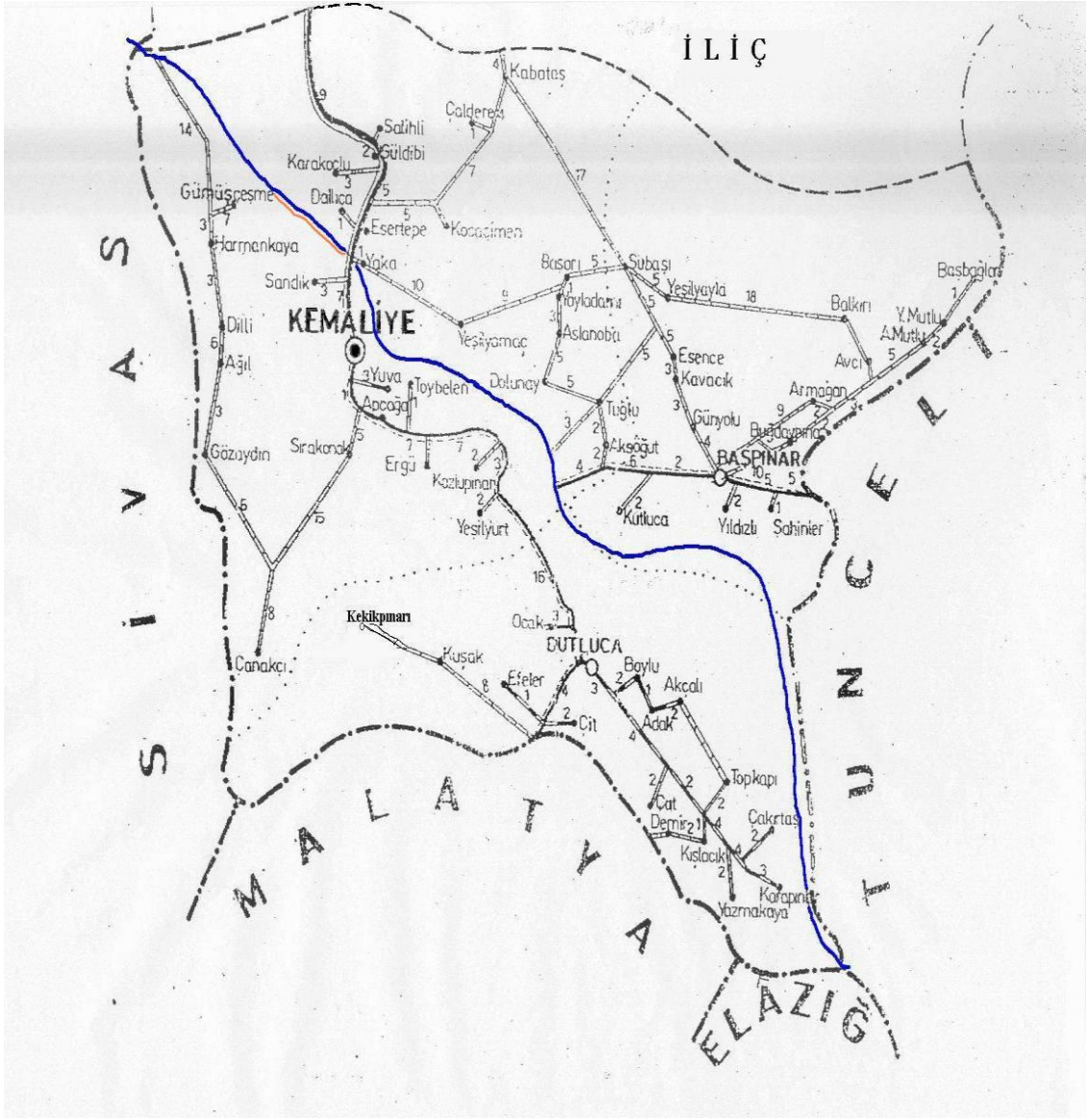
<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12700/hidrellez-bayrami.html> 10.12.2012.

<http://www.okyay.gen.tr/sayfa.asp?id=8> 12.12.2012.

.

EKLER

1.Resimler

Kemaliye ilçesi haritası

KUDRET CAMİSİ VE İÇİ

Peygamberimizin okçusu olduğu düşünölen Ebu Muhammed bin Ömer bin El Vakkas'ın mezarı

Ek3: Hoca Büyük Ali Efendi'nin mezarı

Geşo (Yeşilyamaç) Evliya Baba Türbesi

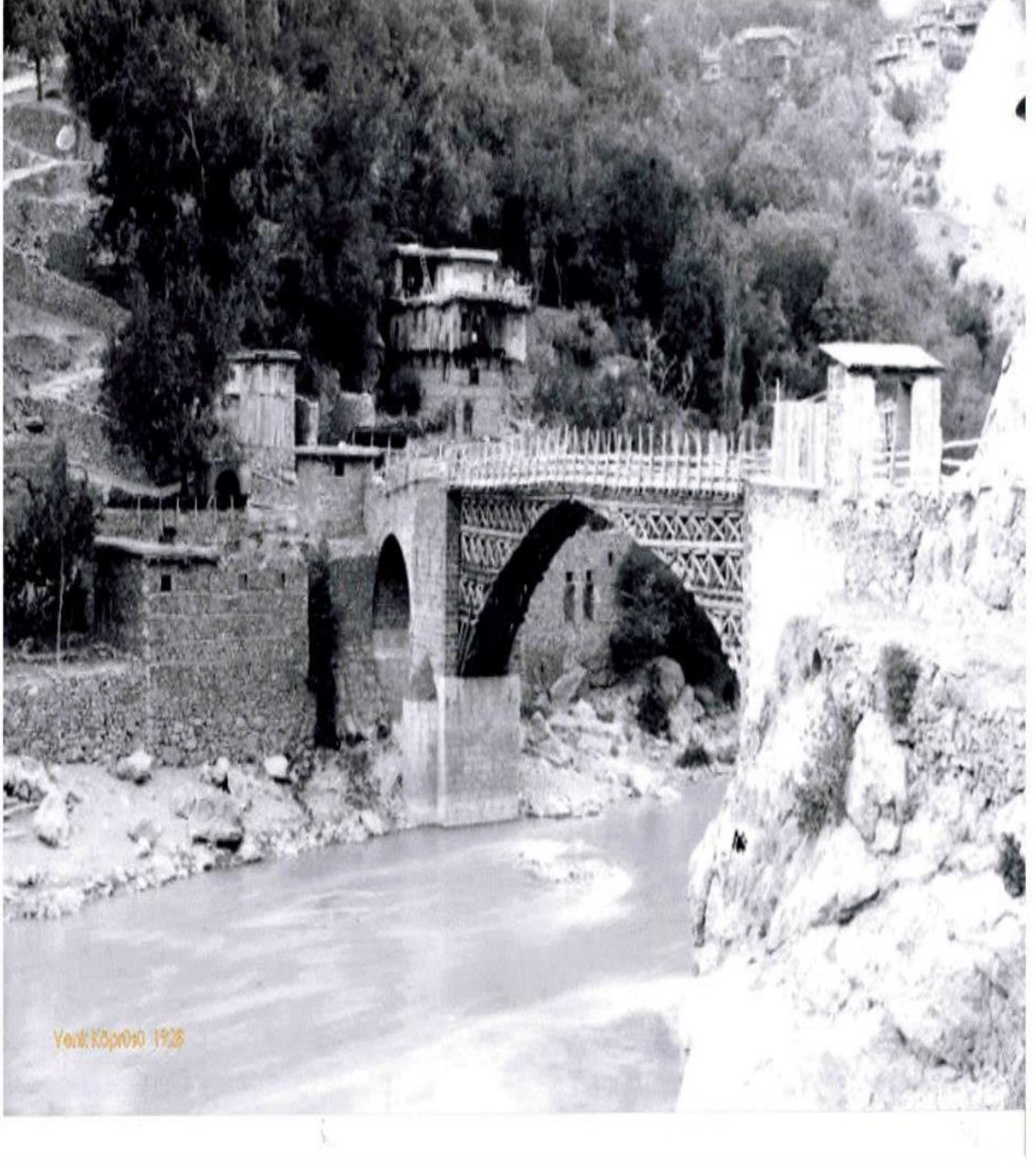
Doğa sporlarından görüntüler

Kemaliye Karanlık kanyonun sudan görüntüsü

Kemaliye doğasından görüntüler

Şırzı Köprüsü: Dünyanın ilk paralı köprüsü diye söyleniyor. Fırat barajından önceki hali

Kadı gölünün baharda coşkulu hali

Kemaliye düğünlerinden bir kesit

Kemaliye düğünlerinin yapıldığı yerler

Kemaliye düğünlerinin yapıldığı yer havuz başı

Kemaliye Kırk gözden bir resim

kemaliye Ala mağarası içinden bir resim

Kemaliye ilçesinde evlerin yapısında genelde kullanılan taş yapı.

Başpınar Koçu Baba türbesi

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde doğdum. İlkokulu Erzincan'ın Refahiye ilçesinde, ortaokul ve liseyi Malatya İmam Hatip Lisesinde 1999 yılında tamamladım. 2001 yılında Antalya'nın İbradı ilçesinde İmam Hatip olarak göreve başladım.

2002 yılında Anadolu Üniversitesinde Kamu Yönetimi bölümü eğitimine başlayarak 2006 yılında tamamladım. 2008 yılında İlahiyat Ön Lisans bölümüne başlayıp 2010 yılında tamamladım. 2009 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi bilim dalından yüksek lisans programına başladım. 2013 yılında İnönü Üniversitesi uzaktan eğitim programından İlahiyat fakültesini tamamladım. Evli ve bir çocuk babasıyım.

CURRICULUM VITAE

I was born in the town of Erzincan in 1981 Kemaliye. Primary school in the town of Erzincan Refahiye, middle school and high school in 1999 and graduated from high school in Malatya imam preachers. In 2001 I started to work as a preacher Imam township of Antalya.

Starting in 2002, Anadolu University in 2006 and completed my education in Public Administration. Associate Degree in Theology in 2010 and completed in 2008, starting the section. In 2009, Fırat University, Department of Philosophy and Religious Studies at the Faculty of Theology of Religions branch of science began a graduate program. Inonu University, Faculty of Theology in 2013, completed the distance learning program. He is married and the father of a child .